

CÍRKEV ČESKOMORAVSKÁ

Dne 9. května 1920 byla sloužena první českomor. mše v Nákle na Okolisku J. R. Stejskalem z Vácanovic. Dne 7. srpna 1920 byla pořádána přednáška kněze Dlouhého-Pokorného z Prahy a pak bylo usneseno založiti v Nákle novou církev, jejíž výbor byl hned zvolen. Předsedou byl Václav Svoboda ze Lhoty, místopředsedou Jan Pluskal z Jáchymova. Hlavním jejím zakladatelem byl učitel František Indrák. Dne 7. listopadu četl první mši této církve kněz Kouzdelka z Litovle a 9. prosince 1920 nastoupil do Nákla první farář Tomáš Šubr. Bohoslužby se konaly zpočátku v létě na ulici jáchymovské, později ve škole a od r. 1923 v sokolovně. V únoru 1921 bylo v nové církvi 222 osob z Nákla a 133 z Jáchymova.

Dne 2. srpna 1921 odešel farář Šubr do Kyjova a na jeho místo nastoupil kněz František Stárek. Zřízení samostatné náboženské obce českomor. církve bylo schváleno výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 28. února 1922. R. 1927 bylo zakoupeno stavební místo od obce u sokolovny pro faru a kostel. Fara byla postavena r. 1928 nákladem 110.000 K. Bohoslužby konají se dosud v sokolovni.

Dne 15. listopadu 1928 odešel duchovní Butula a na jeho místo byl ustanoven kněz Josef Příkryl. Nyní je v Nákle duchovním Alois Mach.

Bližší data o této církvi nebyla autorovi sdělena, ač o ně žádal.

ŠKOLA V NÁKLE

Již ve století XVI. byly zřizovány v městech a větších vesnicích farní školy, které bývaly obyčejně při faře nebo u kostela. V Nákle byla jistě taková škola zřízena již před rokem 1600, a to klášteřem Hradiskem, neboť r. 1609 se uvádí v Nákle kantor Havel Simitius.

Bližšího o něm nevíme nic, ale na základě zápisů o školských poměrech té doby vidíme, že nákelský kantor se svým latinským jménem byl pravděpodobně bývalým žákem vyšší školy. Bývalo tehdy zvykem, že česká jména se latinisovala, a to hlavně inteligencí. Obyčejný venkovský člověk to nečinil, proto Simitius byl jistě vzdělanější než kantoři, vyučující později na venkovských školách.

Škola v Nákle bývala nedaleko kostela a fary na Okolisku, kde se udržela až do konce XVIII. století. Byla to škola nižší, kde býval dosazován kantor. Škola nákelská svědčí o snaze vrchností, dáti lidu vzdělání přiměřené na tehdejší dobu. Povázíme-li, že nejstarší školy na Moravě byly i v městech zřizovány mnohem později, dovedeme si učinit představu o výši, na které již tehdy Náklo stálo.

Kantoři na školách venkovských i městských bývali správci hudby církevní a učili ve škole i zpěvu. Nejmenší žáci učili se abecedě, jejíž písmena napsal jim kantor na papír nebo na stěnu, a to často více písmen najednou. Za tři týdny měly se děti naučit abecedě, a to čísti a psát, ale obyčejně mořivali se s ní abecedáři déle než čtvrt roku.

Kdo uměl abecedu, byl vřaděn mezi slabikanty, kteří skládali hlásky a slabiky ve slova; co uměli přečísti, museli umět také napsati. Do školy chodili většinou chlapi. Aby se dobře učili, byli napomínáni ústně a trestáni tělesně nebo hanbou. Metla bývala znakem školním. Za pilnost byli žáci chváleni a odměňováni.

Na kantory dohlíželi rektori, kterých bylo na hradištském panství pouze několik. Aby byli kantoři pobádáni k větší pilnosti a svědomitosti, konávaly se několikrát za rok zkoušky buď veřejné nebo soukromé; poslední konal sám rektor. Při zkouškách se prohlíželo žákům písmo a bývali zkoušeni, jsou-li dobře nebo jen nedbale cvičeni. Pilní učitelé byli pochváleni a nedbalým se dostávalo domluvy. Při hlavních zkouškách se dávala na útraty obce, nebo celé farní osady, hostina pro pozvané hosty.

Kantor bydlel ve škole a stravu dostával od místního duchovního. Jestli byl ženat, stravoval se doma sám.

Roku 1626 uvádí se v Nákle kantor Martin Bonitas, který byl ženat. Jeho manželka jmenovala se Alyná a 7. srpna téhož roku narodil se jim syn Vavřinec; r. 1629 měli syna Ambrože a r. 1632 dceru Konstantinu.

R. 1641 jmenuje se nákelský kantor Joannes jako kmotr dcery Blažeje Doležila ze Štřeně.

Švédský vpád r. 1642 zničil i školu v Nákle. Ale sotva vesnice povstala ze ssutin, byla zřízena hned nová škola u kostela. R. 1649 se uvádí Rector Georg, jehož úplné jméno se dovídáme až ze zápisu z r. 1654. Byl to Jiří Zahrada, který se v zápisech farních uváděl později též pod příjmením Zahradník a Zahradka. Byl majitelem zahradnické usedlosti v Nákle a odtud snad jmenován byl Zahradníkem.

Jeho manželka Salomena zemřela dne 18. dubna 1671 ve stáří 63 roků. V jakém vztahu k rodině Zahradově byla Eva Slezanka, která zemřela v nákelské škole r. 1652, nevíme. Snad to byla matka jeho manželky.

Škola byla r. 1662 udržována farníky, avšak farář dával kantorovi ročně 6 měřic žita a v neděli a ve svátky jej stravoval.

Roku 1662 nařídil generální vikář a opat Olšanský z Olšan, aby nákelskému kantoru nebylo ničeho dáváno z desátků farních, jak se před tím dělo.

Roku 1667 byl v Nákle „podsedek jeden, nyní škola, však do vůle vrchnosti.“

Rektor Zahrada se oženil v Nákle po druhé, neboť dne 3. prosince 1679 narodila se jemu a jeho manželce Zuzaně dcera Kateřina. V roce 1699 se uvádí jako vdova po něm Juliana; byl tedy třikrát ženat. Se sousedy býval Jiří Zahrada v přátelském poměru a často býval kmotrem jejich dětí. V letech 1660 a 1666 byl kmotrem dcerám Štěpána Vrbky ze Lhoty a z těchto zápisů se dovídáme o časté změně jeho příjmení.

Zůstali po něm dva synové, Norbert a mladší Jan. Jiří Zahrada zemřel r. 1694 a po něm od r. 1695 stal se nákelským kantorem jeho syn Norbert, který se narodil r. 1680. Norbert se oženil r. 1702 a v matrikách je o něm zapsáno, že byl „syn zbožně zemřelého Jiřího Zahradníka, taktéž kantora“. Bral si počestnou dívku Annu Vojáčkovou z Mezic.

R. 1704 měl dceru Kateřinu, které kmotrem byl Kašpar Ketrž, mlynář ze Lhoty. Ještě téhož roku se mu narodil syn Martin, kterému byli kmotry Kašpar Karel a Apolena, mlynáři ze Lhoty. Dcera Kateřina zemřela 15. dubna 1705. Také Norbertovo příjmení bylo psáno různě. R. 1705 je zapsán v matrice kantor Norbert Zahradník a r. 1706 Norbert Zahrada. Obojí zápis učinil Rehoř Holásek, farář nákelský, který změnil příjmení Zahradník opět na Zahradu.

V roce 1698 uvádí se Norbert Zahrada v seznamu nákelských chalupníků, patřil tedy též mezi usedlíky. Chalupu zdědil patrně po otci Jiřím.

Roku 1707 se mu narodila dcera Polexina, 1710 syn Václav, kterému byl opět kmotrem mlynář Kašpar Karel. Václav Zahrada zemřel však 4. února 1711. Mlynář Kašpar Karel byl ještě kmotrem jeho dceři Rosině, narozené r. 1712, ale synovi Augustinovi r. 1714 byl kmotrem lhotský mlynář Michal Schwartz s manželkou Alžbětou. Jak vidět, vybírali si nákelští kantoři za kmotry svým dětem bohaté mlynáře, kteří jim dávali jistě více stříbrňáků do vínku.

V prosinci 1718 narodil se Norbertovi opět syn, který byl nazván zase Václavem, ale zemřel již dne 28. ledna 1719 ve stáří 38 dnů. 1720 narodila se mu dcera Marina, která zemřela 10. ledna 1721 ve stáří jednoho roku. R. 1722 měl dceru Barboru.

Norbert Zahrada byl všude oblíben; psával sousedům smlouvy svatební i poslední vůle, hrával jim při svatbách i pohřbech a žil s nimi jako rovný s rovnými. Byl kmotrem dětí Štěpána Vrbky ze Lhoty r. 1695, 1696 a 1699. Jeho manželka Anna byla kmotrou dětí nákelského purkmistra Jana Vrbky v letech 1724 a 1726.

Kantor Norbert Zahrada zemřel dne 30. května 1727 a vdova po něm, Anna Zahradová, dne 21. června 1736 ve stáří 70 let.

Po Zahradovi se stal v Nákle kantorem Pavel František Aurliček. Činil první zápisy do pamětní knihy obecní z roku 1732, kde o něm nacházíme první zprávu.

Po Aurličkovi stal se nákelským rektorem Jakub Ignác Kuczy, o němž nacházíme též málo zpráv. Jiří Zahrada byl rektorem, Norbert pouhým kantorem, stejně jako Aurliček. Kuczy jmenuje se však zase rektorem.

Uvádí se po prvé v matrikách r. 1736 a píše se tam Kutzi. Do Nákla se přistěhoval ženat a s rodinou. R. 1737 zemřel mu syn Antonín ve stáří 5 a půl roku. Jeho syn Karel bral si r. 1745 Barboru Vitáskovou z Nákla a r. 1747 byl s matkou Kateřinou kmotrem Magdaleně Stoličkové na Březové.

Jedna z jeho dcer Marina se provdala za nákelského chalupníka Falce, o čemž se dochovala původní zpráva:

„Léta Panie 1742 dne 6. Feb. za ouřadu Jiříka Zaklouka'a, rychtáře, Františka Malého, podmistra, a jinších přísežních osob dědiny Nákla staly jsou se smlouvy svatební celý a dokonalý mezi osobami těmito, totiž poctivým mláďdencem, synem Kristiána Falce a Marinou, dcerou Jakuba Kučiho, rektora nákelského, s tou ale výjimkou, kdyby Bůh všemohoucí ráčil tohoto Bartoloměje s tohoto světa spíše povolati, tehdy jí patřiti má místo až do smrti její. Stalo se v přítomnosti těch svrchu psaných osob.“

Rektor Kučí choval také dobytek, pro nějž potřeboval krmivo. Koupil proto trávu od sousedů nákelských, jak to dosvědčuje zápis:

„Stal se jest kup a domluva kdežto Jacob Kučí, Rector tenž čas nákelský, že jest koupil od sedláků stráž v Hráču na čtyři užitky, totiž začnouc užívati od Roku 1747 až do Roku 1750. Tak se stalo v Nákle v přítomnosti všech sedláků dne 30. Decembris 1746.“

Kantoři i rektoři měli na dědině život svízelný. Sobotales jim mnoho nevynášel, museli si tedy vypomáhati muzikou, psaním smluv, varhaníčením a hospodářstvím.

Rektor Kučí byl prvním nákelským varhaníkem dle zápisu „Pro pamiet“ ve farní kronice, kde se píše:

„Roku 1736, třicátého šestého, v krátkém čase na to mého roku 1735 na faře nákelské za faráře přistoupení, stalo se mezi farníky nákelskými porovnání, že oni se na žádost mou, kantorovi toho času Nákelskýmu Jakobovi Kučímu budoucně, který prvotně koledy jeden krejcar dostával, z ohledu hraní na varhany (které teprve za času Pana Patera Adalberta Rožaňského zjednány byly, jakožto faráře Nákelského a předka mého), dva krejcare přidati, společně se uvolili, což i taky věrně splnili a zachovali.“

Sig. 22. Juli A. D. 1740. Maximilian Štědroň, r. t. farář Nákelský.“

Nákelský rektor měl tedy možnost zdokonalovat se v hudbě na nástroj, v té době na venkově vzácný. Zlepšilo to i jeho příjmy. Ale vrchnost i obec staraly se o svého rektora všemožně. Mimo koledu a štolu užíval nějakých pozemků. Poli tomu říkali „Kantorka“ nebo „Rechtorka“. V gruntovních registrech mezických z r. 1708 se uvádí „zahrádka nákelského kantora u hradištské cesty.“ Rektoři a kantoři, kteří byli zároveň obecními písaři, používali pole ve výměře 2 a půl měřice nedaleko Hynkova, které se jmenovalo „na rectorce.“ Užívali tedy pole v Nákle a v Mezících.

V té době se počalo asi již vyučovati ve škole v nynějším domě č. 36. Do školy v Nákle chodily děti ze všech vesnic přifařených, a to z Nákla, Příkaz, Skrbeně, Hynkova, Mezic, Unčovic, Březové, Střeně a Lhoty.

Rektor Jakub Ignác Kuczy zemřel dne 22. února 1747 ve stáří 50. let.

Po něm přišel do Nákla Jan Konstantin Táborský, muž vzdělaný, sebevědomý a rázný, dobrý hudebník. Byl to odchovanec kláštera Hradiska, a na smlouvách, které sepisoval, podepisoval se jako „rektor školy nákelské.“ Byl v Nákle několik roků konšelem a používal všeobecně vážnosti. Zápisy v obecní knize jsou od něho psány od r. 1747 do r. 1763.

Za rektora Táborského se opravovala škola podle zápisů v obecní knize účtů: R. 1759 vyplaceno obecnímu hospodářovi 30 kr. tomu „řemeslníkovi, co opravoval přísinek v kovárni, šraňkl v dědině a školu.“

Psával i různé listiny sousedům a pro obec, jak vidět ze zápisu: „Dáno ve škole, jak se Memorial psal panu krajskému strany Rychtáře a Hejtmana v areště, 6 kr.“ To bylo v roce 1760.

Do Nákla přišel Táborský již s rodinou, neboť 24. května 1750 zemřela mu dcera Anna ve stáří 6 roků. 2. května 1758 zemřel jeho syn Ignác ve stáří dvou a půl roku a 25. února 1758 dcera Mariana, o rok mladší. Jeho manželka se nazývala Rosina, jak se připomíná r. 1756, kdy se dcera Mariana narodila. Jejimi kmotry byli Josef Zdražil z Příkaz a Mariana Kubková, mlynářka ze Lhoty.

Rektor Táborský byl příbuzným slavného premonstrátského kazatele z Kláštera Hradiska, Chrysostoma X. Ignáce Táborského, který býval častým hostem v prelátském letohrádku nákelském. Ukazuje na to i jméno jeho syna Ignáce.

Rektor Jan Konstantin Táborský zemřel 30. září 1762 ve stáří 52 let a byl pohřben v nákelské kryptě pod kostelem. Pochovával jej farář Libor Hochwälder.

Rektor Táborský měl syna Maximiliána, který byl později sakristiánem nákelského kostela, a to asi 30 let. R. 1765 zemřel tomuto Maximiliánovi syn Libor ve stáří 16 měsíců. R. 1759 je poznamenáno, že J. C. Táborský byl kmotrem Maximiliána, syna Jiřího Dvořáka z Nákla. Bylo tedy jméno Maximilian jménem rodovým a rektor vedle svého syna pojmenoval jím i svého kmotřence.

R. 1767 se činí krátká zmínka o školním rektoru Josefu Vylíčilovi, který však nebyl v Nákle dlouho. Po něm se stal rektorem nákelský rodák Josef Chytil z č. 55, žák Táborského. Vedle práce ve škole byl i jinak činný. Psal sousedům smlouvy svatební a poslední vůle, převody usedlostí, zpíval na kůru a při pohřbech, za což měl ovšem zvláštní poplatky, které při velké nákelské farnosti byly značné.

Při sepisování pozůstalosti bývalo někdy uvedeno, kolik se má platit za zpívání při pohřbu. Tak ve vydání při smrti Roziny Dokoupilové r. 1771 se uvádí, že se má dát „Rektorovi 1 R 23 kr.“ Z téhož zápisu se dovídáme, co se platilo rektorovi za práci písařskou; „za papír štemplovaný a písařovi 27 kr, ouředníkům za psaní při tom poručení 36 kr.“ Ouředníci byli rychtář, podministr a rektor, kteří se o poplatek rozdělili v panské hospodě.

Od „slavného pohřbu“ Floriana Kadláčka z Nákla r. 1779 dáno bylo rektorovi 1 R 36 kr, ale „obci na 1 vědro piva“ 3 R 40 kr.

Rektor Josef Chytil vyučoval ve staré škole u kostela, která byla opravována r. 1766. Obec „doložila“ na slámu na školu 18 kr.; byla tedy pravděpo-

dobně škola kryta došky, jež částečně zaplatila patronátní vrchnost. V účtech je též zapsáno, že r. 1768 zaplatila obec na „připravování ve škole“ 2 R 10 kr.

Aby byly příjmy rektora řádné a dobře zajištěné, byla za přítomnosti úřadu dne 28. ledna 1788 sepsána zvláštní smlouva o příjmech učitele, která byla doplněna dne 2. dubna 1788. Právilo se v ní:

Dle fasonu ze dne 28. ledna 1788 dostával učitel od školních dětí po bochníků chleba, což činilo 80 pecnů chleba, v ceně	16 zl. —
254 kusy koláčů	4 zl. 14 kr.
Koleda od 254 usedlíků farnosti	12 zl. 42 kr.
z obecních pokladen od obcí jako doplněk zvýšeného školného:	
z obce Nákla za 83 dětí po 2 kr. měsíčně	33 zl. 12 kr.
z obce Příkaz za 88 dětí	35 zl. 12 kr.
z obce Hunčovic za 53 dětí	21 zl. 12 kr.
z obce Mezic za 40 dětí	16 zl. —
z obce Březové za 34 dětí	13 zl. 36 kr.
z obce Střeně za 37 dětí	14 zl. 48 kr.
z obce Lhoty za 14 dětí	5 zl. 36 kr.
z obce Hynkova za 25 dětí	10 zl. —
celkem	<hr/> 182 zl. 32 kr.

Školné od platu schopných rodičů z obcí:

Náklo	99 zl. 36 k.
Příkazy	105 zl. 36 kr.
Jáchymov po 8 kr. měsíčně	30 zl. 24 kr.
Mezice	48 zl. —
Hunčovice	63 zl. 36 kr.
Březová	40 zl. 48 kr.
Střeň	44 zl. 24 kr.
Lhota	16 zl. 48 kr.
Hynkov	30 zl. —
celkem	<hr/> 479 zl. 12 kr.

Dohromady placeno z dětí od obcí a rodičů . . . . . 661 zl. 44 kr.

Starší obce platily z jednoho žáka po 6 kr., z nové osady Jáchymova, která byla založena teprve před dvěma roky, muselo se platit po 8 kr. Jáchymovští nemuseli však odvádět staré platy: koláče, chléb a koledu. Z tohoto výkazu zjišťujeme, že na Jáchymově bylo tehdy 19 dětí školou povinných.

Jeden zlatý čítal tenkrát 60 krejcarů.

Další příjmy nákelského rektora:

Z kostelní pokladny	1 zl. 18 kr.
Úroky z fondů	7 zl. 19 kr.
Štola	43 zl. 20 kr.
51 zl. 57 kr.	
Suma všeho	<hr/> 713 zl. 41 kr.

O koledě odváděl každý sedlák i chalupník z Příkaz nákelskému rektoru 3 kr, 1 koláč, 1 mírku hrachu a 1 žemíčku česaného konopí.

Mimoto měl vedlejší příjmy za písařství obecní, za psaní smluv, z pohrbů a muzik, užíval od obcí Nákla a Mezic pole za práci písařskou a dostával různé dary od sedláků.

Nákelští sousedé dávali rektoru po vrchovatém talíři „vaře“, to je krup, čočky, jáhli nebo hrachu; to však činili pouze sedláci a chalupníci, nikoli domkáři a hořeři. Peníze, jeden groš, vybíral sám učitel. Když se vybíraly potraviny, chodili s ním čtyři největší a nejsilnější žáci, kteří byli pojmenováni: hrachář, čočkář, kašář a krupař. Každý z nich měl na rameni měch, do něhož sbíral „vaři“, aby nebyla smíchána dohromady. Po vkročení do příbytku smekli a společně pozdravili: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“, zazpívali koledu, a rektor se zatím posadil za stůl. Jakmile dozpívali, dala jim hospodyně „vaře“ a předem se ptala, komu z hochů má svůj díl dát do měchu. Žáci pak odešli a čekali v síni nebo na ulici na rektora. Často jim hospodyně dávaly také sušená jablka, zvaná „štěpány“; proto s nimi někdy chodil pátý žák, kterému říkali „Štěpán.“ Ten však zpravidla chodíval až druhého dne a dával do každého domu tři pozlacené ořechy, které mu dal rektor. Při tom musel v každém domě zazpívat; proto se k tomu vybíral nejlepší zpěvák.

Za vánoční hudbu na kůře dostával od dob rektora Kučiho rektor po jednom vdolku od všech usedlých v celé farnosti; rektor posílal vdolky vybírat svou ženu nebo spolehlivou nádenici. Chodíval s nimi též kostelník, který nosil v nádobce svěcenou vodu, a kropáčem vykropil světnici, aby tam neměl přístupu zlý duch. Před tím zazpíval nějakou píseň z kancionálu, vhodnou na roční čas, ve kterém se sbírka konala. Když jim hospodyně vdolek vložila do putny, kterou pomocnice měla na zádech, poděkovali a šli dále.

Některé platy se však měnily, zvláště školné z dětí, které se stanovilo jich počtem, který se stále kolísal. Pomocníkům později nebylo též vypláceno tolik, kolik se udávalo.

Roku 1786 byla z bývalého klášterského dvora v Nákle zřízena fara a škola; stará školní budova č. 36 byla prodána rektorovi Josefu Chytilovi za 37 R. Při prodeji klášterního velkostatku nařídila císařská komora, aby byla v Nákle zřízena škola lepší a prostornější. Byla tedy nová farní škola umístěna v přízemí prelátské residence; v místech, kde dříve býval panský ovčín, přistavěna byla později nová učirna. To se stalo za působení rektora Josefa Chytila; nová budova měla pouze jednu místnost vyučovací a vedle ní byl byt pro učitele. Ve farnosti měl též učitel kousek zahrádky, které se říkalo s počátku štěpnice, později školka.

Za rektora Josefa Chytila byly založeny školní knihy čili matriky, psané německy; stalo se to v roce 1808. Také obecní knihy byly jím vedeny až do r. 1792, od kteréžto doby všechny podobné zápisy v obci zanikly. Jen občas bývalo tam něco připsáno od rychtářů. Rektor opisoval lidem modlitební knížky, zpěvy církevní s notami i bez nich; vše bylo psáno velmi dovednou a zřetelnou frakturou.

1809 chodilo do školy 400 dětí, které učil jediný učitel v jediné místnosti bez pomocníka! Proto při visitačním protokolu bylo to vytknuto s poznámkou, že to odporuje všem předpisům. Při visitaci toho roku se přesvědčili všichni přítomní osobně o stavu školy, a uznali, že je potřeba zařídit toto:

1) Učitel musí mít 2 pomocníky na útraty náboženského fondu; jeden z nich musí vyučovat v přespolních obcích, druhý s učitelem v Nákle.

2) K učírně musí být přistavěna nová učirna, neboť se do staré vejde sotva 200 žáků.

3) Tato učirna se postaví ve školní zahradě.

4) Nynější učirna je příliš vlhká a tmavá, čemuž se dá odpomoci, když se prolomí okna do farní zahrady.

5) Pro učitele je nedostatečná jedna světnice, zvláště když tam má rodinu; musí tedy býti přidána jedna komora, aby se z ní zřídilo učitelovo obydlí. Též pro dva pomocníky nutno se postarati o byt.

Na rozšíření školy dohodli se děkan-visitátor Jan Pšencík s farářem Joachimem Heinzem a rektorem Chytilém.

R. 1812 žádal rektor Josef Chytil, který byl již tři léta nemocný, aby mohl svůj úřad učitelský předat svému synu a pomocníkovi Simonu Chytilovi, ale patronátní úřad tuto žádost zamítl. Simon se narodil v Nákle r. 1786, tedy zrovna v době, kdy byla zřizována nová škola. Vysvědčení učitelské způsobilosti dostal dne 12. února 1811 a byl na něm klasifikován velice dobrou známkou — „erste Klasse.“ Pomáhal v Nákle svému otci ve vyučování, byl ve škole velmi schopný a jeho pile byla chvalitebná.

Rektor Josef Chytil zemřel po dlouhé nemoci dne 15. února 1813 a jeho syn Šimon byl ustanoven v Nákle provisorem. Pro žadatele bylo vypsáno učitelské místo v Nákle, a dne 11. května 1813 usneseno, aby školní patronát opravil dobře byt pro učitele a obstaral veškeré nářadí školní. Navrženo, aby byla postavena druhá školní učirna, o což se již usilovalo tři léta, a aby byl ustanoven druhý školní pomocník.

Šimon žil nejdříve s rodiči a sourozenci ve staré škole, která se stala jejich majetkem, ale když se oženil, musil bydlet jinde. Ve škole nové se byt pro učitele nehodil k obývání a proto Šimon žil v nájmu ve gruntě č. 11, kde se mu později narodily děti Vilém a Rosalie. Učitelem v Nákle byl jmenován dekretem ze dne 23. srpna 1813 a dne 29. srpna byl představen farníkům a školním dětem jako nový kantor, a škola s veškerým inventářem byla mu odevzdána.

Po nebožtíku Josefu Chytilovi zůstala vdova Magdalena, která měla dostávat příslušnou pensí. Byla to první vdova po učiteli, které v Nákle a celém kraji byla pense vyplácena. Lid na takové zákonité ustanovení nebyl zvyklý, a proto vdova měla mnohé svízele a musela zakusit četná protivenství, než se domohla svého práva.

Od února 1813 měla dostávat pense 48 zl. 40 kr. Vrchní Anton Jirí Gilk sdělil faráři Bernardu Fitzovi, aby se postaral o zaopatření vdovy dle stávajících nových předpisů, a když to farníci odepřeli činit, psal mu, aby po vyřízení sporu dávku od obcí vybíral, a to po 8 krejcarech denně ve lhůtách čtvrtletních. Obce ve své stížnosti uváděly, že vdova Magdalena nemá nedospělé děti a že má vlastní dům se zahradou a dle svědectví obce že je porodní babičkou s ročním příjmem 100 zlatých; proto že nejsou povinny dávat jí podporu. Naproti tomu se namítalo, že vdova Magdalena Chytilová má 59 let a domek č. 36 nebyl jejím majetkem, nýbrž patřil jejímu synu Janovi, který měl teprve 19. let a byl chirurgickým praktikantem ve vojenské nemocnici. Jeho otec mu domek odkázal ve své poslední vůli. Až syn dosáhne plnoletí, musí mu Magdalena domek odevzdat; on však domek v Nákle nebude potřebovat, poněvadž jako chirurg by se v Nákle neuživil, a když jej prodá, zůstane vdova-matka bez přístřeší.

Domek musela opravovat a udržovat v dobrém stavu. Užitek z přilehlé zahrádečky, která měla 28 sáhů, nemůže se vůbec počítat. V zahrádce je několik švestek, dvě hrušně, z nichž se plody neprodávají; trávy je tam málo, sotva

dva uzly. Vdova ji přenechávala sousedkám za několik žejdlíků mléka. Měla pouze dvě slepice.

Byla diplomovanou porodní babičkou, a to již od roku 1805, ale pouze pro Náklo; do obcí sousedních pro slabost a stáří docházet nemohla. Každá nedělka (vyjma některé chudé) platila za její pomoc 24, 30, zřídkka kdy 36 krejcarů. Mimoto dostávala něco málo buchet nebo pecen chleba; někdy za celý rok nedostala chleba více než 3–4 pecny. Co se týkalo chudobných rodiček, které nemohly platit, dostávala za ně od hospodářského úřadu na Hradisku 7 zl. 30 kr., z toho však musela dát za psaní a kolky 15 kr.

Farář jí potvrdil, že r. 1811 poskytla pomoci 47 ženám, r. 1812 jen 23 a r. 1813 35 ženám. Z toho vysvítá, že nemůže mít 100 zl. ročního příjmu, jak bylo úřadu na Hradisku oznámeno. Když Magdalena Chytilová chodila do babické školy v Olomouci, musela platit ze svého stravu a mimoto při zkoušce zaplatila 8 zl., za kolek a papír diplomu 2 zl., za další kolek 15 kr., za psaní obou těchto listin 2 zlaté; za byt v Olomouci platila měsíčně 2 zl., tedy za 6 měsíců 12 zl., učitelovi 2 zl., za stříkačku dala 1 zl. 30 kr., za porodní nůžky 1 zl. 30 kr., sluhovi, který čistil školu, 30 kr., babičce olomoucké musela dát 3 mísy krupice po 9 kr., celkem tedy 27 kr., vrátnému v porodní škole též 27 kr. Dohromady činily její výlohy 30 zl. 39 kr. Na hrazení těchto výloh dostala od obce přes 40 zl.; když od toho odčítáme jmenované vydání, zůstalo jí velice málo na stravu a živobytí.

Pro své stáří a slabost netroufala si již dlouho zastávat své babictví; snad jen jako pomocnice jiné babičky v případě potřeby. Na základě těchto uvedených důvodů a pro učitelské zásluhy svého manžela doufala vdova, že nebude ve svém stáří trpěti bídou. Její žádost nebyla však zase vyřízena, a proto r. 1815 podávala žádost o pensí znovu. Teprve dne 2. ledna 1816 sdělil jí nákelický farář P. Bernard Fitz, že její žádost byla příznivě vyřízena. To však nebyl konec jejích útrap. R. 1818 si stěžovala, že jí není pense řádně vyplácena z Příkaz. Bylo tedy uloženo administrátoru Anselmu Návarovi, aby v té záležitosti zakročil u příkazského rychtáře. R. 1819 však ještě obec příkazská odmítla vypláceti pensí vdově po nákelickém učiteli, takže bylo nutno zakročit u úřadů znovu. Teprve v lednu 1820 bylo oznámeno z Příkaz, že se tato záležitost předloží k rozhodnutí krajskému úřadu v Olomouci. Krajský úřad pak oznámil do Nákla, že vdově Magdaleně Chytilové zcela jistě bude vše řádně vyplaceno a že jí peníze odvede hospodářský úřad. Jednání o pensí vleklo se od r. 1813, tedy celkem 7 let. Úřady byly znechuceny stálými žalobami na nepořádné placení povinných poplatků na školu a učitele, ale nemohly rázněji zakročit ve prospěch vdovy a sirotek po rektorovi.

Při visitaci 14. března 1816 bylo shledáno, že oba kooperátoři a učitel byli velice pilní ve vyučování dítek. Byt pro učitele nebyl ještě upraven, takže Šimon Chytil musel bydlet v soukromém bytě, na který nedostával úhradu. Sděleno to školnímu patronátu a úřadu na Hradisku s poznámkou, že kdyby tyto nedostatky nebyly odstraněny, podala by se stížnost vyšším úřadům.

Na opětné zakročení o byt pro učitele odpověděl vrchní úřad hradištského panství dne 20. května 1815, že se co nejdříve byt upraví a za pronajatý byt že se poskytne učiteli úhrada. Nestalo se však nic a proto v červenci podána žádost znova.

Počet žáků ustavičně vzrůstal a proto rektoři se snažili školu rozšířití přístavbou a dosazením pomocníka. Ačkoliv se psalo a mluvilo o tom již dávno,

přece se to stalo až za rektora Josefa Chytila, kterému byl přidělen jeho syn Šimon jako pomocník. Po smrti svého otce učil Šimon nějakou dobu ještě sám, ale poněvadž byl dlouho churav a proto nemohl pravidelně vyučovat, byl mu přidělen jako výpomocný učitel Štěpán Chytil. Byl to dle všeho příbuzný rodiny kantorovy, ačkoliv se narodil r. 1807 v Trenčíně. Nebyl tedy synem Josefa Chytila, jak se mylně dříve tvrdilo. Vysvědčení své učitelské způsobilosti dostal 17. února 1828, ale do Nákla byl přidělen již v únoru 1827. Byl to učitel velmi pilný, znamenitý písař. Jako pomocník působil až do roku 1833, kdy od 30. prosince stal se provisorem v Nákle, kde pracoval až do dne 5. června 1836.

Šimon Chytil přijal jej r. 1827, ale ordinariát sdělil mu guberniální rozhodnutí o školním pomocníkovi až v září 1827. Bez vrchního povolení a schválení musel kantor vydržovati svého pomocníka na vlastní účet a dělití se s ním o své příjmy. Někde se učitelský pomocník stravoval dům od domu, ale v Nákle živil jej kantor nebo farář. Když byl ustanoven pomocník, byla druhá třída farní školy v Nákle zřízena r. 1831, takže pak vyučovali zároveň oba učitelé.

Kantor Šimon psal velmi úhledně a většinu svých písemností prováděl krasopisně, s jemnými a umělými ozdobami. Ve farnosti nákelské se po něm zachovalo mnoho psaných modlitebních knih, které psával zpočátku se svým otcem. Začáteční písmena prováděl ozdobně a jemně je čárkoval, stránky lemoval svíslými a vodorovnými čarami a krášlil vlnovkami a jinými vkusnými ozdobami. Pravidelnost a úhlednost jeho písma překvapuje. Modlitby psal pouze inkoustem, barev neužíval. Zdá se, že většinu svého času ztrávil psaním, což dělal asi tehdy, když pro churavost nemohl vyučovat. Měl trpělivost a pevnou ruku jako středověký malíř miniatur a byl opravdovým umělcem v tomto oboru.

Šimon Chytil zemřel 7. března 1836 a o vdovu a děti po něm slíbil se postarati patron kostela a školy. Učitelské místo v Nákle bylo znovu vypsáno a mezi jinými hlásil se o ně Štěpán Chytil. Ještě před smrtí Šimonovou byl ustanoven pomocným učitelem v Nákle Jan Gemsa, který byl stár 26 let. Studoval v Olomouci a dosti se vyznal v kostelní hudbě; ve vyučování byl velmi dovedný a pilný. Do Nákla přišel týden před smrtí rektora Šimona, počátkem března 1836.

Od 1. září 1836 ustanoven byl v Nákle pomocníkem Matěj Vyhnánek, rodák z Příkazu. Byl však již r. 1837 napomínán, aby svůj úřad lépe zastával, jinak že mu nebude vystaven dekret.

Vdově Kateřině po Šimonu Chytilovi nebyla pense zase vyplácena; teprve 31. ledna 1838 konalo se v Nákle jednání o podpoře. Krajský úřad určil teprve r. 1839 vdově Kateřině denní pensi 8 kr. konv. měny. Po Šimonu Chytilovi zůstaly 4 děti, z nichž nejmladší byla 12 letá dceruška. Její otec působil v Nákle 22 let a 6 měsíců. Vdova měla dostávat ročně 48 zl 40 kr. a obce přískolené měly to platit podle počtu domů. Z Nákla, ze Střeně, Lhoty a z Jáchymova měla dostávat celkem 17 R 56 kr., Mezice měly 44 domů, z nichž se platilo 4 R 45 kr., Unčovice, Březová a Hynkov dohromady 122 čísel, plat 13 R 12 kr., Příkazy 118 domů, plat 12 R 47 kr. (z každého čísla 6 a půl krejcaru).

Vzdor práci vrchnostenského úřadu a faráře nechtěli obyvatelé vdově platit, odůvodňující to tím, že dosud žije vdova Magdalena po nebožtíku Josefu Chytilovi a dvěma vdovám že platití nebudou, majíce jiné platy odváděti. Hradištský vrchní Viktorin to oznámil krajskému úřadu, který pak na-

řídil další jednání. 31. ledna 1838 jednalo se přímo na místě se zástupci obcí o odvádění pense vdově Kateřině Chytilové. Dle zákona měla na pensí nárok ta vdova, jejíž muž působil nejméně 3 leta na jednom místě. Děti zletilé podporu nedostávaly. Stanoveno bylo, aby na pensí přispívalo Náklo ročně 9 R 51 kr, Jáchymov 3 R 46 kr, Lhota 1 R 37 kr, Střeň 2 R 42 kr. Při komisi se však nedosáhlo příznivého vyrovnání; vdova měla domek v ceně 180 zl. konv. měny; úroky z tohoto domku se odčítaly z pense, takže měla dostávat o 9 R méně.

Krajský úřad v Olomouci zamítl však 19. srpna 1839 rekurs obcí, nechtějících pensí platit, a nařídil, aby všechny obce platily. Kdyby se to nestalo, mělo to být úřadu hned oznámeno. Rychtáři všech obcí se dostavili na vyzvání faráře P. V. Volného do Nákla a sdělili, že by platili, ale že není správné, aby domkář platil tolik jako sedlák. Poněvadž byli odmítnuti nejvyšším úřadem, slíbili, že budou pensí platit a vdovy Kateřina i Magdalena svoji pensí skutečně pak dostávaly.

Škola v té době vedena byla ještě středověkým způsobem. Jestli byla v neděli muzika, bylo v pondělí prázdno, aby se učitel mohl vyspat. Také bývalo prázdno v den pohřbu nebo svatby, kdy kantor účinkoval na kůru. Pravidelným dnem feriálním býval čtvrtek.

Dozor nad školami děkanátu měl vrchní dozorce, obyčejně děkan nebo farář, který měl o školu největší zájem. Ze všech škol vyplňoval každoročně tabulku, v níž podával zprávu:

1) V čem obecní úřady, vrchnosti a poddaní proti obecnému školnímu řádu jednají.

2) Co se staví dobrému prospěchu ve školství na odpor,

3) Zdali a kde je zapotřebí nové školní budovy, nebo její opravy, a jestli osobnostem školu vydržujícím byla o tom podána zpráva,

4) Co by přispělo ke zlepšení řádu školního,

5) Kteří faráři, vikáři, katecheti a učitelé se vyznamenali ve škole zvláštní pilností a horlivostí, a zda jsou hodni odměny,

6) Kteří učitelé své povinnosti zanedbávají a jsou-li nepolepšitelní, kterak by měli být potrestáni, po případě mají-li být ze školní služby propuštěni.

Zkouška pololetní konala se za přítomnosti místního faráře vždy před velikonočními svátky. Přítomni bývali místní a okolní duchovní, patron školy nebo jeho zástupce a mnozí občané. Po modlitbě zkoušel učitel žáky náboženství, pak přišli na řadu písmenkáři, slabikanti, čtenáři z prvního dílu čili katechismu, z druhého dílu čili biblické dějepavy, na to se počítalo z paměti a na tabuli, něco se zazpívalo a bylo po zkoušce.

Hlavní zkouška nazývala se visitací a bývala hlášena předem. Pořad býval tento:

V první třídě po modlitbě byla zkouška z katechismu, jmenování písmen, slabikování, čtení v slabikáři, čtení v 1. díle, počtů z paměti, zapisování a vyslovování numerace a zpěvu.

V druhé třídě dával duchovní otázky z katechismu, pak se čtlo z II. dílu, počítalo z paměti a na tabuli, psalo dle diktátu a zkouška byla pak skončena zpěvem světské písně národní. Ze zlaté knihy se předčítala jména premiantů, kteří pak dostávali na památku obrázky; kdo byl nedbalým a neposlušným, byl zaznamenán v knize hanby a jeho jméno se veřejně čtlo. Hned po zkoušce

visitační nastávaly prázdniny; kdo přišel do školy, mohl tam býti, ale většina žáků dostala „úlevu“, které využívali do listopadu.

Nedělní opakovací vyučování bylo zavedeno r. 1753 a trvalo až do roku 1869. Do opakovacích hodin nedělních měla docházet mládež škole odrostlá, tedy od 12 let. Čtla se tam epištola a evangelium na neděli tu připadající, cvičilo se psaní, čtení a počty. Zvláště měly se probírat články z biblické dějepřavy, články jednající o návodu k rozšafnosti a o ctnostném životě, dále se probíraly články jednající o domácím a polním hospodářství.

Visitace v Nákle se konávaly za přítomnosti zástupců všech přifařených a tím i přiškolených obcí. Po zkoušce konána porada, na níž se jednalo o chování učitelově, o docházce školní a urovnávaly se vyskytlé nesrovnalosti.

Docházka školní nebyla povinná, kdo nechtěl, děti do školy neposílal. Děvčata pásala husy, pomáhala matkám v domácnosti, ošetřovala malé sourozence, předla nebo vyšivala; chlapani bývali na pastvině a pomáhali otčům na poli. Do školy se jim nechtělo; více je lákali koně v ohradách a orání než kantorova metla a počítání. V Nákle však vrchnost dbala, aby do školy chodily všechny děti. Rodiče byli napomínáni, jestli je tam neposílali, a mnohdy i trestáni.

Ze zápisu v obecních knihách vidíme, že nákelští sousedé dovedli slušně psát i počítat. Četné zachované knihy dokazují, že v Nákle bývali od nejstarších dob horliví čtenáři. Mnozí sousedé vynikali jako písmáci, kteří měli v malíčku celou bibli a kroniku. Vliv školy na vzdělání lidu v Nákle byl vždy patrný. Mužové uměli čísti a psátí téměř všichni, ale mezi ženami bylo dosti takových, které se ani podepsati nedovedli. Na smluvních listinách od r. 1700 nacházíme málo křížků místo podpisů. Sedláci a chalupníci uměli všichni čísti a psátí, lépe než z osad vzdálených, kteří chodili do školy méně.

Po Šimonu Chytilovi stal se nákelským rektorem Ignác Drlík, který se narodil ve Vrchoslavicích r. 1779 a do Nákla byl dosazen 18. května 1836. O místo rektorské v Nákle se hlásil tehdy Stěpán Chytil, který byl velice oblíben v Nákle i okolí. Byl to učitel dobrý, písař—umělec, jehož ozdobnému písmu se musí každý obdivovat. Když přišel do Nákla, bylo mu 20 let. Z Nákla byl přeložen do Olšan, kde působil 11 let; r. 1847 byl dosazen za učitele do Těšetic.

Rektor Ignác Drlík přišel do Nákla mezi sousedy uvědomělé a na svou dobu značně vzdělané. Jistě ho překvapovalo, když zjistil, že většina jich dobře čte a píše. Ve vzdálenějších osadách, odkud nedocházeli tak pilně do školy jako Nákelští, umělo plyně čísti málo lidí, a ještě méně umělo psátí. Kdo se v tom vyznal, stal se jistě později v obci rychtářem nebo podmistrem.

Rektor Drlík bydlel již v nové škole vedle prelátského letohrádku, kam předešli učitelé nechtěli, či vlastně nemohli se přestěhovati. Vedlo se jim lépe ve staré škole u kostela, která se stala jejich majetkem. Nová škola nebyla v dobrém stavu a byt pro učitele byl naprosto nevhodný. Proto již roku 1815 bylo stěžováno, že byt pro učitele není dosud řádně upraven, ale teprve r. 1837 vlivem Drlíkovým byla přistavěna nová učirna a byt pro pomocníka.

Práce tato byla však provedena špatně, neboť již za tři léta spadl v nové učirně strop a pak se muselo vyučovat zase jenom ve staré místnosti.

O Ignátu Drlíkovi tvrdil vrchní úředník hradištský Jan Viktorin, že vždy projevoval ve škole velkou horlivost a pílí; měl velice dobrou metodu vyučovací. Byl též dovedným v kostelní hudbě a vždy se bezúhonně choval. Od

r. 1800 učil v Charváttech, od r. 1818 v Olšanech, odkud přišel do Nákla. Byl milovníkem nádherné hudby barokní, kterou zavedl do Nákla. V kostele za něho hlaholily trouby a vířily kotle s průvodem plných varhan. O vánocích cvičival zpěvy a řeči pastýřské, zpěvy andělů se zvuky rohů a píšťal; v koledách se na kůru ozývaly rány bičem i hlasy ptáků. Získal si v krátkém čase pověst výtečného muzikanta a byl všemi obdivován a vážen. Jeho hudební sbor byl vyhledáván v celém okolí.

Chrámová hudba byla jeho hlavním zaměstnáním. Vycvičil v Nákle a sousedních vesnicích mnoho dobrých muzikantů a zpěváků; tím založil pozdější slavnou pověst Nákla jako uměleckého střediska hudebního na venkově a usnadnil práci svým následovníkům. Pod jeho taktovkou se prováděly v Nákle slavné skladby Rybovy, Františka Xavera Brixioho, Mozarta, Haydena a jiných starých mistrů, které se lidu velmi líbily.

Jeho pomocníkem byl František Konvář z Theodorova, narozený r. 1810; do Nákla přišel 1. října 1839. Učil zde jen 4 roky, neboť měl stále potyčky se svým představeným. Byl to učitel dosti dobrý, ale měl jednu vadu, kterou mu Drlík nemohl prominouti: neměl hudební nadání, ba zdá se, že mu chyběl i hudební sluch. Čeho měl Drlík téměř nazbyt, to Konvářovi scházelo. Proto si pomocník později stěžoval, že Drlík ho nenechal nikdy hrát na varhany, takže si nemohl přehrát ani všechny kostelní písně a tak se jim dobře naučiti. Když učil Konvář žáky hudbě, pomlouval prý jej Drlík v dědině, jako by to uměl špatně. Byl by se v hudbě rád zdokonalil, jak mu to nadřízení nařizovali, ale nebylo to možno. V zimě neměl světličku vytopenu, proto nemohl doma hrát ani se učit; proč to nenahradil na jaře a v létě, kdy mu prsty na strunách a klávesách nekřehly, neuměl ovšem vysvětliti.

Drlík se svým jemným hudebním sluchem byl jistě zoufalý, když slyšel neumělé zvuky, vyluzované nemuzikantským Konvářem. To bylo příčinou jejich stálých sporů, které se posléze skončily tím, že pomocník z Nákla utekl. Rektoru to neohlásil, až teprve později snažil se objasniti své stanovisko děkanovi — školdozorci. Rektor Drlík oznámil ústně, že jeho dosavadní pomocník Konvář úřad opustil a vzal si za pomocníka svého syna Rudolfa. To byl dobrý hudebník a také jeho chování bylo příkladné. Učil dříve v Chudobíně a v Litovli, takže si získal cenné zkušenosti o vyučování a působení v kostele. V lednu 1844 žádal rektor Drlík, aby Rudolf byl potvrzen za pomocníka v Nákle, což doporučoval též farář P. Volný. Vzhledem k jeho dobrému působení a chování byl mu udělen konsistoří pomocnický dekret.

Drlík založil první nákelskou čestnou knihu školní a vedl přesné a svědomité seznamy všeho žactva. V jedné knize zanechal nám přesný výpočet příjmů nákelského učitele z r. 1840:

Ustanovení Repartycí farníků Nákelských od Roku 1790, sedláků a chalupníků, počítajíc 7 chalupníků na jednoho sedláka:

V Nákle jest 14 sedláků a 39 chalupníků, činí ze sedláka . . .	137 chalup
v Příkazích 55 „ 20 „	405 „
v Hunčovicích 25 „ 23 „	198 „
v Mezicích 18 „ 14 „	140 „
v Březové — „ 11 „ a 4 čtvrtníci . . .	22 „
na Lhotě — „ 6 „	6 „
na Střeni — „ 16 „	16 „

na Hynkově	—	„	9	„	.	.	.	.	.	.	9	„
v Jáchymově	familiantů	—	„	.	.	.	.	.	.	.	37	„

Summa sum: 970 chalup.

NOTA

Býval od starodávna ten obyčej, že farníci Nákelské mu Rektorovi jak sedláci tak chalupníci dávali v císařské hody, jeden každý slušný koláč a poněvadž za jedenkrát nebylo to užitečné pro Rektora, pročež podepsaný požádal farníků, aby následujícím způsobem jemu tyto koláče dávali, a to sice k. p. v Roku 1837:

Na Velikonoc od Příkazských osedlých	.	.	.	.	.	.	.	.	.	75	koláčů.
Na Sv. dušní svátky z Nákla	.	.	.	.	.	.	.	.	.	53	„
	)	z	Mezic	.	.	.	.	.	.	32	„
v císařské hody	)	ze	Lhoty	.	.	.	.	.	.	6	„
	)	ze	Střene	.	.	.	.	.	.	16	„
na Vánoční svátky z Hunčovic	.	.	.	.	.	.	.	.	.	48	„

Suma 230.

Z Březové a Hynkova nic, tím méně z Jáchymova.

Co přijde k placení kostelu, tak sedlák dá 2 díly a chalupník 1 díl, to jest, když sedlák dá 1 zl, chalupník dá 30 kr; tak ustanovili při visitaci 1840.“

Tyto záznamy nám ukazují, jak si prakticky dovedl rektor Drlík rozdělit koláčovou dávku, kterou při vybírání v jedny svátky nemohl zužitkovati. Zajímavé jest i to, kolik chalupníků připadalo v počtech rektorových příjmů na jednoho sedláka.

Výtečný hudebník a znalec hudby chrámové Ignác Drlík zemřel v plné své činnosti dne 9. února 1846. Byl raněn mrtvicí v kostele na kůru, právě když při oddavkách hrál na varhany Gloria při mši svaté. Klesl se sedadla a byl okamžitě mrtev. Zanechal po sobě vdovu Barboru a 8 dětí, vesměs přes 15 let starých.

Po jeho smrti vedl zatímne školu v Nákle jeho syn Rudolf Drlík, který byl později přesazen do Štěpánova. Vdova po Ignáci Drlíkovi opustila nákelskou školu až dne 28. května 1846, kdy ji odstoupila Jirímu Wiedermannovi. Jeho příchodem nastává nová slavná doba školy v Nákle.

Počet žáků v nákelské škole stále vzrůstal. R. 1847 bylo zapsáno do I. třídy nových 75 dětí a to 37 chlapců a 38 děvčat. Nejvíce žáků bylo z Nákla — 19, z Příkaz jich bylo 15, z Unčovic 10, z Mezic 8, z Březové 6, ze Lhoty 6, ze Střene 4, z Hynkova 5 a z Jáchymova 2.

Novému učiteli nastávala těžká práce. Měl již téměř 50 let, neboť se narodil dne 13. dubna 1797 v Třeštině. Záhy v dětství osiřel a byl vychován od své tety v Bohuňovicích, kde chodil do školy a učil se hudbě. Vysvědčení z preparandy dostal dne 9. října 1813, zkoušku způsobilosti učitelské složil 8. května 1817. Působil s počátku jako podučitel v Bohuňovicích od 26. března 1821 do 4. září 1825, kdy se stal provisorním učitelem ve Štěpánově. Tím zůstal až do 29. června 1829. Od 30. června téhož roku byl tam učitelem až do 6. května 1846, kdy byl ustanoven vedoucím učitelem v Nákle. Ve Štěpánově se oženil s dcerou svého bývalého kantora Doufalíka.

Jirí Wiedermann byl jedním z nejlepších učitelů své doby a velice dobrým hudebníkem. Nedostatečné základní vědomosti doplňoval čtením a praxí, v hudbě pak osvědčoval nevšední nadání a pílí, ačkoliv i v tom oboru jeho vzdělání

bylo toliko venkovské. Jako varhaník byl vážen v celém kraji, všude v okolí zvali ho na posvícení, aby jim v kostele zahrál na varhany při slavné mši svaté.

Ač neznal ani vzorů ani klasiků v hudbě, improvisoval z vlastního nadání obdivuhodné fugy a preludia. Pokusil se i o skladby; studoval kontrapunkt a harmonisaci z Haydenova „Rekviem“, nemaje jiných pomůcek. Složil některé nápěvy kostelních písní, z nichž dvě se dlouho v Nákle udržely: „Andělé se klanějte“, s textem od nákelského kaplana P. Josefa Bureše a „O salutaris!“ Také složil nápěvy k písním při průvodu Božího těla, rovněž na slova P. Bureše.

Při pohřebních písních vypomohl si rychle z nesnází, složiv sám text i nápěv. Hrál téměř na všechny známé hudební nástroje s obstojnou dovedností, neboť jako učitelský pomocník hrával v hospodách se svou dobře sehranou kapelou.

Mimo pevný plat dostával nákelský učitel za každé selské dítě školu navštěvující pecen chleba a 4 mírky stravy (čočky, hrachu, prosné kaše, krup a pod.). Také měl třetí díl z každé ofěry na doušky v pondělí po sv. Trojici, v pondělí o císařských hodech, a v den dušičkový po Všech svatých. Když byly tyto závazky zrušeny zákonem, nebyly více učitelé vypláceny. Na zápisném nových žáků se vybraly ročně 2–4 měřice stravy či váře. Tento plat byl zastaven r. 1850 za rektora Jiřího Wiedermanna. Dokud bývali rektoři obecními písaři, měli od obce pozemky u Hynkova, ale písařství bylo jim odňato za starosty Matouše Chytila r. 1849, čímž přišli o pole. Obecní písařství převzal Matouš Chytil za roční odměnu 30 zlatých.

O platy nákelského učitele div se nerozpředl spor roku 1855. Rektoři museli uvádět každoročně své příjmy; před Jiřím Wiedermannem učinil to na př. r. 1843 rektor Ignác Drlík, který uvedl příjem:

Plat	315 zl. 45 kr.
Koleda	15 zl. 12 kr.
78 pecnů chleba	46 zl. 48 kr.
Štola	82 zl. 40 kr.
Koláče	7 zl. 40 kr.
Strava do kuchyně	26 zl. 18 kr.
Kostelní služba	3 zl. 45 kr.
Fundace	8 zl. 45 kr.

Suma: 506 zl. 53 kr.

Dříví k vytápění školy dodáváno bylo zdarma 10 sáhů, a to od panství hradištského 7, od olomoucké kapitoly 1, od panství města Olomouce 1 a půl, od panství města Litovle půl sáhu, celkem tedy 10 sáhů. Základ těchto platů a dávek školních stanoven byl r. 1788 za přítomnosti Ant. Scholze, c. k. komisaře ve věcech školních v olomouckém kraji, Jana Engelberta Kridla, správce úřadu a Josefa Pavla Kalouse, faráře nákelského.

Šimon Chytil uváděl plat učitele r. 1833 takto:

Plat 91 zl. 12 kr., za 59 pecnů chleba 11 zl. 48 kr., koledy 6 zl. 4 kr., štola 14 zl., za koláče 2 zl. 40 kr., za kostelní službu 1 zl. 18 kr., fundace 36 kr., celkem 127 zl. 38 kr.

Na tyto nesrovnalosti přišel úřad až r. 1856 a nařídil vyšetření. Učitelé podávali příznání svých příjmů rozdílně, ač všechny platy pravidelně vybírali. Proto 1856 byl podán dodatek k fassionu z r. 1855, který podepsali: Frant. Látal, školní dohlížitel, Matouš Chytil, starosta, Josef Vrbka, radní, Jan Šulc, Florián Kryl, Jan Svozil, Josef Sapara, Bartoň Vrbka ze Lhoty, Jan Koupil,

výbor, Fr. Doležel a Jan Svozil. Správnost potvrdili také V. Volný farář, Jiří Wiedermann, učitel a Oth, děkan.

Poznámka k fassionu: „Kantor Josef Chytil zamlčel ve svých příjmech některé položky, které však dalším učitelům byly vypláceny, a to: Naturálie: 2 měrice luštěnin, 230 koláčů, 2 kopy vajec, jichž cena byla vysoce odhadnuta, proto děti je odváděly potajmu. Nynější příjmy jsou:

Za kostelní a hudební služby	1 zl. 18 kr.
Úroky z nadací	6 zl. 30 kr.
Koleda	4 zl. 52 kr.
Koláče	1 zl. 41 kr.
Štola	40 zl. —
Za chléb od selských dětí, 60 pecnů	48 zl. —
375 dětí placení schopných (někteří více, jiní méně)	304 zl. —
(někteří platili 1½, jiní jen 1 kr., 125 chudých neplatilo nic, všech dětí je 500).	
Součet: 406 zl. 21 kr.	

Poznámka: Když celoroční příjem činí 406 zl. 21 kr. a výlohy pro podučitele:

celoroční strava, denně 24 kr.	146 zl. —
roční plat	16 zl. —
za celoroční prádlo	6 zl. —
	<hr/>
	168 zl. —
zbývá učitelí a jeho rodině	238 zl. 21 kr.

Roku 1857 uváděl se příjem učitele 449 zl. 41 ⅓ kr. po odražení platu 2 pomocníkům 240 zl. Pomocník byl však pouze jeden, proto bylo nařízeno, aby si bez odkladu učitel opatřil pomocníka druhého.

Uvádělo se při tom, že škola je vlastní, počet tříd 2, byt pro učitele se skládal ze dvou místností a byt pomocníkův z jedné. Vyučovalo se celoročně s výjimkou 4 týdnů prázdnin, denně 3 hod. dopoledne a 2 hodiny odpoledne.

Na visitačním protokolu ze dne 20. června 1859 byli podepsáni: děkan Oth, Josef Vrbka z Nákla, Josef Brach z Příkaz, Jan Papica, radní z Mezic, Frant. Lužný z Unčovic, Frant. Dohnal ze Střeneš, Fr. Látal, školní dohlížitel, Blucha, farář z Těšetic a farář V. Volný z Nákla.

Příjmy školy byly upraveny po roce 1854—1856, kdy fassí bylo obnoveno, a školní plat zvýšen na 24 kr. měsíčně z jednoho žáka. V tom roce bylo ve farnosti nákelské 3745 obyvatel, vešměs katolíků. Do školy chodilo 524 žáků!

Škola byla tehdy opravena nákladem obce za 600 zlatých, příjmy byly velké (největší v celém kraji), nebylo tedy divu, že Náklo bylo považováno za jednu z nejvýnosnějších škol na Moravě.

Školu vydržoval školní a kostelní patron Ludvík hrabě Saint-Genois a přiškolené obce. Poněvadž se učilo ve dvou místnostech, nestačilo k vytápění 10 sáhů dříví a proto se žádalo o 2 sáhy více.

Ve škole se vyučovalo těmto předmětům: biblickému dějepisu, čtlo se z rozličného tisku, krasopis se cvičil v latince a kurentu. Dalšími předměty byly: mluvnice, hlavně podstatná a přídavná jména, a slovesa, jiné se učilo jen zběžně. Probíral se místní zeměpis, počítání z paměti a z čísel, rozváděly se jednoduché i složité úkony početní, zlomky a Regula de tri. Zeměpisu a přírodopisu se učilo na základě čítanky. Zpěvu se věnovalo mnoho času, a to světskému i církevnímu.

Jiří Wiedermann míval prospěch znamenitě dobrý, jak čteme v protokolech visitačních. Pomocníky na škole nákelské byli: František Šrot z Vyšehoří, znamenitý houslista, dále Václav Kadlec, rovněž výborný houslista a varhaník, dokonalý tenorista. Byl to učitel velmi nadaný a pilný. Když syn Jiřího, Osvald, vystudoval v Olomouci, pomáhal otci při vyučování od roku 1848, ale pomocníkem učitelským byl ustanoven teprve dne 8. listopadu 1850. 1853 měl dle visitačního protokolu prospěch dokonale dobrý, na hotovosti z místních pramenů dostával platu 20 zl. Jiří Wiedermann v tom roce uváděl svůj příjem 180 zlatých a v naturáliích 36 zl.

Jiří Wiedermann byl dán do pense r. 1861 za 50 let své pilné a svědomité práce školní. Mohl s dobrým svědomím pohlížeti na své životní dílo. Řídícím učitelem se stal pak Osvald, kterému nebyl dán pomocník a proto žádal, aby jeho otec Jiří mohl s ním spolupůsobit ve škole do prázdnin, nepřibude-li do Nákla pomocník. Učiteli Osvaldu Wiedermannovi byl doručen 3. dubna 1861 dekret k vedení školy a byl klasifikován: schopnost velmi dobrá, píle chvalitebná. Za pomocníka byl mu ustanoven mladý, teprve 19 letý Ferdinand Čoček, který nabytí vzdělání na hlavní vzorné škole v Olomouci. Byl vzdělán v kostelní hudbě a ve vyučování byl pilný.

Jiří Wiedermann neušil dlouho odpočinku; zemřel dne 17. ledna 1864 ve stáří 71 roku. Při pohřbu po vykonaných smutečních obřadech zazpíval mu zpěvácký spolek ve škole sbor „S Bohem“ a pak u hrobu dojemnou píseň „Dřimej.“

OSVALD VÍDRMAN

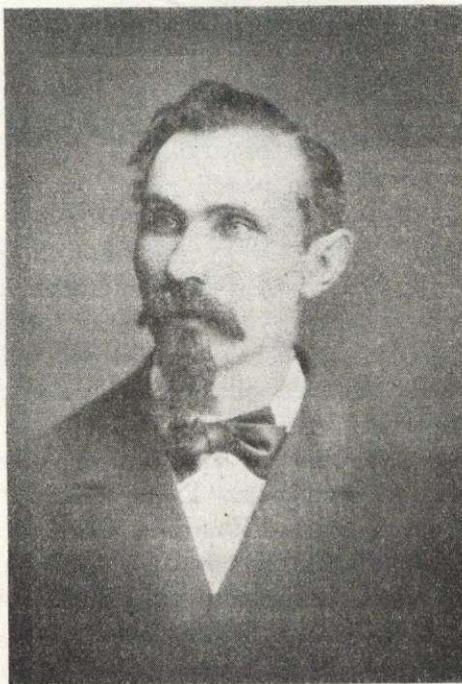
Učíteli Jiřímu Wiedermannovi se narodil ve Štěpánově dne 29. února 1832 syn Osvald, který již od mládí byl vychováván k tomu, aby mohl býti nástupcem svého otce. Pečlivou „zlatou chůvou“ byla mu Verunka Procházková, která malému Osvaldovi vypravováním pohádek, pořekadel a zpěvem národních písní ukazovala krásu lidového života hanáckého a tím v něm budila zájem o hudbu a lidové zvyky od útlého mládí.

Když se Jiří přestěhoval r. 1846 do Nákla, stalo se Osvaldovi Náklo druhým domovem. Studoval v Olomouci na vzorné cvičné škole, a to s vyznamenáním, a prodělal tam i průpravný učitelský kurs. Otec se mu snažil dát všestranné vzdělání a při tom největší péče byla věnována hudbě, k níž Osvald od mládí jevil nevšední nadání. Zpěvu se učil u choralisty Köhlera, houslím a klavíru u Kajetána a kontrapunktu u mořického varhaníka Kunertha.

Tělesně byl od mládí slabý, ale vyspěl v muže vysoké postavy, s hlavou vždy hrdě vztyčenou. Tmavé, jiskrné oči pod vysokým hladkým čelem prozrazovaly čilého ducha, který se jevil neobyčejnou činností, která mu později získala zvukné jméno v širém okolí.

Po studiích se vzdělával pilně četbou a četl podle vlastního doznání vše, nač přišel. Velký vliv na něj měl náckelský kaplan P. Ondřej Brázdil, který ho nabádal k pilné četbě, takže již jako jinoch byl členem čtenářského kroužku, který byl kaplanem Brázdilem v Nákle založen již v letech čtyřicátých minulého století.

Škola v Nákle byla na počátku jeho působení v špatném stavu; učebních pomůcek bylo málo, vždyť teprve r. 1858 bylo nařízeno, aby se koupily obrazy jedlých a jedovatých hub a některé potřebné knihy. Osvald pracoval, co mohl, ale s počátku se nemínil v Nákle usaditi trvale. R. 1856 žádal o vysvědčení zachovalosti, aby se mohl ucházeti o uprázdněnou školu v Bludově (Blauda). Farář P. Václav Volný psal tehdy o něm, že jeho chování je bezúhonné a že jest jako učitel velmi schopný a při tom výborný v kostelní hudbě. Když byl r. 1850 ustanoven do Nákla, dal mu děkan Fr. Oth ze Senice nejlepší vysvědčení ve všech oborech vyučování.

OSVALD VÍDRMAN.

V té době se podepisoval jako jeho otec Wiedermann, ale později počal své jméno psáti českým pravopisem Vídrman, ač se jeho děti a příbuzní psali dále Wiedermann.

Již jako podučitel snažil se zdokonaliti vyučování jednotlivých předmětů, a když se stal učitelem, zaváděl všude novoty. Tehdy se vyučovalo pouze ve dvou třídách a Vídrman i tam chtěl mít vše ve vzorném pořádku. R. 1862-1865 sestavil učivo I. třídy:

„1) Slabikování a hláskování, obě střídavě, 2) Čtení hláskované a plynné, 3) krasopis, 4) počty, 5) psaní čísel, 6) vysvětlování čítanky, 7) malý katechismus. Rozvrh učiva:

Pondělí: I. oddělení píše na tabulkách, II. odd. čte, pak hodinu katechismu, dále I. hláskuje a slabikuje, II. píše, I. vysvětlování čítanky, II. počítání z hlavy.

Úterý: I. píše na tabulkách, II. čte. Mluvicí cvičení. Mluvnice. Hláskování v slabikáři. Psaní. Počty z paměti.

Středa: I. píše na tabulkách, II. čte, Katechismus pro obě oddělení, I. hláskování a slabikování, Psaní, Mluvní cvičení.

Ve čtvrtek prázdnó. Pátek jako v pondělí, sobota jako v úterý.

Podučitel pracuje v I. třídě a zastupuje také vyučování krasopisu v II. třídě. Každou neděli ráno odevzdá mně písemně vypracované: co, jak a proč to tak přednášel v minulém týdnu. Po škole odpoledne věnuje hodinu vyučování hudbě, a to zdarma; což jsem já po 13 let činil k zvelebení hudby. Za to pocítil jsem mnohou radost a získal mnoho lásky u lidu. Ve škole pracuje tak, aby výhradně dopoledne oddělení II. hé a odpoledne I. ní vyučováno bylo, však tak, aby vyučovali v II. hém oddělení, I. ní něčím zaměstnávati musí, aby děti nikdy ve škole nezahálely a tím pak dlouhou chvíli nemajíce, nepáchaly výtržnosti.“

Tyto pokyny napsal pro svého pomocníka Ferdinanda Čočka, který byl do Nákla přidělen 15. října 1861. Byl to rodák otaslavický, studoval učitelský ústav v Olomouci, v Příboře a v Brně. Stal se později Vídrmanovým švagrem, a když zřízena byla škola v Příkazích, odešel tam jako první učitel. Byl dobrým hudebníkem a zpěvákem, takže se stal pravou rukou Vídrmanovou.

První starostí Osvalda Vídrmana bylo zřízení školní knihovny. R. 1864 čítala školní knihovna jen 7 knih a mapy; obrazů však měla 93.

Snažil se proto doplniti ji dobrými knihami, aby vyhovovala svému účelu. Jako základ k nové žákovské knihovně daroval r. 1865 kaplan P. Ludvík Koller několik svazků, které se pak doplňovaly, až vznikla velká školní knihovna, rozdělená na dvě části: žákovskou a učitelskou. Doporučoval dětem domácí četbu dobrých knih, které se jim bezplatně zapůjčovaly ze školní knihovny a vyzýval rodiče, aby nutili doma děti k hlasitému čtení.

R. 1888 bylo ze školní knihovny přečteno 142 knih, čtenářů bylo 131. Také o pobavení žáků se staral Vídrman všemožně. Pořádal školní výlety, jichž se zúčastňovali všichni žáci, jejich rodiče a příznivci školní mládeže. Jeho zásluhou byly školní výlety v Nákle prvními na Litovelsku. První výlet školních dětí byl pořádán již r. 1862. Na tyto výlety vydával Vídrman zvláštní předpisy; děti měly mít praporečky malé, nebo dlouhé půl lokte a loket v barvě červenobílé, modrobílé, a žlutočerné. Chlapci měli mít v pořádku klobouky s fábory, děvčata vlasy spletené ve dva copy a v nich červené stužky a květiny. Učitelé opatřili sbírkou od rodičů peníze a potraviny, na Lhotě se k výletu

pozvala rodina mlynáře Kleina a jejich děti. Průvod vedla hudba. Výlety se konaly v blízkosti lesa, nejčastěji v Ohradech nebo v Kladníku a to na lukách. R. 1881 byl výlet konán na louce Floriana Dostála. Výlety se konaly pravidelně každý rok a děti i dospělí těšili se na ně již od prázdnin. R. 1890 školní výlet nekonán, poněvadž místní školní rada neposkytla obvyklý dar pro žáky. Konala se proto jen se všemi žáky vycházka do lesa. Zpravidla se konal výlet v červenci před ukončením školního roku. R. 1888 věnovali rodiče a přátelé školy na pohoštění žáků 35 zl.

R. 1866 se ve škole v květnu nevyučovalo, protože byla obsazena rakouským vojskem, které se shromažďovalo u Olomouce.

R. 1887 se zúčastnila školní mládež z Nákla za vedení učitelů pozdravu císaře Františka Josefa I. na železniční stanici v Příkazích, když jel císař dne 31. srpna vlakem od Olomouce k Prostějovu. Žačky byly ustrojeny za družičky.

R. 1888 byly poslány na Průmyslovou výstavu v Brně plány nákelské školy; náskres zhotovil uč. Loutocký, půdorys uč. Vychodil a situační plán Osvald Vídrman.

Také na školní divadla Vídrman nezapomínal. R. 1877 se hrálo dětské divadlo „Král Liliputánský“ a výtěžek se věnoval pro chudé žáky a na školní knihovnu.

R. 1879 dne 24. dubna hrálo se dětské divadlo od Fr. Pravdy: „Učitel ve francouzském zajetí“ u příležitosti oslavy stříbrné svatby císaře Františka Josefa I. V listopadu téhož roku se hráli žáci divadlo „Na dušičky“, které bylo četně navštíveno.

R. 1886 jednalo se o zřízení nové školní tělocvičny a v září zřízena IV. třída. Správce školy se snažil, aby žáci docházeli do školy pravidelně, a proto v tom roce vykazoval nedbalou návštěvu jen 31 žáků. 1887 však do školy vůbec nechodilo 11 žáků. Největší potíže bývaly se školáky většími, majícími „úlevu“; využívalo toho mnoho žáků, kteří nepomáhali rodičům na poli ani v domácnosti, nýbrž se toulali po ulicích.

Největší pozornost a péči věnoval Osvald Vídrman zpěvu a hudbě. Upozorňoval učitele, aby zpěvu pečlivě učili a vady žáků opravovali. Učitelé museli mu podávat písemný seznam písní, kterým učili, aby získal přehled sbírky písní, jež chtěl později pro školní potřebu vydati tiskem. Podle jeho názoru sbírka Drůbkova ani Pivodova neposkytovala vhodných písní dostatek.

Tvrdil, že vlohy ke zpěvu jsou v každém člověku uloženy. Škola měla vésti děti k tomu, aby se naučily vládnouti hlasem, aby svůj hlas zušlechtovaly a aby se v nich probouzel hudební smysl. Učitel má na vyšších stupních naváděti k dobré vokalisaci a intonaci písma notového. Děti je nutno vésti k tomu, aby zpěv milovaly a zpěvu si vážily. Zpěv se snažil pěstovati jako pomůcku vychovatelskou. Při vyučování zpěvu žádal, aby bylo používáno houslí, a to rozhodně a výhradně, neboť děti nedovedou mužský hlas napodobiti. Svého hlasu měl učitel užívat jen k naznačení dobré vokalisace. Žádal, aby při volbě popěvků a písní byli učitelé opatrnými.

Před zahájením vyučování ráno musely děti zpívat, a to za jasného dne „Tichá noc“, za pošmourného „S Pánem Bohem počínám.“ Často vytkl některému učiteli, že nápěv cvičené písně neodpovídá dětské mysli. Žáci, kteří byli dobrými zpěváky, mohli o svátcích jíti na kůr, ale těm, kteří zpívali špatně nebo neměli kancionály, se to zapovídalo. Učitelé nesměli v kostele hráti dlouho na

varhany, a když chtěli si něco přehrát, museli k šlapání měchů vzít kalkanu a ne školáky, kteří měchy kazili.

R. 1890 upozorňoval, že je nezbytno cvičiti zpěv s houslemi. Ve vyšších třídách mělo se při cvičení stupnic a intervalů postupovat methodicky podle not. Žádal, aby každá píseň, která není obsažena ve schválených zpěvnících, byla správci školy předložena a v písních vícehlasových si vyhrázoval korekturu. R. 1891 žádal, aby učitelé v pondělí, v úterý a v pátek cvičili děti ve zpěvu, a to dobrovolně; vybrati se k tomu měly děti zpěvu nejschopnější a takové, které k tomu měly nejvíce chuti.

Zpěvu ve škole a v kostele věnoval většinu svého volného času, takže není divu že v té době bylo Náklo proslulé v celém okolí dobrými zpěváky a hudebníky. Sám byl vynikajícím hudebníkem, který hrál mistrně na housle a varhany a při tom znamenitě dirigoval pěvecký sbor. Byl velice dobrým skladatelem a v Nákle v kostele i ve škole zpívalo se mnoho písní jím složených.

Pokud je známo, složil 5 Mší pro mužský a smíšený sbor s různými vložkami (Offertorium, Koledy, Tantum ergo, Te Deum, Requiem) a četné dojemné pohřební písně. Předehra na varhany napsal kolem 300 a složil též různé věty, kadence a příležitostné skladby pro varhany. Napsal též mnoho příležitostných sborů kostelních a to:

Libera, k Sv. Duchu, na Hromnice, na Květnou neděli, na Velký pátek, při Vzkříšení, o Božím těle, na Dušičky a jiné. Msgr. Mořic Růžička rád ještě po letech vzpomínal na pěkné Vídrmanovy zpěvy o Božím těle a tvrdil, že nad ně nezná lepších.

Krásné sbory složil ke svěcení školy v Příkazích, v Unčovicích a v Nákle, ke svěcení školního praporu v Nákle, k dětskému výletu a j. Svého času byl proslulý jeho Slavnostní pochod, dále delší skladba Elegie, Kvapík bicyklistů, mazurky Mazánecké a Boženka, třasák Liduška, Pochod žáků na slova písně „Krásný vzhled je na ten Boží svět...“ a jiné.

Složil též žertovnou operetu „Jora a Manda“ v hanáckém nářečí, která se s velkým úspěchem po prvé provedla r. 1888 na Silvestra v Nákle. K divadelním hrám „Chudý písničkář“ a „Doktora Fausta domácí čepička“ složil předehry, zpěvní čísla a dohry. Poslední jeho skladbou byla vánoční hra pro děti se zpěvy solovými i sborovými „Pastýři u Betléma“, která se velmi líbila. Předehra k ní byla komponována slohem pastorálním.

Všechny jeho skladby se vyznamenávaly jednoduchostí a melodičností. Tiskem byla vydána pouze jedna Mše a spisek: „Škola zpěvu pro malé zpěváčky“, který vyšel r. 1885 nákladem autora, a později pořízeno druhé vydání.

Také literárně byl Osvald Vídrman činný. Psal do různých časopisů, učitelských listů, a to o nových směrech pedagogických a j. Svému působení zanechal pěknou památku ve spisku „Náklo — náš hanácký lid“, v němž popsal lid v Nákle, jak se jevil ve svých obyčejích, pořekadlech, zpěvích, tancích, pověrách a ve svém kroji. Je to znamenitý příspěvek národopisný. Na konec přidal stručný místopis Nákla s polohorysem obce a půdorysem selského statku Vrbkova č. 62 v Nákle.

Také spisek „Náš lid“, který vyšel péčí národopisného odboru litovelského 1893, je z části zpracován Vídrmanem. Dílko o Nákle bylo vydáno na památku národopisné výstavy v Nákle, která byla velmi čteně obelána. K těmto slavnostem napsal Osvald Vídrman „Přástky“, prstonárodní zvyk hanácký, jehož děj se odehrává v selské jizbě hanácké v Nákle. „Přástky“ se poprvé hrály při

národopisných výstavách v Nákle a v Litovli 1893 a při Národopisné výstavě v Praze 1895. Vydány byly tiskem nákladem zábavního výboru Národopisné výstavy v Praze, r. 1895 vyšly v „Litovelských novinách“ jako besídka a II. knižní vydání vyšlo 1940 nákladem časopisu „Mojmírova říše“ v Nákle, v němž byly také celé „Přástky“ otisknuty. Dr. B. Slavík o nich napsal:

„Dramatická scéna Vídrmanova, umístěná do Nákla, je doprovázena písněmi a zkazkami o strašidlech, umrlcích a pod. Některé z písní jsou převzaty z Fryčajovy Musy Moravské a pocházejí od T. Kužníka. Procházka uveřejňuje méně písní než Vídrman, většinou běží o lidové písně z okolí Nákla a Senice“.

Vídrmanovy „Přástky“ byly přijaty v Praze s velkým nadšením. Nákelští návštěvníci Národopisné výstavy byly středem velké pozornosti. Po výstavě je prováděl osobně sám předseda výstavního výboru hrabě Vladimír Lažanský, s nímž navštívili i Národní divadlo, staroměstskou radnici a Hradčany s chrámem sv. Víta. Vídrman v té době byl nemocen, proto „Přástky“ v Praze nemohl dirigovati.

K výstavce nákelské sestavil Vídrman též dvě hry na základě starých zápisů archivu v Nákle, které se prováděly ve svatodušní pondělí 1893; byly to: „Stará obecní hromada z r. 1786“ a „Soud poctivího práva nákelského“.

Roku 1891 o svátcích vánočních, při dokončování hry „Pastýři u Betléma“, kterou chtěl Vídrman s dětmi provést, byl raněn v noci na sv. Štěpána mrtvicí. Při pečlivém ošetřování uzdravil se tak dalece, že mohl chodit alespoň s holí. Řeč jeho byla však nejasná a pravice bezvládná. Mysl zůstala mu však až do posledního dechu jasná, pevný duch vzdoroval chorému tělu. Většinu svých prací národopisných diktoval svým dcerám, takže i po záchvatu mrtvice pracoval duševně.

Velice těžko se loučil s mládeží školní, ke které přilnul celým nadšeným duchem. Když se jeho nemoc nelepšila, žádal r. 1892, aby byl dán na trvalý odpočinek. Výnosem okresní školní rady v Litovli ze dne 9. srpna 1892 č. 8232 byl dán do výslužby a výslužné mu bylo poukázáno 28. srpna téhož roku.

Ze školy se přestěhoval do své vily na Kaluhách, kterou si vystavěl již dříve, a zřídil při ní krásnou zahradu se včelínem. Včelařství bylo jeho milým zaměstnáním již od let šedesátých a první v Nákle počal chovat včely v úlech Dzierzonových, na dílo rozběrné. Společně s kaplanem Ludvíkem Kollerem byl členem brněnského spolku včelařského a byl tak členem slavné družiny Dr. F. Živanského. Na odpočinku trávil mnoho času pozorováním včel; do zahrady nebo školy jezdil na vozíku pro nemocné, jsa vždy obklopen svými vděčnými žáky.

Když se prováděly jeho „Přástky“ v Praze, sledoval ještě s radostí nadšené referáty o nich v „Národních listech“, ale netěšil se dlouho ze svých vavříků. Věnce a kytice, které přivezli z Prahy Nákelští, již ani neviděl. Zemřel náhle ve středu dne 21. srpna 1895. „Litovelské noviny“ ze dne 8. září 1895 přinesly o něm tento nekrolog:

„Dne 21. srpna vyvolila si za svou oběť neúprosná smrt čestného člena učitelské jednoty litovelské, čestného člena obce příkazské, „Občanské Besedy“ ve Štěpánově, sboru dobrovolných hasičů v Nákle, spolku vysloužilých vojáků „Břetislav“ a člena mnohých jiných korporací p. Osvalda Vídrmana, nadučitele na odpočinku v Nákle. Již dlouhá léta nevidělo Náklo tak imposantního průvodu pohřebního, jako v sobotu dne 24. srpna t. r. A k tomuto pohřbu nebyli

účastníci úředně zverbováni, nýbrž z čistých, vnitřních pohnůtek úcty a vděčnosti byli se i z daleka sešli. Zármutek mohl každý čísti na tváři a v mnohém oku leskla se slza bolesti. A bylo také proč truchliti. Vždyť ten, jež k poslednímu odpočinku nesli, byl mužem celým, ve veškerém jednání a myšlení přímým a důsledným, učitelem výtečným, jež skoro půl století vychovával děti, by z nich byli lidé. Velkolepý průvod pohřební skvěle dokázal, jaké lásky a úcty požíval zemřelý jak v obci tak v okolí, jak u svých kolegů tak i u osob stavů jiných. Súčastnilať se pohřbu mládež školní i odrostlá, spolek vysloužilých vojáků „Břetislav“ s hudbou, sbor dobrovolných hasičů v Nákle, „Občanská Beseda“ v Nákle, občané z Příkaz, Nákla, Mezic, Unčovic a j. Vyprovodila svéno obnovitele „Přástka“, jež darovala krásný věnec, na jehož stuhách skvěl se nápis: „Svému nezapomenutelnému učiteli — Účastníci přástky“!

Dále kráčelo na 50 učitelů, by poslední službu svému milému kolegovi prokázali, 6 kněží modlilo se s P. Kubíčkem, farářem z Mostkovic v čele. Za rakví truchlila nešťastná rodina s četným příbuzenstvem a velký počet účastníků z blízka i z dále, jakož i množství odchovanců nebožtíkových. Na rakev položeno množství věnců, mezi nimiž zvláště darovány byly od rodiny Josefa Vrbky, rolníka v Nákle, od rodiny Majtnarové z Nové Ulice, od obce příkazské, od „Obč. Besedy“ v Nákle a mnoho od četného příbuzenstva. Nad otevřeným hrobem promluvil velmi účinně vřelá slova důstojný pan Jan Malota, ukázav na práci a žně, na snahy a skutky, jež zemřelý provedl, byl v prvních letech probuzení jedním z prvních nejhorlivějších pracovníků, neochabnul probouzeti cit vlastenecký ani v letech pozdějších. Krásná řeč dojala mocně všechny přítomné a když jménem zesnulého loučil se se všemi přítomnými, tu nebylo jediného oka beze slzí.“

Osvald Vídrman měl pět dětí, z nichž nejstarší Ludmila narodila se 16. února 1862, Božena 16. dubna 1863, Růžena 2. července 1866, Zdenka 18. dubna 1868 a syn Jaroslav 12. února 1873.

Vdova po Osvaldovi Františka Vídrmanová zemřela ve stáří 60 let dne 22. února 1899 v Nákle.

OPRAVY A PŘESTAVBY ŠKOLNÍCH BUDOV

Historie oprav a staveb školy v Nákle jest zajímavou kapitolou, z níž můžeme se učit, čeho se máme uvarovati, aby obec nebyla poškozována. Více než stoleté události, zde popisované, musí nám býti často výstrahou a napomenutím!

Při dělení panského dvora v Nákle r. 1786 bylo nařízeno úřady, že se má z budov zřídit fara a škola, ačkoliv se místnosti k tomu nehodily. Učírna školy byla velká, vlhká a tmavá, byt pro učitele byl tak rozsáhlý, že rektor Josef Chytil nechtěl tam bydlet, neboť v zimě by nebyl místnosti vytopil. Žil raději až do své smrti v bývalé škole, kterou od obce koupil, v nynějším domě Alfonse Stejskala č. 36. Také jeho nástupce Šimon Chytil se do nové školy nepřesťchoval, raději bydlel v nájmu v chaloupce při gruntě č. 11.

Již za 23 léta po zřízení nové školy se poznalo, že budova nevyhovuje. Ve visitačním protokolu r. 1814 se píše: „Ačkoliv již r. 1809 bylo navrženo, aby se postavila nová účelná učírna, nestalo se dosud nic. Pro učitele je též nutno zřídit byt, neboť místnost pro něj určená je tak veliká, že se nehodí k obývání.“ Žádalo se proto o vyslání odborníka, který by vše prohlédl a upravil.

Byl tedy učitelům vykázan byt nový, ale r. 1815 se znova zdůrazňovalo, že byt pro učitele je nevhodný. Byt byl pod patrem fary a proto učitel bydlel ve své domě dále a dostával příspěvek na činži. Místnost k vyučování byla již nedostatečná pro velký počet žáků. Aby se v třídě získalo více světla, měla býti zřízena nová okna, a navrhovalo se postavení ještě jedné nové učírny. Žáků bylo mnoho a jedna místnost pro ně nestačila, ačkoliv byla velká. Proto r. 1817 se učilo ve dvou třídách, ale v jedné místnosti, takže v I. třídě učilo se ráno a v II. odpoledne. 1822 školní budovu udržoval na svůj náklad též patron brabě Saint-Genois. Škola nebyla úplně suchá a před ohněm nebyla dobře chráněna. Byla prý však dosti prostorná a stav budovy byl dobrý. R. 1832 učilo se v jedné místnosti 392 žáků. Když konečně byla zřízena druhá třída, vytýkalo se jí r. 1833, že nová třída má málo světla, stará třída měla špatnou podlahu a lavice, místnost byla vlhká. Také okna nevyhovovala. Tyto výtky se opakovaly opět v roce 1836, ale zdůrazňovalo se, že budova je v dobrém stavu. O 2 léta později se naříkalo na málo topiva a světla, což bylo zlé hlavně v zimě. R. 1842 byla I. třída v dobrém stavu, ale II. hrozila zřícením stropu. Tato třída byla zřízena z bývalého panského ovčína, který se k tomu upravil asi pouhým omítnutím zdí. Předtucha se splnila — r. 1843 ve staré učírně spadl strop. Proto se učilo zase pouze v jedné třídě, a to dopoledne 3 hodiny, odpoledne 2 hodiny. Do nedělní školy chodili chlapci střídavě s děvčaty. 1844 druhá školní světnice nebyla dosud zařízena, tabule byla pouze jedna, proto se vyučovalo jen po půldni pro nedostatek učebních pomůcek. Stůl a židle nebyly vůbec žádné. Druhé místnosti se nemohlo upotřebiti neboť strop nebyl ještě opraven.

Konečně bylo vše jakž takž opraveno, ale ještě roku 1850 nebyla ve škole vrata. 1862 žádala se nová okna do I. třídy a zimní okna do učitelova bytu, kde

až dosud byla okna jednoduchá. Znovu se žádalo o zřízení vrat do dvora školního, ale marně. Jinak stav školní budovy byl dobrý.

Vrat domáhali se marně již dřívější učitelé. Bylo slíbeno, že je nechá zřídit na svůj náklad patron školy, později slíbila to učiniti obec, ale po mnoha řečích neučinilo se opět nic. Učitel Oswald Vídrman si stěžoval, že nejhudší člověk ve vesnici má svůj dvůr uzavřený, avšak učitelovi že se to nepřeje. Učitel byl pak okraden a to stalo se jen proto, že dvůr nebyl uzavřen. Také vnitřní okna v I. třídě a zimní okna v bytě nebyla opravena, ačkoliv se nacházela v nejhorším stavu.

Učitel měl tehdy byt se dvěma místnostmi, podučitel s jednou. Byt podučitele byl obcí odevzdán za vojenské skladiště a na školní dvůr byl postaven vojenský vůz. Učitel se bránil, ale marně. Když přijel do Nákla okresní školní dohlížitel Oth, domlouval to starostovi, ale ten považoval vyklizení podučitelova bytu za věc samozřejmou a velmi se rozčiloval, když mu učitel s děkanem Othem odporovali. Na konec se na děkana rozkřikl: „Me sme to zdědile, me sme to vestavěle, me s tím mužem dělat, co chceme!“ Děkan mu na to odpověděl: „Dokažte mi, od koho jste to zdědili? Nyní však je to dům školní, k cvičení dítek a za obydlí učitele ustanovený a nic jiného do něho nepatří.“ Odešel od kričícího starosty a nechal ho stát na dvoře samotného.

Starosta školu nedal vykliditi a proto byl upozorněn, že škola není jen pro Náklo, nýbrž pro všechny přifařené obce, že tedy nákelský starosta nemůže o škole rozhodovati. Všechny obce přispívají na stavbu a udržování školy, proto jedna obec nemůže s místnostmi školními libovolně nakládati. Ubytováním vojáků ve škole trpí vyučování, jak se v tomto případě skutečně stalo.

Okna z první třídy vedla na farní dvůr, a když byt podučitele byl osazen vojáky a byla z něho udělána kůlna, rušili vojáci hlukem dětí ve škole a odvraceli jejich pozornost od vyučování. Proto školdozorce prosil okresní úřad, aby proti tomu zakročil. Bylo pak nařízeno vyklizení všech místností i dvora, vojáci se museli přestěhovati, ale učitel i podučitel dlouho vzpomínali, jak se s nimi nakládalo v jejich bytě. V sousedních přískolených vesnicích jednání starostovo pobouřilo rodiče žáků, neboť děti místo o učení vypravovaly jen o vojácích ve škole.

Takové jednání kalilo dobrý poměr mezi školou a obcí; zdi ve škole a byt podučitele musely se opravovati, neboť vojáci nepočínali si ve škole nijak šetrně.

Podle nového školního zákona převzala obec r. 1861 patronát školní a tím vzala na sebe povinnost, starati se o opravu i stavbu školní budovy. Hrabě Saint Genois se vzdal patronátu bez všech závazků.

Učitel poznovu žádal r. 1863, aby byl školní dvůr uzavřen vraty, aby tak nejen on, ale i školní stavení bylo chráněno. Jeho přání a prosbě nebylo zase vyhověno. Dle výnosu ministerstva z r. 1861 byla obec nebo farnost povinna zakoupiti učebné pomůcky pro školu; Oswald Vídrman stěžoval si však dne 6. května 1863, že se ani to nestalo. Cožkoliv škola měla z učebných pomůcek, zakoupil on sám ze svých soukromých prostředků.

Vrata neměl ani roku 1864, poněvadž hlásil nadřízeným úřadům, že od r. 1850 nejsou ve škole vrata; když se vyháněl dobytek na pastvu, vběhl často do školního dvora. Obec namítala, že vrat bude používati i soused z domu č. 104, proto navrhovali učitelé, aby ho donutil k souhlasu přispěti polovicí k hrazení nákladu za nová vrata.

Do II. třídy měly se nechat udělati větší lavice, což obce schválily; čekalo se však na další schválení. Přeplněná škola v Nákle a špatné spojení ze Střene, ze Lhoty a z Hynkova neušlo pozornosti úřadů. Špatný stav školní budovy, nepřátelské vystupování občanů proti učitelu v Nákle a jiné okolnosti nutily obce přiškolené, aby hledaly nápravu. Oswald Wiedermann se snažil, aby škola v Nákle vyhovovala dobře svému účelu, chtěl tedy, aby i budova byla vzorná. O přestavbu školy usilovali nejvíce rodiče školních dětí, kteří se báli do vlhkých a tmavých školních místností své děti posílati z ohledů zdravotních.

Největší odpor proti staré, nevyhovující škole byl v Příkazích a Unčovicích, kde se počalo pomýšletí na zřízení vlastních škol. Když jednání v Nákle nevedlo dlouho k cíli, rozhodli se tyto obce postavit školu doma. K tomu došlo roku 1866, kdy se z Nákla vyškolily Příkazy. Bylo tehdy v Příkazích 105 dětí školou povinných, z nichž navštěvovalo pak novou I. třídu 65, II. třídu 35 žáků; v nedělní škole bylo 55 žáků. V Unčovicích byla otevřena škola roku 1868 a počalo do ní choditi 94 žáků z Unčovic a Březové. Téhož roku byly vybídnuty vesnice Střeň, Lhota a Hynkov, aby si pořídily vlastní školu ve Střeni. Poněvadž jednotlivé obce nemohly si samy školu postavit, navrženo jich spojení k stavbě jediné školy. Vydržování učitele v této nové škole chtěla převzít země. Poradní schůze těchto obcí byla svolána do Nákla dne 28. března 1868. Hlavním důvodem k tomuto jednání úřadů bylo, že již mnoho let se zdůrazňovala jako příčina špatné školní docházky v Nákle vzdálenost některých přiškolených obcí a špatné spojení. Plán sloučení Střene, Lhoty a Hynkova nebyl však též vhodný, neboť školáci z Hynkova měli cestu do Střene delší a neschůdnější než do Nákla.

Proto návrh úřadů nebyl přijat a jmenované obce zůstaly přiškoleny dále k Náklu. V Nákle samém však nebylo možno pokročiti dopředu. Stále se vyjednávalo a to již od r. 1858. Patron a obce nechtěly se do stavby dáti, až r. 1871 nařídilo hejtmanství v Litovli, aby školní obec přikročila nejen k opravě školní budovy, nýbrž i k jejímu rozšíření. Nařízením o zvýšení hranice stáří k návštěvě školy ze 6 na 8 let, vzrostl počet žáků v Nákle opět na 350.

Poměr úřadů k obci nebyl tehdy zrovna příznivý.

Všechny přiškolené obce k návrhu Melichara Chytila odepřely volbu do místní školní rady, která teprve na rázné zakročení okresního hejmana Brože byla provedna 1872. Potřeba nové školy se však uznávala a proto usneseno jí postavit. Vypáleno bylo v místní cihelně 140.000 cihel a koupěny i jiné potřeby stavební. Plán na školu vypracoval stavitel Vincenc Crha z Litovle. Přípravy tyto stály více než 3000 zlatých.

Plány Crhovy však nevyhovovaly a proto bylo třeba je změnit. Rozpočet přesahoval 16.000 zlatých, proto se počalo uvažovati o tom, má-li nová školní budova býti postavena na farním dvoře nebo na jiném vhodnějším místě, kde by mohla býti okrasou obce. Myšlenku tuto podporoval okresní hejtmán Brož, který sousedy vybízel, aby novou školu postavili přímo na návsi a ne v zákoutí. Proto místní školní rada počala vyjednávat s farářem P. Antonínem Sokolem, aby nová školní budova mohla býti vystavěna ve farní, tak zvané „červené zahradě.“ Smlouva o tomto místě byla ujednána a schválena konsistoří a zástupcem patronátu Folknerem, který zaručil obci postoupení staré budovy a slíbil dáti 2000 zlatých na novou školu.

V listopadu 1873 žádána okresní školní rada o ohledání a schválení tohoto místa stavebního ve farní zahradě. Komise byla však do Nákla vyslána až v říjnu

1874. Mezitím totiž vznikl mezi poplatníky odpor proti stavbě a zdálo se, že ani školní úřady o stavbu školy nestály. P. Sokol odvolal smlouvu, která celý rok nebyla uskutečněna a tím pozbyla práva. 1875 počaly se dělati nové plány stavby na starém místě, konány různé komise a jednání, až konečně v zimě 1877 bylo získáno nové stavební místo. Koupěna totiž část zahrady Tomáše Maulera v šířce 32 m za 2120 zlatých. Většina občanů si školu na místě starém nepřála a proti přívržencům místa na farním dvoře skládaly se posměšné písničky, kterými se rozléhala celá dědina. Nejhorlivějším zástancem přestavby školy na nevhodném místě ve dvoře byl Melichar Chytil, jehož vlastní syn Jan Chytil, pozdější rakouský plukovník, složil na něj nejčastěji zpívanou posměšnou píseň, dlouho opakovanou.

Plány nové školní budovy vypracoval architekt Karel Starý z Olomouce; tyto byly na výstavě stavitelské v Praze poctěny cenou. Rozpočet činil 24.000 zl. Před započítím stavby měla se v Maulerově zahradě zřídit studně z ostro- pálených cihel, ale když vedoucí zřízenec stavitele Starého ji dle úmluvy nevystavěl, nastal nový odpor proti stavbě, který strhl i mírnější živly. V čele nespo- kojenců stáli i členové místní školní rady, Šebestián Kropil z Mezic a Josef Kočí z Jáchymova, ale potají je podporoval Melichar Chytil, který vše řídil.

Hrozbami donutili k podepsání rekursu i nového předsedu místní školní rady Matouše Starošíka z Mezic a na to Mšr v Nákle sepsala památné vyjádření, v němž odůvodnili zákonitost a správnost svého jednání a doložili je 18 proto- koly. Předseda podepsal je také. Pak nastala smutná doba rekursů a práce ležela ladem. Když byl jeden rekurs odmrštěn, následoval druhý, třetí. Re- plikováno až k ministerstvu školství do Vídně (Wien); to trvalo do r. 1884. Sta- rostou obce byl Melichar Chytil, který již veřejně řídil odpor proti nové škole a prosadil za nového předsedu místní školní rady Josefa Kočího, starého odpůrce stavby. Na konec žádáno ministerstvo, aby cestou milosti byly obce zbaveny povinnosti stavěti novou školu, poněvadž mají starou, která prý ještě docela dobře vyhovuje! Ovšem tato žádost byla po zásluze odmítnuta. Okresní hejtman Jindřich Zarda nechával vše bez povšimnutí a o školu v Nákle se nestaral. Hnusilo se mu asi jednání opozičníků.

Ale přesto úřady nezahálely. O špatném stavu školní budovy bylo uvě- doměno místodržitelství v Brně zprávou okresního lékaře, a proto na základě získaných informací psali, že provádění započaté již stavby nové školní bu- dovy bylo zastaveno nápadným způsobem a že až dosud se vyučuje ve starých, vlhkých a ztuchlých místnostech; na místě konalo se již několik komisí, které zjistily, že zmíněné místnosti se k vyučování mládeže nehodí.

Následkem toho nařídila zemská školní rada výnosem ze dne 8. ledna 1879 okresní školní radě v Litovli, aby provedení stavby školní budovy v Nákle, bezprostředně potřebné, zařízeno bylo. Je-likož z příčin zdravotních vyučování ve staré školní budově déle trpěno býti nemůže, nařizovalo se místní školní radě, vypátrati v obci nákelské dvě místnosti k vyučování se hodící, a výsledek v pěti dnech měl býti jistojistě oznámen, aby místnosti tyto mohly býti prohléd- nuty od okresní školní rady a okresního lékaře. Další vyučování ve staré škole ze zdravotních důvodů a příčin se trpěti nebude a místní školní rada činí se odpovědnou za všechny následky. Zároveň se místní školní radě sdělilo, že usnesení toto, týkající se stavby školní budovy na starém místě, dříve prove- deno býti nemůže, pokud konané vyřízení záležitosti nové školní budovy vydáno nebude.

Dopis tento datován byl v Litovli 18. února 1879.

Nyní nastal pochopitelně v Nákle poplach. Učitelský sbor se usnesl ohledně uzavření místností školy, aby vyučování mládeže nebylo přerušeno; proto požádána okresní školní rada, aby povolila alespoň půldenní vyučování v čase zimním v místnostech II. třídy, která byla v lepším stavu. Úlevu v návštěvě školní měly děti v 7 a 8 školním roce a to takovou, že jen 5 zimních měsíců mohly školu navštěvovat. Kam tedy umístit všechny žáky, kdyby najednou přišli do školy?

Vhodné místnosti k vyučování mimo školu v Nákle nebyly a to rozhodlo o tom, že ve staré škole se mohlo ještě nějakou dobu vyučovat. Úřady se postavily proti nákelským opozičníkům a přesvědčily je, že si děle s nimi nesmí zahrávat stálými rekursy a stížnostmi. Na žádost oposice o ponechání staré „dobře vyhovující školy“ byla dána obci odpověď, že se v ní vyučování vůbec zastavuje. Záležitost došla tak daleko, že nakonec museli žádati o vyučování z milosti v této staré nevhodné budově i ti, kdož stavěli se v popředí ruchu o novou školu; jestli chtěli zabránit ostudě a škodě, nezbylo jim nic jiného.

Roku 1881 vyškolila se od Nákla Střeň a s ní ubyl největší poplatník, velkostatek Klášter Hradisko. Opozičníci připravili tak Náklo o slíbených 2000 zl. od patrona, majitele panství, obec o úroky z kapitálu 3000 zl. za 10 let a o materiál, který se zkažil!

Když všechny rekursy proti stavbě byly odmítnuty, podali opozičníci ještě zemské školní radě v Brně námítky proti nákladnosti stavby. V tom jim zemská školní rada vyhověla a dala plán architekta Starého zjednodušiti. Nařídila však započeti stavby a opatřila okresní hejtmanství mocí, aby provedlo stavbu školy přes odpor obcí. Zjednodušením plánu ušetřila školní obec (Náklo, Mezice, Hynkov a Lhota) 1000 zl., ale připravila si řadu nepříjemností. Hejtmanství jmenovalo obci kurátora Dr. F. Panovského z Litovle a zahájilo práce stavební vypsáním offertů.

Odpůrcové pak zkotlili. Melichar Chytil byl umlčen O. Vídrmanem, úřady a některými sousedy. Okresní hejtman na základě své plné moci nechtěl svoliti k spolupůsobení obcí a jen na rozličné přimluy a zaručení postoupil obcím dodání materiálu a dozor při stavbě, která byla zadána Ignáci Brachovi, zednickému mistru z Loučky, a to pod odpovědností stavitele Em. Solce z Olomouce.

Roku 1884 byl sestaven stavební komitét, jehož předsedou byl zvolen Josef Vrbka. Dne 9. března 1885 došel dopis od okresního hejtmanství v Litovli předsedovi, že se místní komise svolává na den 14. března 1885, aby stanovila potřebnou plochu na stavbu školy, aby mohlo býti uděleno povolení. K této komisi měla se dostavití představenstva obcí Nákla s Jáchymovem, Mezic, Lhoty a Hynkova. O schůzi byl sepsán

„Protokol ze dne 14. března 1885, sepsaný v obci Nákelské za účelem vyměření ku stavbě školní budovy v Nákle potřebné plochy či ustanovení stavební čáry. Přítomní: Níže podepsaní.

Předmětem jest komisionální jednání v obci Nákelské za účelem vyměření ke stavbě školní budovy v Nákle potřebné plochy či ustanovení stavební čáry na základě vyřízení c. k. okresního hejtmana v Litovli ze dne 9. března 1885 č. 2978.

Jakmile se k této komisi předvolaná představenstva obcí do Nákla přiškoleny: Náklo s Jáchymovem, Mezice, Lhota a Hynkov, místní školní rada

nákelská, Ignác Brach, zednický mistr z Loučky, co nájemník stavby i s jeho ustanoveným dozorcem ku provedení převzaté stavby, stavitelským mistrem Janem Štolcem z Nové ulice, pak stavební komitét i hraniční sousedé Melichar Mauler a Josef Kupka, dále co opatrovník školní obce Nákelské ustanovený JUDr. František Panovský a konečně co technický znalec pan c. k. okresní inženýr Josef Langhammer z Olomouce dostavili, pokračovalo se ihned k ustanovení stavební čáry a dal v tomto ohledu pan technický znalec následující vyjádření do protokolu:

Při ustanovení stavební čáry, která se v stejném směru s oběma sousedními domy Melichara Maulera č. 12 a Josefa Kupky č. 11 v Nákle nalézají, shledáno, že následkem šikmého postavení posléz jmenovaného domu, pravý zadní roh by příliš blízko budovy stál, tudíž s ohledem na délku stavebního místa v míře 30.5 metrů a s ohledem na řádné a účelu vyhovující postavení školní budovy, délka této s 27.48 metrů na 26.48 zkrátiti se musela, kterážto změna bude bez následku pro velikost učebních síní a ostatních místností jakož i pro rozdělení.

Zároveň se připomíná, že budova školní ve srozumění a dle přání všech interesentů těsně u cesty a bez zahrádky před ní vystavěna bude na vyvýšené půdě.

Studně bude zařízena v prodlouženém směru od záchodu, resp. schodů ve vzdálenosti 11 metrů.

Podlaha v přízemí budiž od přirozené půdy o 60 cm zvýšena. Základy budě též s ohledem na jakost půdy dostatečně hluboko položeny. Kameny, které dosud ku stavbě přivezeny byly, uznány za potřebné stavivo.

Načež p. Dr. Panovský, jakožto opatrovník školní obce požádal p. technického znalce, aby pro uvarování se všech sporů, podnikateli stavby přesně místnosti určeny byly, které dle výše uvedeného redukováného průřezu, délky při podržování rozměrů ostatních místností dle náčrtu zúženy býti mají. Na tuto otázku odpovídá státní technický znalec:

Zkrácení délky budovy na 26.48 metrů má se tím způsobem státi, že obě čelní zdi každá o 50 cm do zadu posunuta bude, čímž na levé straně vedle souseda M. Maulera učební světnice, proti sousedovi Kupkovi jedna učební světnice a byt pro nad a podučitele zúženy budou.

Obecní představenstva, školní místní rada a stavební odbor ponechají vystavení studně k tomu oprávněnému podnikateli stavby a postarají se o to, by tato studně co nejdříve vystavená byla.

Hraniční sousedé, Melichar Mauler č. 12 a Josef Kupka, rolník č. 11 v Nákle, nemají proti provedení stavby docela nic k namítání.

Podnikatel stavby Ignác Brach i jeho dozorce stavitelský mistr Jan Štolc byli ponaučeni, že každou vícestavbu aneb změnu ve stavbě stavebnímu odboru i c. k. okresnímu hejtmánství oznámiti mají, a zůstanou oba, totiž Ignác Brach i stavitelský mistr Jan Štolc za řádné provedení stavby školní budovy v Nákle odpovědnými.

Při provedení stavby mají se předpisy ministerielního nařízení ze dne 17. července 1875 č. 6525 No. 36 zákona zemského pozorovati. Podnikateli Ignáci Brachovi byly opisy stavebních nákrešů proti potvrzení na tomto protokolu doručeny. Též prosí podnikatel o vydání opisu tohoto protokolu a doručení nákrešů v prvopisu, aby na řádné provedení stavby dohlížeti mohli.

Jelikož více k připomenutí nebylo, tak se protokol tento skončil a po přečtení podepsal.

V Nákle, dne 14. března 1885.

Wincenc, c. k. okr. sekretář.

Stavební odbor: Josef Vrbka, Jakub Ošťádal, Fr. Coufal, Frant. Starošík, Josef Kupka, M. Mauler, Josef Lón.

Dr. Panovský, Mel. Chytil, starosta, F. Kokeš, J. Veselý, J. Svozil, Fr. Vrbka, J. Langhammer, k. k. Ingeniur, Místní školní rada: J. Škrabal, Frant. Vrbka, J. Kropil, J. Doležel, stavitelé J. Štolc — Ignác Brach.“

Dle protokolu měli Nákeltští ještě před komisionelním ohledáním místa připravený stavební materiál. Potřebný kapitál ke stavbě slíbila zapůjčiti Občanská záložna v Nákle, a to na úrok $5\frac{1}{2}\%$. Dne 15. března 1885 podal výboru záložny žádost za školní výbor v Nákle předseda Josef Škrabal, aby úrok byl snížen na 5% vzhledem „k blahodárnému účelu“. Záložna v Nákle vycházela ochotně vstříc všemu, co bylo navrženo ve prospěch nové školy. Již 1882 podala místní školní rada v Nákle žádost záložně, aby desky, přichystané ke stavbě nové školy a dosud na dvoře p. Majtnera složené, mohly se dáti na dvůr záloženský, kde by se vysušily, což povoleno. V listopadu 1882 se tázalo okresní hejtmanství v Litovli, zda by záložna propůjčila místnost pro vyučování ve svém domě. Usneseno bylo propůjčiti k účelům školním sál v hořejší místnosti. Na nákup stavebního materiálu pro novou školu vypůjčeny byly peníze v nákelské záložně již dříve, neboť 1882 místní školní obec nákelská měla vyřaditi dlužní list na obnost 3270 zl.

Od okresního hejtmanství v Litovli došel předsedovi stavebního odboru Josefu Vrbkovi dopis ze dne 19. března 1885, v němž se udělilo povolení ke stavbě a schválilo se zakoupení stavebního pozemku na parcele č. 24/2 a 113 od manželů Melichara a Františky Maulerových č. 12 v Nákle odkoupených. Dokončení stavby mělo býti oznámeno okresnímu hejtmanství, aby novostavba mohla býti přijata komisionelně. Opis protokolu ze dne 14. března zaslán byl předsedovi stavebního odboru Josefu Vrbkovi a staviteli Ignáci Brachovi s tím připomenutím, aby od předsedy nákresey a rozpočet proti potvrzení vyřadnouti si mohl.

Na schůzi stavebního odboru dne 5. července 1885 schválen byl návrh státního inženýra, aby do každé vyučovací světnice bylo ještě vtáhnuto šest trámů, což se mělo vykonati tak, že do I. třídy jich přijde 6, do druhé 5 a v bytě nadučitele 6, v kuchyni 3. Protokol podepsali: Josef Vrbka, Josef Kočí, Josef Lón, Josef Vaněk a Fr. Starošík. Dle dopisu hejtmanství ze dne 4. srpna 1885 poznáváme, že stavební odbor si stěžoval na to, že trámy nebyly kladeny podle nařízení. Bylo tedy nařízeno, aby byly kladeny správně dle nákresey, který k dopisu byl přiložen. Na konci byla poznámka:

„Tento poslední způsob odporoučí se z té příčiny, poněvadž zeď, která již pod rovnou střechou vedena jest, by vkladem trámů na první způsob velice trpěla a to tím více, jelikož solidně stavěna není. Útraty komise uloženy byly v smyslu výše řečeného nařízení panu staviteli Štolcovi.“

Dne 18. června nařídilo okresní hejtmanství opravu, zjištěnou komisí 15. června. Stavba v té době byla vedena již až pod střechu. Trámy a patrámy nad přízemím byly již položeny, krov však dosud nebyl postaven. Ohledně zdíva bylo vytknuto, že na mnohých místech nemá pořádného spojení a že mezery na některých místech buďto nejsou pořádně maltou vyplněny, nebo jsou tuze

široké. Následkem toho bylo patrné zvláště na schodišti prohnutí zdi, která byla nepravidelná, což nikterak nebylo prospěšné stálosti stavby.

Také bylo zjištěno, že mimo ukrácené délky čelné o 1 m nesouhlasí rozměry jednotlivých místností na levé straně od hlavního vchodu s navrženými rozměry, ale to uznáno pro užívání stavení za účelem školním za méně důležité. Trámy nad světnicemi školními neměly rozměry v rozpočtu stanovené; nebyly po celé délce přímohranně otesány, nýbrž na silnějším konci otesány pouze tak, jak se to v lese dělá; na slabším konci nebyly otesány vůbec, jen kůra z nich byla odstraněna. Trámy nebyly položeny na výšku, nýbrž na šířku. Tím stálost stropů a podlah byla velmi ohrožena. Přičilo se to všem zásadám technickým a proto na žádný způsob se to tak ponechati nemohlo. Nařízeno tedy staviteli, aby položené trámy a patrámy odstranil a nahradil novými podle předpisů.

Okna na schodišti byla příliš vysoká, takže jejich poloha byla na újmu osvětlení schodiště. Poněvadž trouby záchodu podle rozpočtu neměly převyšovati střechu, bylo jisto, že výpary ze žumpy i záchodů se budou šířiti po celém stavení. Je tedy nutno, aby okna schodiště byla položena níže o 80—100 cm a roury ze zinkového plechu, aby se prodloužily až nad střechu. Všechny výlohy těmito opravami vzniklé měl hraditi stavitel ze svého. Stavebnímu odboru nařízen přísný dohled, aby se ke stavbě použilo látek vyhovujících všem podmínkám a o stavbě měl se vésti řádný deník. Koncem srpna počala se stavěti při škole hospodářská stavení. Plán na ně nebyl zhotoven, proto nakreslil jej nadučitel Osvald Vídrman a předložil jej ke schválení stavebnímu odboru. Dle jeho dopisu ze dne 20. srpna 1885 měla se tato stavba skládati z chlévů pro dvě krávy, z komory, kurníku a krmníku. Vídrman žádal též postavení prádelny s kotlem a pecí na pečení chleba. Kotel do prádelny nabízel svůj. U chlévku v zadní části chtěl míti pícník; jeho žádosti bylo ve všem vyhověno.

Když stavební odbor oznámil úřadu, že stavba školní budovy jest úplně dokončena, sdělilo okresní hejtmanství v Litovli, že ve srozumění s okresním hejtmanstvím v Olomouci vyslána bude do Nákla komise k přijetí stavby, a to dne 17. února 1886 o 2. hodině odpoledne. Pozváni k ní byli: technický znalec Roman Olajossy z Olomouce, zdravotní znalec Dr. Alois Rosa ze Zábřeha (Hohenstadt) a jako odborný znalec Jan Pillich, nadučitel v Chudobíně, člen okresní školní rady. Dále pozvána místní školní rada v Nákle, představenstva do Nákla přiškolených obcí (z Nákla, Mezic, Hynkova a Lhoty) stavební odbor, Dr. Panovský jako kurátor, Ignác Brach z Loučky a Jan Štolc, stavební mistři, dále nadučitel Osvald Vídrman. Předseda stavebního výboru Josef Vrbka měl všechny 3 nákresy a předrozpočet odevzdati komisi.

Kolaudace dne 17. února se konala a byli jí přítomni: sekretář hejtmanství Fr. Vicenec, kurátor Dr. Panovský, okresní lékař Dr. Rosa, zástupce okresní školní rady Jan Pillich, stavitel Štolc, Ignác Brach, předseda stavebního výboru Josef Vrbka a Osvald Vídrman. Stavba nebyla schválena a zvláště střеше bylo vytknuto mnoho vad. Přítomný inženýr Olajossi prohlásil, že by nechtěl za ni převzít zodpovědnost ani na 24 hodin!

Částečnou vinu na špatném provedení stavby měly úřady, které nechtěly připustiti místní školní radě ani stavebnímu odboru právo rozhodovati o stavbě, kterou vlastně měl řídit ustanovený kurátor Dr. Panovský. Podnikatelé stavby nechtěli zástupce místních odborů připustiti k prohlídce stavby, odvolávajice se na úřední nařízení. Tím se stalo, že stavba byla provedena nedbale a špatně.

Stavitel Štolc se přijel do Nákla podívat na postup stavby jen dvakrát, ačkoliv základy počaly se kopati již v dubnu 1885. Stavělo se bez plánu, pouze dle skizz a proto výsledek dopadl tak žalostně. Dřívější oposice, která ustavičně žádala o změnu plánů, nesla na tom též velkou část viny.

Ve schůzi obecních zastupitelstev přiškolených obcí a místní školní rady dne 14. července 1886 v Nákle konané sepsán byl protokol:

„Na denním pořádku jest:

co činiti ohledně výměru c. k. okresního hejtmanství ze dne 6. července 1886 č. 6915 vztahujícího se na vytknuté vady technickou komisí dne 17. února 1886 shledané a k vyjádření obecních zastupitelstev a místní školní rady v Nákle ze dne 24. února t. r. a potom o zásadním usnesení podrobné kolaudace.

Přítomní se usnášejí, že se neodchylují od svrchu naznačeného vyjádření a trvají na tom, aby

I. Správka vazby dle výměru c. k. okresního hejtmanství byla provedena.

II. Ohledání trámů ve stropě I. poschodí provede se dle náhledu znalce k tomu úkolu zvoleného. Dále usnášejí se přítomní, že na opravách v dotyčném výměru ad III., IV. a V. setrvají.

Konečně usnášejí se přítomní, aby podrobná kolaudace zároveň s prohlédnutím trámů neodkladně byla provedena. Den k tomu účelu ustanoví se znalcem, k tomu povoláním. Za soudce navrhuje se ing. Olajossi a po případě stavitel Starý. K vyjednávání s tímto znalcem zvolení z přítomných Josef Kočí a Fr. Kameníček, jimž uloženo, aby hned zítra 15. července na cestu se vydali a udělena jim plná moc, aby v případě, že jednoho ani druhého navrženého znalce nepodaří se jim získati, podle potřeby vyhledali a získali jiného.

Po ustanovení dne, kdy tato podrobná kolaudace má se provésti, vyzve se Ignác Brach, aby se svým oprávněným stavitelem též se k tomuto jednání dostavil. Vyzve ho k tomu předseda místní školní rady zvláštním poslem proti potvrzení. K tomu jednání mají býti také pozváni: obecní zastupitelstva, stavební odbor a místní školní rada. Po přečtení byl protokol schválen a všemi podepsán. Přítomní byli: O. Vidrman, zapisovatel, Josef Vrbka, J. Kouřil, Josef Vymětal, Fr. Kašlík, Josef Kočí, Fr. Kropil, Fr. Vrbka, Jakub Kupka, Josef Vaněk, Josef Veselý, Frant. Vicenec, Frant. Kameníček.

Jak viděti, okresní hejtmanství činilo Náklu překážky a schválení stavby školy stále oddalovalo. Od 17. února neučinilo se nic, což občany rozčilovalo. Rozhodli se tedy postupovati rázně a rychle.

Konečně dne 27. srpna sdělilo okresní hejtmanství předsedovi Josefu Vrbkovi, že konečná kolaudace bude se konati dne 31. srpna 1886 o 9. hodině dopoledne na místě samém. Za okresní školní radu vyslán k ní byl Jan Pillich z Chudobína a jako technický znalec okresní inženýr Josef Langhammer z Olomouce. Stavba byla konečně toho dne schválena a uznáno, že se v nové budově může vyučovati. Náklad na stavbu činil 26.000 zl. i s cenou stavebního místa. M. Mauler zvýšil mezitím cenu pozemku na 3500 zl., avšak na zakročení hejtmanství pozemek prodal za 2800 zl.

ÚCET STAVBY ŠKOLY V NÁKLE.

Cihel na stavbu bylo spotřebováno 236.379 kusů; z toho bylo v Nákle pálených (na obecním pozemku) 97.265 a koupilo se 139.114 kusů.

Za cihly bylo vyplaceno	1886 zl. 48 kr.
Za dovoz materiálu	554 zl. 81 kr.
Starošítkovi za hlínu a poškození	11 zl. 40 kr.
Maulerovi na % (za pozemek na stavbu)	73 zl. 25 kr.
Na účet od hejtmanství (dle všeho výlohy komisí)	32 zl. 94 kr.
Drobné vydání	6 zl. 30 kr.
Za místnost (?) místo stavební	2930 zl. —
Dřívější dluh v záložně (asi za kámen a pod.)	3000 zl. —
Brachovi za stavbu a různé	13220 zl. —
Za studnu	160 zl. —
Za zídku	126 zl. —
Dohromady	22.001 zl. 18 kr.

K tomu nutno připočítati různá další vydání (sklenění oken, plech, úpravu dvora a tělocvičny, stavbu a úpravu jiných zídek), takže celkové vydání bylo 24.000 zlatých čili 48.000 korun.

Stavitelé Brachovi mělo se však vyplatit jen 12.475 zlatých; zbytek mu byl odčítán za škody a pod. O. Vídrman poslal ještě 11. listopadu 1886 účet starostovi Josefu Vrbkovi za různé drobnosti na účet stavby školy:

1. Na srážku Brachovi za zasklení 3 tabul ventilačních	1 zl. 05 kr.
2. Za 7 holí k náradí na tělocvičnu po 22 kr.	1 zl. 54 kr.
3. Za správkou sklepního okna a mříže	2 zl. 65 kr.
4. Kleinův účet za dodaný materiál na náradí tělocvičné	20 zl. — kr.

Dohromady . . . . . 25 zl. 24 kr.

Majitel mlýna a pily ve Lhotě Klein věnoval polovici ze svého účtu na poprsí Komenského na chodbu školní.

Nákelská škola po konečném dohotovení byla největší a nejpěknější na celém litovelském okrese.

Poněvadž stará školní budova na faře byla majetkem příškolených obcí, neopustily tyto od svého práva, které měly zapsané v pozemkové knize. Aby se zajištěná služebnost zachovala, byl v dolním bytě na faře ubytován učitel nové školy. Ze zahrádky parcelní číslo 28 učinili štěpníci pro novou školu; z vyučovací místnosti, která měla 6 oken do farního dvora, učinilo se skladiště dříví pro novou školu.

Farář P. Petr Hradkovský obrátil se ke konsistoři se žádostí, aby mu byl tento byt předán a žádal, aby ho při vybavení této služebnosti zastupovala finanční prokuratura. Poněvadž to nebylo možno, vyjednával s příškolenými obcemi, aby ono místo bylo prodáno k faře. Záležitost tato byla projednána u okresního hejtmanství v Litovli dne 22. srpna 1888 a farář Hradkovský se zavázal dát z vlastního jmění 1000 zl. jako výkupné tohoto práva. Definitivně bylo vybavení školních místností ve faře provedeno teprve r. 1890. Poslední z nákelských učitelů bydlel na faře Jan Kočí s rodinou.

Na nové budově školní byly později vykonány ještě nějaké práce ozdobné, na př. antická přezdívká nad risalitem, která se přikryla cinkovým plechem, což prováděl Vilém Porubka z Litovle. Sklenářské práce konal Jan Winkler z Litovle. Stavební výbor prováděl dále práce spojené se stavbou zídky mezi dvorem a tělocvičnou; dovoz materiálu, šterku a písku na tělocvičnu, i práce řemeslnická pronajaly se veřejnou dražbou. Také zadní zídka byla zvýšena a opravena. Nadučitel O. Vídrman podal dne 10. září 1886 stavebnímu výboru

plán, jak by se měl upravit školní dvůr a tělocvična. Upozornil, že je nutno zříditi ve škole také dřevníky, a že dvůr u hnojiště musí býti navezen, dále že je potřeba zvýšiti záhony na zeleninu hlinou vybranou z jámy. Tělocvična se posypala nejdříve na spodu štěrkem, na povrchu pak hrubým pískem.

Stavební výbor schválil návrhy správce školy a hned přikročil k činům. Již 12. září byla pronajata dodatečná stavba školní zídky nádvoří za 15 zl. Fr. Pospíšilovi z Nákla. Dovoz hlíny a štěrku pronajat po 40 kr. za jeden čtvereční sáh Matouši Korhoňovi z Nákla, který se uvolil dodati kubický sáh štěrku za 2 zl. 50 kr. Fr. Tareš k těmto pracím přenechal 1 sáh hlíny ze svého sadu za 15 kr. Tím skončeny byly poslední práce stavební. Nejvíce starostí a obtíží měl se stavbou nadučitel Osvald Vídrman, který byl napadán oposičníky, že má hlavní vinu na tom, že se musí stavěti nová škola; dokonce měla být podána žádost, aby byl přesazen a suspendován! Podle jeho vlastních záznamů vyzna menal se štvanicemi proti němu hlavně Melichar Chytil, „dokud seděl na stolci starostenském.“ Tak skončil boj o novou školu v Nákle, když stará budova byla tehdejším fysikusem MUDr. Schöfflem nazvána „lidomornou“, v níž se nehodilo naprosto vyučovati.

R. 1900 nechala místní školní rada počátkem prázdnin opravit střechu, záchody, žumpu a j. Také byla školní budova znovu nalíčena barvou, okna a dvěře opraveny a natřeny, studně prohloubena a zakoupena nová pumpa. Vše vyžádalo si nákladu 831 K 51 hal.

1910 prováděla se stavba nových školních záchodů a upravovala se místnost pro IV. třídu. Dřívější školní byty pro svobodné učitele byly proměněny v učírny, takže mimo byt správce školy se používalo všech místností pro učírny. Plány a rozpočty zhotovil stavitel Josef Brach z Příkaz.

Se stavbou se započalo 18. července 1910 a všechny práce byly skončeny během prázdnin. Úřední kolaudace se konala 29. září k úplné spokojenosti všech přítomných. Náklad byl rozpočten na 10.221 K 63 h; za úpravu nové učírny vyplaceno 2134 K 89 hal., za stavbu záchodů 7064 K 58 h. Mimo to provedeny různé opravy ve škole, takže celkem za úpravu vydáno 9509 K 37 h. Také zřízena na školním dvoře nová tělocvična nákladem 34 K 44 h. Podmoklá zídka na dvoře spadla, a poněvadž i kůlna se nacházela v chatrném stavu, vy stavěla se nová s vrátky do nově projektované školní zahrady. Plánek sestavil stavitel Brach; rozpočet činil 512 K. Opravena též pumpa za 32 K 72 h.

O prázdninách 1921 vsazena nová okna firmou Václav Svoboda ve Lhotě u Nákla, jež sklenil J. Skácel z Řepčína. Zednické opravy konal Fr. Babica, zednický mistr z Mezic. Tato oprava vyžádala si nákladu 17.037 K. Nedbalá stavba nové školní budovy se mstila ustavičně. Proto již r. 1930 se upozorňovalo, že školní budova musí se řádně opravit. Okresní školní výbor v Litovli proto nařídil, aby do rozpočtu na rok 1932 byla dána větší položka na důkladnou opravu. Byl proto požádán stavitel Florian Dohnal z Nákla, aby vypracoval náčrty a rozpočty. Do mimořádného rozpočtu zařazena položka 270.000 K. Proti tomu podaly přiškolené obce odvolání a proto místní školní rada podala žádost OŠV v Litovli, aby vyslal úřední komisi, která by zjistila, kterých oprav je nevyhnutelně potřeba. K této komisi měli býti přizváni zástupci přiškolených obcí, kteří by mohli přímo podati své námítky. Komise byla ohlášena na den 5. ledna 1932, avšak nepřijela. Do rozpočtu se pak dalo 10.000 K na nejnnutnější opravy, které částečně provedeny.

Během doby dětí ve škole stále přibývalo a škola v Nákle stala se šesti-
třídní, ba ve školním roce 1933-1934 docela sedmitřídní. Bylo nutno vyučovati
ve třídách tak, že nebyl feriální den, středa, společný ve všech třídách, nýbrž
každý den v týdnu měla prázdnou jedna třída. V uprázdněné místnosti vyu-
čovali se žáci VII. třídy. Vzdor tomu, že již roku 1908 dne 28. září odškolil
se Hynkov, čímž škole ubylo 48 žáků, bylo žactva mnoho a škola v Nákle ne-
postačovala.

Přestavba školní budovy byla nutná, neboť se potřebovalo nových míst-
ností. Kabinet byl naprosto nevhodný, chyběla kuchyně pro vyučování vaření,
chlapci neměli místnost pro ruční práce a také se jevila potřeba kryté tělocvičny.
Již roku 1923 požádala místní školní rada výbor Tělocvičné jednoty „Sokol“
v Nákle o propůjčení tělocvičny a náradí pro žáky zdejší školy, což bylo po-
voleno. Přecházení do vzdálené sokolovny v dešti a v zimě bylo obtížné, ne-
zbylo tedy nic jiného, než zřídit tělocvičnu vlastní. Za propůjčení místnosti
k vaření a tělocviku žáků platilo se ročně 1000 K. Cesta do sokolovny trvala
vždy alespoň 10 minut, proto se namítalo, že vlastní cvičení trvá nanejvýše půl
hodiny.

Navrhovalo se, aby se školní budova zvýšila nadstavbou jednoho patra,
čímž by se získaly nové potřebné místnosti. To s počátku naráželo na prudký
odpor některých členů obecního zastupitelstva. Tvrdilo se, že základy a zdi
budovy jsou špatné, že by tedy velké zatížení neunesly. Komise znalců se
však vyslovila, že nadstavba se může provést bez obavy. Proto zahájena opět
činnost, aby se škola rozšířila. Mluvílo se při tom hodně i o škole měšťanské,
která byla dlouho touhou Nákla, a na konec shodli se občané aspoň částečně
na tom, že školu nadstaví tak, aby později mohlo se některých místností používat
pro školu měšťanskou.

Nejvíce proti nadstavbě školy se stavěly přiškolené obce Mezice a Lhota;
v Nákle se důležitost toho téměř všeobecně uznávala. Lhota měla nedostatek
finančních prostředků, Mezičtí částečně s úpravou školy souhlasili, ale někteří
tamnější sousedé prohlašovali, že raději si postaví v Mezicích novou dvojtřídku,
než by přispívali na velkou školu v Nákle. Konečně podařilo se získat většinu
k odhlasování nadstavby školy nákelské a r. 1935 počaly se činit přípravy
k stavbě. Všechny práce přípravné řídil starosta Fr. Tareš, který byl i předsedou
místní školní rady. Stavební odbor, jako r. 1885, zřízen nebyl.

Právě za půlstoletí od stavby původní budovy počala se tato bourat. První
práce zahájeny byly dne 19. srpna 1935. První dny bouraly se střechy a stropy.
Betonový pás na zdivo počal se dělati 23. srpna. Vazba střechy byla úplně
zpuchřelá; zvláště špatné bylo dřevo ve středu budovy, na než delší dobu při
dešti zatékala voda. Nejvíce k přestavbě donucovala střecha, neboť hrozilo
nebezpečí, že se někdy zřítí. Nová střecha byla by se musela zřídit za každou
cenu.

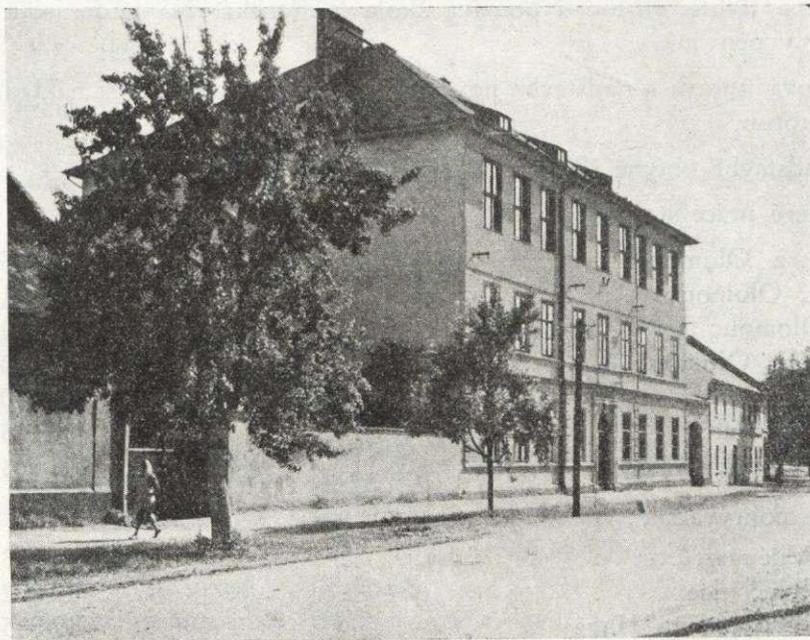
Trámy nad stropy byly pevné a dobré, tak žese jich poznovu použilo. Nové
stropy se zřizovaly i nad prvním poschodím, takže zdi byly vybourány až po
římsu prvního patra. Železné traversy k zpevnění stropů byly vytahovány ručně
do prvního patra okny, ač vážily kolem 1000 kg.

První zdivo ve štítu od severu počalo se stavět 26. srpna. Materiál vy-
tahován byl vzhůru výtahem s elektrickým pohonem. Dřevěná věž výtahová
čněla vysoko nad zdmi a budovami sousedními. Beton na pás kolem zdi míchán
elektrickou míchačkou. S počátku bylo zaměstnáno při bourání 22-24 dělníků,

28. srpna bylo jich již 30, vesměs z Nákla, Mezic a ze Lhoty. Dělníci ke stavbě se přijímali v určitém počtu podle klíče, jak mnoho která obec na stavbu přispěje. Některý den čekalo před školou 50–60 dělníků na práci. Stavbou školy mělo se částečně čilít i nezaměstnanosti, měla tedy tato práce i velký význam sociální.

Cihly se dovážely z Bystrovan automobilem, částečně však použito cihel starých, a to hlavně do štítů.

Stavbu prováděl stavitel inženýr Havránek z Olomouce, stavby vedoucím byl z počátku J. Vymětal z Horky. Později ho zastupoval František Široký z Nákla. Dozor na stavbu za obec Náklo a místní školní výbor měl starosta F. Tareš, za Mezice Miloslav Dostál.

OBEČNÁ ŠKOLA V NÁKLE.

Fot. Josef Suozil.

Po zahájení školního roku dne 2. září vyučovalo se místo ve škole v šesti místnostech v Nákle, a to: v sokolovně, v orlovně, v sále Občanské záložny, u Maulerů, u Gajů a ve světnici obchodníka Jaroslava Vymětala. Práce stavební postupovaly s počátku rychleji, než se očekávalo. „Rovnost“ ve stavbě nastala dne 7. září a byla oslavena večírkem u Růžičků, jehož se zúčastnili stavitelé a všichni dělníci. Další stavba postupovala pomaleji. Střecha nemohla býti zhotovena pro nedostatek trámů na vazbu, prken a pod. Také postavení komínů trvalo dlouho. Střecha se počala krýt břídlicí teprve 25. září. Mnohdy se však pracovalo přes čas až do úplné tmy. Mzda za jednotlivé hodiny pracovní nebyla zvýšena.

Vnitřní práce postupovaly také pomalu. Štítní stěny počali zedníci omítati až 24. září. Počasí s počátku bylo pěkné, ale později koncem září nastaly mlhy, vlhka a deště.

V nové školní budově počalo se vyučovati po prvé dne 4. listopadu, a to v přízemí ve dvou třídách a v prvním poschodí ve čtyřech, jak tomu bylo před opravou. Mezitím se nové místnosti v druhém poschodí větraly a uměle vy-

soušely koksem. Po Novém roce 1936 došlo k trvalému přemístění tříd v celé školní budově a v lednu se již vyučovalo v nové části. V přízemí z jedné učirny byla zřízena šatna a přezouvárna žáků, z druhé měla býti zřízena tělocvična. Prozatím se tam uložil inventář lidové školy hospodářské.

Do prvního poschodí byla trvale přemístěna I. a II. třída; z třetí učebné místnosti je udělán školní kabinet, v němž jsou uloženy všechny učebné pomůcky a knihovna učitelská i žákovská.

Čtvrtá místnost v prvním poschodí byla upravena na školní kuchyni. Do bývalého kabinetu se daly zásuvky na ruční práce chlapecké, vedle kuchyně v malé místnosti se ukládaly ruční práce dívčí. V nadstavbě v II. poschodí byly umístěny třídy III., IV., V. a VI., mezi nimi byla učitelská sborovna. Nyní některých z těchto místností používá škola měšťanská. Na půdě jsou uloženy obrazy k vyučování.

Celková úprava a nadstavba nové školní budovy vyžádala si nákladu kolem 190.000 korun.

K nadstavbě obecné školy v Nákle byly podány tyto oferty:

Veškeré práce stavební:

Lichtblau z Olomouce	160.866 K 69 h
Havránek, Olomouc	176.621 K 97 h
Chlup, Olomouc	191.900 K 20 h
Macharáček, Olomouc	198.000 K — h
Žatka, Střeň	202.830 K 58 h
Steiger, Olomouc	204.403 K 96 h
Florian Dohnal, Náklo	205.034 K 27 h

Práce pokrývačské:

Prucek, Vilémov	11.988 K 07 h
Štýbnar, Unčovice	12.932 K 25 h
Kadlčík, Náměst na Hané	12.945 K 80 h
Dokoupil Skrbeň	13.403 K 60 h
Štýbnar, Náklo	13.928 K 30 h

Práce tesařské:

Lakva, Bohuňovice	34.318 K 66 h
Látal, Olomouc	34.472 K 07 h

Práce stolařské:

Lakva, Bohuňovice	11.202 K 50 h
Skalička, Lhota u Nákla	11.547 K — h
Alois Koudelný, Náklo	12.559 K — h
Josef Šiller, Náklo	14.763 K — h
Elektrárna v Unčovicích	1.483 K — h

Práce klempířské:

Florian Kořínek, Mezice	1.651 K 40 h
Hynek Šibl, Náklo	1.667 K — h

Práce kovářské:

Vilém Planička, Náklo	1.265 K — h
---------------------------------	-------------

Práce sklenářské:

Bubeník, Olomouc	2.774 K 60 h
Blechta, Litovel	3.189 K — h

Práce natěračské:

Ladislav Klapka, Náklo	2.951 K 30 h
----------------------------------	--------------

Práce prováděli: stavební Havránek z Olomouce, pokrývačské Josef Štýbnar z Nákla, tesařské Látal z Olomouce, stolářské společně Skalička ze Lhoty a Alois Koudelný z Nákla, klempířské Kořínek z Mezic společně se Šiblem z Nákla, kovářské Vilém Planička z Nákla, sklenářské Bubeník z Olomouce a natěračské L. Klapka z Nákla.

Příjem a vydání na nadstavbu školní budovy v Nákle r. 1935.

Obec Náklo dala	101.243.45
Obec Mezice	40.664.30
Obec Lhota	7.669.85
Dar Občanské záložny v Nákle	25.815.45
Obec Náklo dala více na stavbu podle smlouvy	5.000.—
Za starý prodaný materiál strženo	2.668.—
Celkový příjem na nadstavbu školy činil . . . . . K	183.061.05

Vydání:

Staviteli Ing. Havránkovi v Olomouci	100.331.—
Tesaři Richardu Látalovi v Bělkovicích	30.102.55
Pokrývači Josefu Štýbnarovi v Nákle	12.971.65
Stoláři Aloisovi Koudelnému v Nákle	9.619.90
Malíři Ladislavu Klapkovi v Nákle	5.071.20
Staviteli Fl. Dohnalovi za plány a dozor	4.410.20
Stolaři Fr. Skaličkovi ve Lhotě	3.119.35
Sklenáři Karlu Bubeníkovi v Olomouci	2.890.90
Obci Náklo za písek z pískoviště	2.873.90
Klempíři Hynku Šiblovi v Nákle	2.310.90
Dovoz písku	1.858.—
Klempíři Florianu Kořínkovi v Mezicích	1.636.—
Kováři Vilému Planičkovi v Nákle	1.629.55
Předsedovi mšr. F. Tarešovi za přepočítání ofertů a dozor	1.200.—
Mzda podle výplatní listiny	1.101.40
Okresnímu úřadu v Litovli, výlohy komise a kolaudace	810.—
Za otop k vysušení vlhkých místností	381.65
Korespondence a telefonování	265.80
Různosti podle výplatní listiny	277.10
Mimořádná odměna pokladníkovi Fr. Kašlíkovi	200.—
Celkové vydání . . . . . K	183.061.05

Stavební materiál dováželi buď podnikatelé nebo jednotliví rolníci z Nákla. Písek ke stavbě bral se z pískoviště obecního a od Františka Kašlíka z Nákla. Občanstvo s velkým zájmem sledovalo postup prací stavebních a před školou bylo vidět stále hloučky sousedů, kteří pozorovali čilý ruch stavební.

Od prázdnin r. 1939 počalo se v nové nákelské škole vyučovati ve dvou třídách měšťanky, jež byly umístěny v prvním poschodí.

ŠKOLA V NÁKLE PO ODCHODU OSVALDA VÍDRMANA

Po onemocnění nadučitele Osvalda Vídrmana byl dne 14. ledna 1892 jmenován zatímním správcem školy učitel Jan Kočí, který správu školy vedl až do 28. února 1893. Byl to učitel dobrý, znamenitý hudebník, vychovaný vlivem Vídrmanovým. Většinu svých volných chvil věnoval hudbě a zpěvu.

Jan Kočí narodil se 24. června 1860 v Unčovicích z rodiny rolnické. Do obecné školy chodil doma a pak studoval 4 třídy nižšího gymnasia v Olomouci a na učitelském ústavě v Příboře, kde r. 1880 maturoval. Zkoušku učitelské způsobilosti složil v Olomouci r. 1884.

Již 1. září 1880 stal se zatímním učitelem v Bouzově, odkud za rok byl přesazen do Konice, kde působil 6 roků. V r. 1887 stal se definitivním učitelem v Nákle, kde působil celkem 12 roků 8 měsíců. 1900 stal se nadučitelem ve Vilémově u Litovle, kde působil 23 léta, od r. 1924 byl jmenován řídicím učitelem v Senici a r. 1926 byl na vlastní žádost přeložen na trvalý odpočinek. Žil pak v Olomouci, kde dne 6. února 1928 zemřel.

V Nákle byl činný v různých spolcích a při tom cvičil zpěv a divadla. Dlouho se v Nákle i v okolí vzpomínalo na jím nacvičenou operu Romana Nejedlého „Andulka“, kterou za jeho řízení hráli Nákeltští i v sousedních městech.

Nadučitelem stal se pak v Nákle František Novotný, narozený dne 1. září 1842 v Ochozi. Studoval na nižším gymnasiu a učitelském ústavu v Olomouci. Roku 1860 obdržel vysvědčení podučitelské pro školy s vyučovací řečí německou a českou. 1863 složil zkoušku učitelskou pro školy německé a r. 1865 pro školy české. Působil jako podučitel v Olomouci a v Kostelci, jako učitel v Buděcku a v Konici; pak se stal nadučitelem v Bohuslavicích.

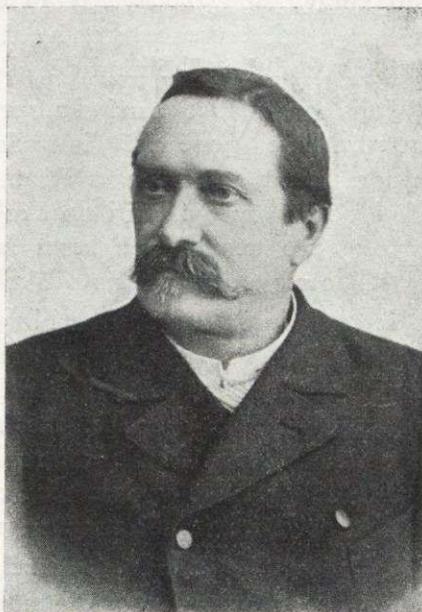
R. 1894 stal se nadučitelem v Nákle. Byl to tichý pracovník, který se staral hlavně o školu. Byl velkým milovníkem ovocného stromoví, a proto kde mohl, snažil se vzbudit zájem o stromky. R. 1896 zúčastnil se štěpařského kursu v Brně a jeho zásluhou a přičiněním byla v Nákle pořádána první výstava ovoce ve škole ve dnech 15.—16. září 1900. Bylo na ní vystaveno 256 ukázek ovoce a 25 sklenic ovocných zavařenin. Měl také velký zájem o starožitnosti a společně s Karlem Fišarou uspořádal ve škole výstavku starožitností ve dnech 15.—22. září 1901, na níž bylo vystaveno 567 předmětů. Žáci za jeho vedení učili se šlechtit stromy a za pilnost ve sbírání škůdců byli odměňováni.

Čtyřtřídní škola v Nákle byla proměněna v pětitřídku již roku 1893, ale to se vyučovalo v jedné třídě ve dvou odděleních; teprve roku 1906 bylo povoleno rozšíření školy na řádnou pětitřídku výnosem ze dne 17. srpna čís. 14.977, a systematisovala se při ní místa učitelská: 1 nadučitele, 1 učitele a 1 učitelky I. třídy a dvou učitelů II. třídy. Vyučování ženským pracím ručním bylo povoleno ode dne 1. ledna 1896 a první učitelkou industriální ustanovena byla Marie Novotná, dcera řídicího učitele nákelského.

Koncem školního roku 1902—1903 byla pořádána v Nákle první výstavka ručních prací ženských; vystaveny byly 423 předměty.

JAN KOČÍ
1892—1894.

FRANTIŠEK NOVOTNÝ
1894—1908.

JOSEF KVAPIL
1908—1920.

FRANTIŠEK INDRÁK
1920.

ŘÍDÍCÍ UČITELÉ V NÁKLE.

Za nadučitele Novotného bývalo ve škole prázdnno ve čtvrtek a prázdniny trvaly 6 týdnů. Od 1. září 1904 se přeložil feriální den ze čtvrtka na středu. Školní zprávy se vydávaly žákům čtyřikrát ročně, a to 1. prosince, 16. února, 1. května a 15. července. Poněvadž školní tělocvična nestačila na hry, počalo se r. 1900 chodit se školními dětmi na Trávník, kde se mohly více proběhnouti.

V listopadu 1905 oznámila správa školy, že žáci z Hynkova nenavštěvují školu v Nákle, poněvadž jim následkem scelení pozemků příkazských byla dosavadní cesta zamezena. Děti z Hynkova stávkovaly, což trvalo tři dny. Později počaly opět chodit do školy, ale 15. ledna 1906 oznámili občané hynkovští, že pro neschůdnou cestu nemohou své děti posílati do školy. Od té doby se počalo pomýšletí na odškolení Hynkova od Nákla.

Již za nadučitele Františka Novotného počalo se jednati o zřízení měšťanské školy v Nákle. R. 1908 byl pozván do Nákla ředitel měšťanské školy v Přerově V. Šálek, člen zemské školní rady, aby přednášel o škole měšťanské. Rečník promluvil o výhodách měšťanky pro Náklo a okolí. Mezice s návrhem zřízení této školy v Nákle souhlasily, ale obec Náklo se postavila proti, odvolávajíc se na velké výdaje scelovací a odvodňovací. Přifařené, ale nepřískolené obce o zřízení měšťanky neprojevíly zájem.

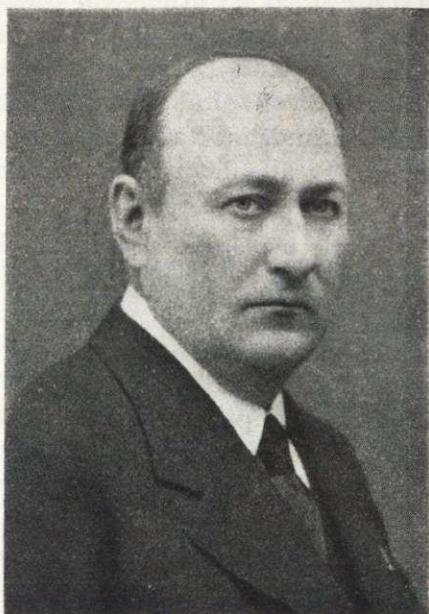
Nadučitel F. Novotný byl dán do výslužby dne 15. dubna 1908. Zemská školní rada vyslovila mu za dlouholeté a úspěšné působení ve službách školních své uznání. Usadil se v Nákle na Jáchymově, ale později se přestěhoval do Litovle, kde zemřel ve vysokém stáří 91 let dne 11. února 1933.

Dalším nadučitelem v Nákle se stal Josef Kvapil, který se narodil dne 9. ledna 1856 v Chrasti u Chrudimě v Čechách. Předběžně se vzdělával na vyšších reálních školách v Litomyšli, v letech 1874–1875 navštěvoval praktický kurs pedagogický v Kutné Hoře, kde obdržel vysvědčení učitelské dospělosti. Téhož roku 1875 ustanoven byl učitelem na osmitřídní dívčí škole v České Třebové, kde působil do konce června 1879.

Vysvědčení způsobilosti učitelské dosáhl v Hradci Králové 1878. V roce 1879 byl ustanoven učitelem v Malém Postřelmově (Klein Heilendorf) a r. 1881 se stal učitelem v Července, kde r. 1888 se stal nadučitelem. Dne 10. září 1908 se stal řídicím učitelem v Nákle, kde byl uvítán zastupitelstvy příškolných obcí, místní školní radou, kněžstvem, sborem učitelským a žactvem. Josef Kvapil zúčastňoval se spolkového života v Nákle, staral se o školu jeho správě svěřenou, kterou i v dobách válečných snažil se udržet na výši doby. Žáci byli udržováni v kázni; 1914 bylo jim zakázáno koupati se v rybníku pod kostelem z ohledů zdravotních.

Za jeho správcovství se jednalo o zřízení polévkové akce 1916, ale školní děti o polévku nestály a proto od založení akce upuštěno. 1919 v říjnu bylo oznámeno ve všech příškolných obcích, že všechny úlevy jsou zrušeny a proto že žáci musí školu pilně a pravidelně navštěvovati. Téhož roku nařízeno učitelským sborem, aby děti při vstupu učitelů do tříd pouze povstaly. Pozdrav, jakého se dosud užívalo, odpadá. Na ulici místo pozdravu měli chlapi pouze smeknoutí a děvčata se ukloniti.

J. Kvapil vedl správu školy v těžké době válečné, kdy žáci zameškávali vyučování, neboť museli pomáhati na poli a v domácnosti, pomůcek vyučovacích byl nedostatek a kázeň počala se uvolňovati. Byl proto spokojen, když v lednu 1920 mohl odejít na zasloužený odpočinek.

JAROSLAV HUBÁČEK
1920—1921.

ALOIS GĚDOŠ
1930—1933.

PETR KUBEČKA
1933—1939.

JOSEF MÁDR
1939.

ŘÍDÍCÍ UČITELÉ V NÁKLE.

(V letech 1921—1930 byl řídícím učitelem Ladislav Pospíšil, který svou fotografii nedodal.)

Po jeho pensionování byl pověřen vedením správy školy učitel František Indrák, který se narodil dne 6. března 1890 v Ivani u Tovačova. Vzdělával se na měšťanské škole v Tovačově a v letech 1904—1908 na učitelském ústavě v Kroměříži. Od r. 1908 působil na Července, od 1. února 1909 do 1. května v Nákle, načež byl do září přidělen do Bílé Lhoty, odkud 1. září přišel opět do Nákla. Správu školy řídil od 31. ledna 1920 do 18. září. Indrák byl znamenitý hudebník, který se snažil oživit starou nákelskou hudební tradici učitelskou. Vynikl jako obětavý dirigent a kulturní pracovník. Po dlouhé a těžké chorobě zemřel dne 17. září 1932 v Nákle, kde jest i pochován.

Ode dne 18. září 1920 vedl správu školy v Nákle učitel Jaroslav Hubáček. Narodil se dne 26. dubna 1886 v Odrlicích, kde navštěvoval obecnou školu jednotřídní. Pak odešel na školu měšťanskou v Lošticích a r. 1901 na učitelský ústav do Kroměříže. Po maturitě r. 1905 působil jako zatímní učitel na dvojtrídni obecné škole v Dolních Vilímovicích u Třebíče, od 15. září 1908 v Kralicích u Náměště n./Osl. Na školní okres litovelský přišel 16. října 1908, a to do Cakova, kde působil do 15. září 1911. Od 16. září 1911 do 31. prosince 1912 působil v Bohuslavicích u Konice a od 1. ledna 1913 až do 31. března 1926 v Nákle.

Zatímní správu školy v Nákle vedl až do příchodu nově ustanoveného řídicího učitele Ladislava Pospíšila v únoru 1921. Jaroslav Hubáček se živě zúčastnil spolkového života národního, v Nákle se stal včelařem a horlivým lovcem a pro svůj humor a milou povahu byl všeobecně oblíben. Z Nákla odešel v dubnu 1926 do Cakova, kde se stal řídicím učitelem. Ode dne 1. září 1929 je řídicím učitelem pětileté obecné školy v Bílé Lhotě.

Řídicí učitel Ladislav Pospíšil působil v Nákle již dříve jako učitel, a to v letech 1890—1909. Narodil se ve Vojnicích dne 1. ledna 1870 a přišel do Nákla za nadučitele Osvalda Vídrmana, od něhož se učil praxi zároveň s Karlem Mrázkem, který též působil v Nákle v letech 1891—1895. Mrázek byl nadšeným kulturním pracovníkem a stal se později doktorem práv a okresním školním inspektorem. Dr. Karel Mrázek byl vynikajícím učitelským organizátorem a již za svého působení v Nákle zároveň s L. Pospíšilem pracoval čile v místních spolcích vzdělávacích; zvláště při pořádání Národopisné výstavy v Nákle r. 1893, jejímž byl jednatelem, vyvíjel velkou činnost, takže se na něho dosud vděčně vzpomíná.

Ladislav Pospíšil byl řídicím učitelem v Nákle od 1. února 1921 do dne 31. srpna 1931. Byl činným v různých spolcích a staral se i o zřízení měšťanské školy v Nákle. Za něho byla založena mateřská škola v nákelské sokolovně. Dle zprávy z roku 1923 byla budova školy staršího rázu, ale celkem vyhovovala. Zimní tělocvična ve škole nebyla, ale letní byla upravena a opatřena nejnutnějším náradím. Poněvadž plně nevyhovovala, vyučovalo se tělocviku v sále sokolovny, a to s počátku zdarma, ale později za poplatek.

R. 1925 bylo usneseno, aby všichni žáci dostávali zdarma všechny učebné pomůcky. Na školní výlety se povolilo místní školní radou pro každou třídu po 100 korunách na cestovné a stravné. Nadučitel Pospíšil byl nadšeným milovníkem školních výletů a za jeho vedení zúčastnili se žáci obecné školy v Nákle výletů na různá památná místa vlasti. Jezdilo se do Bouzova, do Vojtěchova ke Zkamenělým zámkům, k sv. Antoníčku u Laškova, do Mladče, na Helfštýn, Buchlov, dále konány výlety do Brna, Olomouce, na Stražisko a jiná místa na Moravě.

Když řídící učitel Ladislav Pospíšil obdržel r. 1930 zdravotní dovolenou, byl jmenován zatímním řídícím učitel Alois Gédoš, rodák nákelský. Narodil se v Nákle na Jáchymově dne 27. července 1892, studoval v letech 1905–1912 reálku v Litovli, pak speciální kurs při učitelském ústavě v Brně. Působil jako učitel v Německých Knínicích, Mikulovicích a v Troubelicích, ode dne 6. října 1919 byl ustanoven učitelem v Nákle. Zatímním správcem školy zůstal až do roku 1933, kdy se stal řídícím učitelem v Cakově. Byl činným v kulturních spolcích nákelských a pro svou milou povahu byl všeobecně oblíben.

FRANTIŠKA VRBKOVÁ
1940.

OLDŘICH NĚMEC

ŘÍDÍCÍ UČITELÉ V NÁKLE.

Od 1. září 1933 do 30. dubna 1939 byl řídícím učitelem v Nákle Petr Kubečka. Narodil se v Příboře 22. dubna 1881, kde vystudoval i učitelský ústav; r. 1900 dostal vysvědčení učitelské dospělosti a 1903 vysvědčení způsobilosti. Působil na školách v Přemyslovicích, v Pěncíně, ve Veselém-Křemenci a v Bílsku. Pak stal se řídícím učitelem na šestitřídní obecné škole v Olšanech u Prostějova, odkud přišel do Nákla. Po 39letém nepřetržitém působení učitelském odebral se na odpočinek 1. května 1939. Za působení v Nákle byl správcem lidové školy hospodářské a mateřské školy.

Řídícím učitelem v Nákle stal se pak Josef Mádr, narozený dne 11. prosince 1884 v Bohdašíně u Nového Města nad Metují v Čechách. Učitelský ústav vystudoval v Kroměříži, působil pak jako učitel na severní Moravě a do Nákla byl přidělen v únoru 1939. Poněvadž jeho dekret byl založen u správy školy v Nákle, nastoupil své místo až 9. března 1939. Za jeho působení v Nákle byla za pomoci úředních orgánů a místních činitelů, hlavně starosty Vojtěcha Macha a předsedy místní školní rady Miloslava Dostála, zřízena pobočka měšťanské školy v Litovli a otevřeny hned dvě třídy měš-

šťanky. Dne 28. prosince 1939 byl přeložen na trvalý odpočinek. Za krátkého svého působení snažil se co nejvíce zvelebit školu v Nákle a zanechal po sobě pěknou památku uskutečněním dávného přání občanů nákelských, zřízením měšťanské školy. Josef Mádr byl dobrý pracovník národní, dovedný malíř a milovník zahrady a hospodářství. Žije na odpočinku v Nákle.

Vedením správy školy byla pak pověřena učitelka Františka Vrbková, která se narodila v Cholině dne 29. dubna 1905. Do školy měšťanské chodila v Litovli a pak studovala na učitelském ústavě v Olomouci. Studia pro nemoc musela na delší dobu přerušit a dokončila je na ústavě v Litomyšli, kde v roce 1925 maturovala. Vysvědčení učitelské způsobilosti obdržela v Kroměříži r. 1928. Výpomocnou učitelkou byla již r. 1924 v Cholině, r. 1926 byla ustanovena učitelkou ženských ručních prací v Jesencích a od září téhož roku literární učitelkou v Konici, odkud byla přeložena do Laškova. Roku 1928 stala se učitelkou v Mladči, kde vedla půl roku správu školy; 1929 učila ve Dzbeli u Konice a 28. srpna 1930 byla přidělena do Nákla, kde dosud působí. Správu školy vedla od 1. ledna do 1. dubna 1940, kdy ustanoven byl v Nákle na vlastní žádost zatímním řídícím učitelem Oldřich Němec.

Oldřich Němec narodil se v Seničce dne 17. února 1895, kde chodil do obecné školy. Navštěvoval pak nižší gymnasium v Olomouci a učitelský ústav v Příboře. Zkoušku učitelské způsobilosti vykonal v Brně. Stal se pak učitelem v Chudobíně a ve Vilémově; v letech 1923 až 1926 působil jako příkazáný učitel a správce školy na býv. školách menšinových. Počátkem školního roku 1926—27 stal se řídícím učitelem ve Vilémově u Litovle, odkud přišel do Nákla.

ŠKOLNÍ DOCHÁZKA A PILNOST ŽÁKŮ

Počet dětí, do školy v Nákle chodících, byl v jednotlivých letech rozdílný. Záleželo na tom, jak vrchnost, farář a rektor dbali na docházku všech dětí školou povinných, jaké bylo počasí a množství práce, kterou děti musely konati doma. Chudobnější děti chodily do služby ve stáří desíti let, zastávaly sluzku chův a chůváků. Tehdy totiž i chlapci museli opatrovat malé děti a někteří prý to uměli lépe než děvčata.

Roku 1806 chodilo do školy v Nákle 185 chlapců a 168 děvčat, takže všech zapsaných dětí bylo 353. Z nich chodilo 202 občas, 151 nechodilo vůbec. V nedělní škole bylo zapsáno 368 dětí, z nichž tam chodilo pilně 90, občas 118 a vůbec nechodilo 160.

Roku 1809 bylo 400 dětí, které učil jediný učitel v jediné místnosti, bez pomocníka. Roku 1808 zapsán byl ze Lhoty jediný žák Josef Vrbka, narozený r. 1801. Roku 1839 navrženo, aby v nedělní škole opakovací byla zřízena III. třída, neboť všech žáků bylo kolem 500.

Nejpilněji chodily do školy pouze děti sedláků a chalupníků, ale ani to nebylo pravidlem. Za zimní doby byly děti ze vzdálenějších dědin vyučovány doma, a to hlavně žáci mladší. Učil je některý ze starších sousedů, který uměl dobře čísti a psát. Školní úřady takovému domácímu vyučování nečinily překážky. V Příkazích děti v zimě nebo za špatného počasí učival některý výminkář nebo starý voják. Děti přinesly do jeho kuchyně z domova dříví a otýpky makovin, kterými se místnost vytápěla. Některí školáci seděli stále u pece a přikládali do ní makoviny, které hořely pouze chvíli jasným plamenem. Psali na kamenné tabulky, chvílemi jim „učitel“ něco četl nebo vypravoval a pak šli domů. Koncem let padesátých učil v Příkazích starý Kroupa, který měl s dětmi největší trpělivost.

Jakmile nastalo počasí příznivější, chodily děti opět do školy v Nákle. Tyto nouzové školy byly navštěvovány málo, neboť děti se raději proháněly po sněhu a na ledě. Do výminkářských kuchyní je nejvíce lákala mísa se sušeným ovocem, kterým pilnější žáci byli podělováni.

Dle protokolu visitačního z roku 1827 jednalo se již r. 1813, aby na školu vedle rektora byli dosazeni dva učitelští pomocníci pro velký počet žáků. Když r. 1788 byl pevně upraven plat rektora, museli na školu platiti všichni a tu byli donucováni, aby využívali výhod, které jim škola poskytovala. Z jednoho žáka mělo se platiti jeden a půl krejcaru, což znovu schváleno r. 1824. Krajský úřad nařídil podle výnosu mor. gubernia z r. 1827, aby se plat učiteli správně odváděl, aby tento ve svých právech nebyl zkrácen. Proto se dbalo na to, aby všechny děti také do školy pilně chodily.

Roku 1817 řeka Morava často vystupovala z břehů a proto děti ze Střene a Lhoty málo do školy chodily. Navrhovalo se proto zřídit tam školu, kde by učitel z Nákla vyučoval za nepříznivého počasí. Měli tedy býti v Nákle vedle učitele dva pomocníci, aby jeden z nich učil podle potřeby jinde.

1832 byli v I. třídě 203 žáci, z nichž dobře prospívalo 141, méně dobře 59 a propadli 3. V II. třídě bylo žáků 192, pilných 150, méně pilných 40. Při visitaci r. 1835 bylo mravní chování žactva velmi chvalitebné, rovněž jejich pozornost. Příčiny špatné docházky: Nemoce, nedostatek nutného šatstva a vzdálenost, hlavně v zimě. Nedbalci byli oznamováni vrchnosti, rodiče napomínáni a po opakovaných důtkách potrestáni podle zákona.

Většina rodičů posílala děti pilně do školy a ptali se často učitelů, co děti umějí. Farář P. Václav Volný staral se o školu, co nejvíce mohl. Dohlížel často ve škole, vyžadoval přesnou docházku a mravnost dětí. Vzniklé překážky dovedl chytře odstraňovat a napomínal rodiče i s kazatelny. Také školní dozorce Fr. Hrabal býval často ve škole a konal svou povinnost dobře. Návštěva školy byla vrchností vyžadována a nedbalí rodiče byli trestáni. Učitel byl chráněn vrchností ve všech svých právech a byla mu poskytována veškerá zákonitá pomoc.

R. 1836 byli žáci při visitaci klidní a mravní, oblečení venkovsky, ale čistě. Většina rodičů školní výchově nepřikládala významu, ale děti do školy posílali pilně. K učiteli chovali se přátelsky a platy mu řádně odváděli.

Roku 1840 založena byla čestná kniha nákelské školy, zvaná německy „Ehren-Buch“, do níž se však psalo česky. Na první stránce čteme:

„Tito žáci, který se ve všechném školním učení, obzvláště ale v dobrém a chvalitebném chování s svým neustávajícím přičiněním přes celý školní čas 1840—44 roku až do tohoto dne výborně proukázali a ze svou znamenitou pilností všech jiných spolužákův daleko za sebou zanechali, jsou následující:

1. Havlíček Izidor, 2. Slanina Marie, 3. Vrbka Jan, 4. Čamek Františka.

Při slavné zkoušce zasloužili sobě následující žáci svou příkladnou pilností a chvalitebnými mravy veřejné pochvaly a odměny.“

Na to zapsáni byli nejlepší žáci a to s počátku dva hoši a dvě děvčata. Později, když počet žáků byl vyšší, bývalo na čtené místo zapsáno 6 žáků a to polovice děvčat a hochů. Dále bylo připsáno:

„Těmto předešlým nejvíc v pilnosti a v mravech následovali a veřejné pochvaly zasluhují:“

Pak uvedena byla jména dalších pilných žáků, bez ohledu na počet. Tito žáci byli odměňováni obrázky barvotiskovými nebo vkusnými rytinami. Také se jejich jména vpisovala ozdobným písmem na vkusné lístky, jež si někteří žáci nechali zarámovat na památku. Starší čestné knihy se nezachovaly.

R. 1843 rodiče posílali málo dětí do školy; byli proto mnozí potrestáni. Jak byli trestáni, nepodařilo se zjistit. Hlavně ve škole obecné byla docházka malá pro špatné ošacení dětí.

1847 chodilo do I. třídy pilně 250 žáků, občas 40; v II. třídě chodilo pilně 110 žáků, občas 20.

1848 měly vliv na špatnou návštěvu školy v zimě nemoci, v létě zase práce na poli. Ale i později, na př. r. 1856 nechodilo do školy 90 dětí.

1859 žáci I. třídy z Hynkova nechodili do školy vůbec, hlavně chlapani; jen některé starší děvče přišlo občas. Jako důvod uváděla se chudoba.

1860 chodilo z I. třídy pilně 200 žáků, občas 100 a 2 nechodili vůbec. Z II. třídy chodilo 110 pilně, občas 44. Do nedělní školy chodilo pilně 204 žáků, občas 87.

1862 uváděly se příčiny špatné docházky: většinou chudoba, zřídka nedbalost. Ohlášeno to představenému, na jehož zakročení nastala náprava. Ně-

kteří rodiče pokládali vyučování za cenné, jiní nikoliv. Školné se však platilo řádně.

Roku 1868 uváděly se příčiny špatné návštěvy školní: netečnost ke škole se strany rodičů a představenstev obecních, nouze a vzdálenost. Cena vyučování se většinou uznávala. Odvádění školního platu, zvláště z Nákla a ze Střene, bylo takové, že podle slov učitele „nemohlo býti horší“. 1876 chodilo do školy 341 žáků, z nichž mělo prospěch velmi dobrý 161, dobrý 70, prostřední 69, nedostatečný 41.

S přesporními žáky mívali učitelé velké potíže. 1881 jednalo se o tom, jakým způsobem v poledne provětrávaní místnosti, když tam zůstanou přesporní žáci, kteří tam vždy obědvali a dováděli. Navrhovalo se, aby na náklad přesporních obcí byla zřízena místnost, kde by žáci mohli býti v poledne, aby neobtěžovali ve škole. Usneseno, aby žáci z Jáchymova a z Mezic chodili v poledne domů.

1887 museli učitelé ve škole bydlící dávat v poledne pozor na děti. Za to dostávali podporu na otop. Houby a hadry k čištění tabule žáci nesměli prát; kalamáře směly se omývat jen dvakrát za rok, když byly vyschlé, a to jen za dozoru učitelů.

1889 byli nejpilnější a nejhodnější žáci jmenováni krajníky a byl jim přidělen po řadě dozor před školou, zvonění, vyslýchání násobilky a jiných úloh. První žák, který přišel do školy, musel se podepsat na tabuli a byl odpovědný za to, jestli se ve škole něco poškodilo. Z přesporních žáků musel jeden dávat pozor ve třídě a na chodbě, aby byl všude klid a pořádek.

Děti se nesměly koupati dříve, dokud jim to ve škole nebylo dovoleno, při čemž se bral zřetel na příhodný čas. Nesměly se koupati v Močidle a tam, kde se plavily husy a prasata. Zapovídalo se jim lámání lípek a lezení po stromech na Trávníku.

Před hody se děti varovaly, aby nechodily do hospod, kde byla muzika, a dávalo se jim domácí zaměstnání. Žáci museli znáti přesně rozvrh hodin, aby se podle něho mohli doma učit. Velký důraz se kladl na „krásné čtení.“ Ve škole i mezi sebou nesměly děti mluvit hanácky, nýbrž spisovnou češtinou. Učitele a kněze měli žáci ve škole pozdravovat nakloněním hlavy, což na ulici měla dělati i děvčata; chlapi na ulici musili smeknout klobouk nebo čepici, a to až po kolena. Za špatnějšího počasí se prováděla přehlídka botků, jsou-li čisté a oškrabané; děti bývaly řádně poučeny o čistotě obuvi a šatstva.

K docílení větší pilnosti doporučovaly se i tělesné tresty, neboť napominání žáků bylo málo platné. Osvald Vídrman navrhoval, aby tělesně se trestala neposlušnost, zpupnost, vzpoura proti učiteli, trvalá lenivost a nepozornost, nemravné řeči, poškozování cizího majetku, znečišťování ulic, házení kamením, pranice, lezení do cizích sadů, krádež květin a ovoce, vybírání ptáků, chození k muzikám, kouření a pod.

Žákům se doporučovalo, aby hry v semel, se špačkem a míčem prováděli jen na větších dvorech nebo na pastvisku. Učitelé dbali vždy, aby školní mládež se chovala všude slušně a stávala se lepší. To bylo těžké, zvláště když žáci byli nerozumnými rodiči naváděni, aby učitele mimo školu neposlouchali. To vedlo mnohdy ke sporům, jež se často nepodařilo mírně urovnati.

Zvláště na počátku minulého století nebyla mládež ukázněná, ač v mravním ohledu byla dobrá. Na školu pohlíželo se často jako na nutné zlo; nedospělé děti pracovaly doma i na cizím poli, nastupovaly službu, chodily k muzikám a

snazily se ve všem vyrovnati se dospělým. Učitel měl s dětmi těžkou práci. Vždyť ještě po roce 1880 chtěli žáci v Nákle pořádati vlastní muziku ostatkovou a žádali správce školy, aby jim to alespoň jednou za rok dovolil!

Když žáci počali dostávat školní zprávy, přestalo veřejné čtení jmen pilných žáků a veřejná chválení, stejně jako se více nečtla jména žáků neposlušných a nedbalých k výstraze druhých. Ale ještě r. 1889 navrhoval Osvald Vídrman, aby žáci po slavných službách Božích na konci školního roku se shromáždili ve škole, kde by k nim bylo promluveno, a pak aby ti žáci, kteří nejpilněji školu navštěvovali, byli veřejně pochváleni. Do novější „Čestné knihy nákelské školy“ z roku 1857 psalo se málo; chtěl tedy pravděpodobně Vídrman v zápisech pokračovati. Bylo to velkým povzbuzením žáků k větší pílí a vytrvalosti, když jejich jména bývala uváděna před shromážděnými rodiči všech žáků celé farnosti; působilo se tím na jejich ctižádost, která byla uslechtilé podporována.

PODPORA CHUDÝCH ŽÁKŮ

Již v dobách nejstarších byli chudí žáci podělováni šatstvem a obuví, aby mohli v zimě navštěvovati školu v Nákle. Také učebnými pomůckami byli někteří z nich jednotlivě podělováni. Žáky podporovali jen lidumilní kněží, jiných dárců nebylo. Prvním dobrodincem školní mládeže byl farář P. Bernard Fitz, který dne 14. července 1826 založil fond 400 zlatých na podporu chudých žáků školy nákelské a fond na stavbu nové školy ve Lhotě, kam měli docházet žáci ze Střene, Březové, Lhoty a Hynkova. Tento fond nebyl velký a ztratil se za administrátora Anselma Návaru, ale později byl opět obnoven. R. 1859 činil tento fond 197 zlatých.

1838 bylo zjištěno 99 chudých žáků, z nichž dostalo zdarma učební knihy 23, ale chybělo 62 knih. Roku 1859 bylo rozdáno chudým žákům zdarma 26 slabikářů, 23 čítanky, 15 katechismů, druhých čítanek 25, evangelií 10 a početnic 24.

1850 činil úrok z Fitzovy nadace 21 zlatých, kteréžto peníze byly rozděleny mezi 35 žáků; někteří dostali 120 kr., jiní po 50–60 kr.

Roku 1876 spravoval nadace pro školu farní úřad. Nadání sestávalo z těchto darů:

Od faráře B. Fitze	420 zl.
Od K. Zlámala	200 zl.
Od Ferdinanda Dostála	280 zl.
Od faráře P. Václava Volného	1000 zl.
Od kaplana P. Floriána Havránka	300 zl.

Fond na stavbu ve Lhotě činil téhož roku: od P. B. Fitze 260 zl., od P. Antonína Sokola 200 zl., od Josefky Charvátové 200 zl., celkem 660 zl.

Roku 1879 rozdáno chudým žákům obuvi a oděvů za 96 zl. 60 kr., 1880 za 125 zl. 60 kr.

R. 1886 bylo pro chudé děti 86 zl. a k podělení navrženo 79 žáků ze 100 potřebných. Koupeno látky na 12 kabátů, 10 kalhot, 20 sukni, 9 kazajek a 8 košil. 11 chlapců dostalo boty po 2 zl. a 9 děvčat na botky po 1 zl. 20 kr. Rodiče jim měli obuv koupit a děti se s ní měly ve škole ukázat.

Obchodník L. Streith daroval chudým žákům knihy a psací potřeby v ceně 13 zl. 1887 dáno žákům 21 učebnic zdarma. Dne 21. prosince poděleno přes 100 žáků penězi na zakoupení látky na oděv; rozdáno jim 88 zl. 67 kr. 1890 poděleno látkami a školními potřebami 107 žáků. Věnováno k tomu 89 zl. 13 kr. Obchodník strážným zbožím Tomáš Rot z Nákla dal zdarma látku na tři chlapecké obleky. Některé školní fondy spravovala místní školní rada, některé farní úřad.

1891 bylo soupisem chudých žáků zjištěno, že 232 z nich zasluhují podpory. Správce školy a učitelé neměli však rozhodovat o podělování žáků; na přání občanů svěřeno to farářům a kaplanovi s místní školní radou. Poděleno bylo 164 žáků, mezi něž rozdáno 239 zl.

1892 poděleno 87 žáků 39 páry bot, jiní dostali šatstvo. Všichni poděleni psacími potřebami. 1893 bylo pro chudé žáky zakoupeno za 150 zl. obuvi a šatstva; poděleno přes 100 žáků. 1894 byla ve škole Mikulášská slavnost, při níž bylo poděleno šatstvem 112 hochů a 104 děvčata, celkem tedy 216 žáků. Ve prospěch potřebných dětí hrávala se občas školní divadla, z nichž čistý výnos býval věnován na nadílku.

Fondy školní jsou v Nákle dva. Jeden z nich opatruje farní úřad katolický a druhý místní školní rada. Nadace u farního úřadu r. 1910 byly tyto:

Faráře B. Fitze, P. Václava Volného a kaplana Havránka	3400 K
Kateřiny Zlámalové	800 K
V. Dostálové a Josefy Charvátové	1100 K
Anny Coufalové	1100 K
Eleonory Kameníčkové	1000 K
Floriana a Anny Dostálových	400 K
Marie Hrabalové	1000 K
Celkem	8800 K

Nadace u místní školní rady:

Josefa Škrabala	3000 K
Martina Závodného	372 K
Anny Zlámalové	210 K
Františka Chytila	2000 K
Eleonory Chytilové	200 K
Celkem	5782 K

Úroků z nadací používá se však pouze k ošacení žáků, neboť roku 1925 se usnesla místní školní rada v Nákle, aby všichni žáci, majetní i chudí, dostávali všechny školní potřeby zdarma, a to knihy, učebnice, sešity, kreslicí listy, pera, tužky, barvy, štetce atd. R. 1926 vyplaceno bylo za tyto potřeby nákelským obchodníkům 6500 K.

Na školní výlet pro každou třídu se povolilo 100 K na cestovné a stravné. Na učebné pomůcky se dává ročně do školního rozpočtu 600 K, na učitelskou knihovnu 300 K a na žákovskou též 300 K. Občanská záložna v Nákle dává pravidelně každý rok dar na pomůcky školní; v posledních letech zpravidla 300 K. — Záložna jest vůbec od svého založení nejštedřejší podporovatelkou školy nákelské, ač dříve pamatovala značnými dary i na ostatní školy farnosti.

Stravovací akce:

Již roku 1898 jednalo se v Občanské Besedě o tom, aby přespolní žáci dostávali hlavně v zimě teplou polévku v poledne. Návrh ten podal kaplan P. Josef Hrubý a 20. dubna byl sestaven z výboru trojčlenný odbor, který měl vše projednat. Zasedali v něm nadučitel Fr. Novotný, Dr. Frant. Strava a Karel Chytil. V červnu bylo usneseno, aby se uskutečnila kuchyně pro chudé žáky, ale polévkový odbor sdělil v listopadu, že za stávajících poměrů nelze ničeho provést. Ideál P. Josefa Hrubého měl se však přece uskutečnit jeho přičiněním. Od 15. prosince měla býti chudá školní mládež podělována polévkou, ale nebylo k tomu možno opatření místnost. Proto nezbylo nic jiného, než čekat na dobu příznivější, která se však dlouho nedostavila.

R. 1916 počalo se znovu pomýšlet na zřízení polévkové akce, která se měla uskutečnit ve škole řízením nadučitele Josefa Kvapila, ale pro nepatrný zájem dětí se od toho upustilo. Děti polévky nechtěly jísti.

R. 1929 vyšel popud ze Sokola v Nákle, aby se v krutých mrazech dávalo v poledne žákům teplé jídlo. Byla proto v únoru podniknuta sbírka ve prospěch polévkové akce, která vynesla 1276 K 90 h. Obědy vařily v sokolovně členky Sokola pod vedením Marie Molíkové. Průměrně bylo rozdáno 40 obědů denně; vařila se polévka a příkrm. Akce byla skončena 15. dubna.

Ve školním roce 1929—1930 se vařilo opět a rozdáno bylo průměrně 60 obědů. R. 1931 se vařilo od ledna do konce dubna a to celkem 26 dní; bylo rozdáno 2009 porcí a to dětem ze školy obecné 1801 a dětem ze školy mateřské 208 porcí. Náklad byl 738 K 50 h., kromě zemáků a zeleniny, které byly darovány. 1931—1932 se uvařilo v sokolovně 2092 obědů od prosince do konce března. Náklad byl 965 K 95 h. OPM v Litovli k tomu přispěla obnosem 522 K.

1932—1933 bylo v akci dále pokračováno a vařeno od ledna do března dvakrát v týdnu. Nákup obstarávala Marie Procházková. OPM v Litovli darovala na akci 320 K, obec Náklo 200 K s podmínkou, že se bude vařit v jiné místnosti než v sokolovně. Sbirka v Mezicích vynesla 90 K, na Lhotě 62 K, Vařila učitelka Kamila Kubíčková a pomáhaly jí žačky VI. třídy. R. 1934 vařeno opět v sokolovně, neboť ve škole nebyly vhodné místnosti. Rozdalo se 1907 obědů; r. 1935 bylo rozdáno průměrně 107 porcí a za celé stravovací období 2208 obědů.

Ve školním roce 1935—1936 se vařilo ve škole v nových místnostech, k tomu účelu upravených. Bylo rozdáno průměrně 108 porcí a celkem 1617 obědů, což opakováno i roku příštího. R. 1937—1938 se vařily pouze polévky a bylo rozdáno 893 obědů.

Ve školním roce 1939—1940 se vařilo ve škole pro žáky obecné a měšťanské školy. Vaření řídila Marie Závěšická a pomáhaly jí Ludmila Vařeková a Ludmila Pospíšilová. Vařilo se ze sbírek Národní pomoci, která poskytla škole v naturáliích vše, čeho bylo potřeba: luštěnin, rýže, kroup a omastku v ceně 2309 K 15 h. Akci řídil s počátku František Tareš, později řídící učitel Oldřich Němec. Stravování se zúčastnilo 115 žáků z obecné školy, 47 žáků z obou tříd pobočky školy měšťanské a 8 žáků ze školy mateřské. Bylo vydáváno průměrně 144 porcí a za celé období se vydalo celkem 8966 porcí.

ŠKOLNÍ ŠTĚPNICE

Již dávno byla na venkovských školách věnována zvláštní pozornost pěstování ovocného stromoví a proto jistě i v Nákle bývali žáci nabádáni k pracím v zahrádkách a sadech. Ale teprve 1850 počalo se jednat o zřízení ovocné školky. Ovocnictví v našem kraji bylo dosti zanedbáno a školka při škole dosud nebyla. Stalo se tak teprve roku 1855, neboť ve výkazu ovocných školek v děkanství psal Jirí Wiedermann, že „před rokem založená školka byla zrušena a nová nezřízena, ač pozemek mohl by se snadno získat. V obci není pochopení pro štěpnici, není možno docílit, aby se školka oplotila, aby tam drůbež nemohla činit škody. Toho času měla štěpnice asi 20 šlechtěných stromů a pláňky, celkem asi 100 kusů. Obec musela platit pronajatý pozemek a proto se zdráhala dále školku udržovat.“

1860 štěpnice ještě nebyla zřízena; 1864 si stěžuje O. Vídrman, že „školka žádná není, ač místa pro ni bylo by dosti. Proto ani morušové stromky nemožno pěstovat a tím i hedvábnictví se v Nákle neujalo.“ V letech 1862–63 rozdal Vídrman asi 800 dvouletých stromků morušových do Nákla a Příkaz, proto 1868 žádal o další přiděl morušových sazenic, které chtěl vysázet na Hrázku k Příkazům. Hedvábnictví jej vábilo stejně jako včelařství, ale nemohl při nedostatku štěpnice nic většího podniknout. Již r. 1862 chtěl, aby se ve škole chovali bourci morušoví a proto poznovu navrhoval zřízení školní zahrady. Přiškolené obce chtěly již přes dvě léta koupit sousední zahradu na štěpnici, „ale dosud tak neučinily a bez tlaku shora to neučiní“, stěžoval si ve výroční zprávě nadřízeným úřadům. 1863 se již domníval, že je u cíle svých tužeb, neboť jedna sousedka, „která měla pozemek pod zahrádkou školní ležící, za levný peníz k tomuž účelu prodati by jej chtěla.“ Prosil proto školdozorce, aby svým vlivem působil, aby „mohutná farnost nákelská“ přece již jednou štěpnici zřídila. Na jiných školách byly štěpnice velké a dobře vedené; v Loučanech téhož roku měli ve školní štěpnici 1500 šlechtěných stromků v dobrém stavu.

R. 1874 žádal nadučitel Vídrman, aby pro školu věnován byl obcí pozemek na štěpnici čili školku před domkem Josefa Zatloukala. Obec rozhodla, „aby se štěpnice zřídila za Molíkovým při Zatloukalově zahradce až po cestu a příkopu“; školka měla se ohradit plotem. Neprovedlo se však vzdor slibům opět nic.

Když byla postavena nová škola, byla bývalá učitelova zahrádka na faře proměněna ve štěpnici. Vídrman vždy tvrdil, že láska ke stromům se podporuje jejich pěstováním a proto 1890 museli učitelé Kočí a Loutocký se žáky stromky ve štěpnici pečlivě ošetřovat. Pláňky počali štěpovat počátkem března. Dříve však chlapci III. a IV. třídy měli štěpnici okopat a vyčistit a potřebné pláňky pod dozorem učitelů přesadit. Rouby se musely předem narezat a patřičně uložit.

Starší hoši byli vybidnuti ke sbírání housenčích hnízd a hubení škůdců stromoví. V září žáci opět štěpnici očistili, slabší stromky uvázali vrbovým proutím k tyčím a stříhali zvlčilé výhonky. Rovněž plot museli starší žáci

opravovat. Našlechtěno bylo celkem 71 stromků, z nichž se však ujalo pouze 30. Učitel musel žákům názorně ukázat všechny postupné práce, které štípek vyžadoval v jarní i letní době. Štěpnici bylo nutno chránit před škůdci a stromky se stále přivazovaly k tyčím. Žáci se vedli k tomu, aby šetřili ptactva, stromů a obilí, i cizích zahrad. Také bývali při tom vybízeni, aby se slušně chovali na hřbitově a netrhali tam na hrobech květiny.

1891 nařídil správce školy, aby žáci, než začnou ve školce pracovat, obeznámili se názorně se štěpováním, aby se předešlo zbytečnému kažení plánek. 1892 bylo ve štěpnici našlechtěno žáky 108 pláňat.

Vidrmanův nástupce František Novotný dbal též na štěpnici a snažil se žáky vycvičit ve všech způsobech šlechtění ovocných stromů. Hoši se učili roubovat, očkovat, sedlovat i plátovat, starší způsob štěpování do rozštěpu se nekonal. 1898 chodily děti do školky pletí, hubit mšice a housenky. Obratnější žáci štěpovali, druzí stromky přivazovali k tyčím, kypřili půdu a zalévali. Nejstarší žáci kopali jámy, přesazovali stromky za příčinou lepšího zakořenění, učili se vést rovné kmeny a prořezávat koruny. Dále se učili roubování a očkování, česání ovoce a natírání stromků ovocných vápnem, prořezávání (mlazení) starých stromů a j. Ve škole se učili znát choroby stromů a zakládání strojmořadí a zahrad.

Správa školy žádala r. 1901 ředitelství štěpařské a zahradnické školy v Lednici o darování plánek ovocných, sazenic jahodových a semen zeleninových. Žádost byla příznivě vyřízena a pak byli žáci poděleni sazenicemi i semenem.

Ve školce se pracovalo od jara do zimy a žáci se tam opravdu mnoho naučili. Nadučitel Novotný se snažil, aby sousedé v Nákle pěstovali ve svých zahradách a sadech ušlechtilé odrůdy ovoce, které jim objednával od Zemského pomologického ústavu v Bohnicích.

Aby u žáků i sousedů vzbudil pokud možno největší zájem o stromky ovocné, uspořádal v dubnu 1907 první stromovou slavnost v Nákle. Obec k tomu věnovala místo k sázení a tyčky k stromkům. Jámy byly vykopány dříve a tak jednoho dne vypravili se všichni žáci v průvodu na místo, kde se stromky měly vysazovat. Menší žáci nesli nářadí k sázení potřebné, za nimi větší chlupci nesli tyče a stromky. Šli s nimi všichni učitelé a žáci cestou vesele zpívali. Do jara se zarazily tyčky a pak žáci sázeli stromky ovocné a několik lípek. Správce školy F. Novotný k dětem promluvil, vybídl je k ochraně stromů a pak rozdál těm žákům, kteří nasbírali nejvíce prsténků bourovce prstencivého jako odměnu na památku Voříškův spisek „Štěpař“. Po zapění národní hymny byla slavnost skončena a žáci se rozešli domů.

O školní štěpnici později nebyl zájem a proto se v ní nepracovalo; r. 1914 se žáci k pracím v zahradě nepřibírali, poněvadž prý to dělali doma. Za to občas byly sázeny stromy za účasti žáků. Stromková slavnost se konala 11. května 1917. Každé jednotlivé třídě byl přidělen jeden stromek k zasazení a všichni školáci museli se toho zúčastnit. Žáci byli slavnostně oblečeni, ale pro pilné polní práce se k stromkové slavnosti dostavilo málo obecnstva.

Další stromová slavnost konala se dne 24. dubna 1919. 27. dubna 1920 konala se opět podobná slavnost a pro pokročilou dobu jarní zasazeny jen 4 hrušně a žáci byli poučeni o významu stromů a květin.

V posledních letech se pracovalo ve školní zahradě zeleninové; ovocné stromky se nepěstovaly. Lidová škola hospodářská má své pokusné pole za školou.

Katecheta P. František Filip.

Katecheta P. Bohumil Steiger.

Františka Vrbková.

Marie Muzikantová.

Kamila Kubíčková.

František Svozil.

Jaroslav Doležel.

Otakar Mikulka.

UČITELÉ OBECNÉ ŠKOLY V NÁKLE.

REKTOŘI, KANTOŘI, NADUČITELÉ A SPRÁVCI OBECNÉ ŠKOLY V NÁKLE.

<i>Rok:</i>	<i>Jméno:</i>	<i>Poznámka:</i>
1609	Havel Simitius	
1626	Kantor Martin Bonitas	
1641	Cantor Joannes	
1649—1694	Jiří Zahradník	
1695—1727	Norbert Zahradník	
1727—1736	Pavel František Aurliček	
1736—1747	Jakub Ignác Kuczy	
1747—1762	Jan Konstantin Táborský	
1763—1772	Josef Vylíčil	
1772—1813	Josef Chytil	
1813—1836	Šimon Chytil	
1836—1846	Ignác Drlík	
1846—1861	Jiří Wiedermann	
1861—1892	Osvald Vídrman	
1892—1894	Jan Kočí	zatímní správce školy
1894—1908	František Novotný	
1908—1920	Josef Kvapil	
1920	František Indrák	pověřený správou školy
1920—1921	Jaroslav Hubáček	pověřený správou školy
1921—1930	Ladislav Pospíšil	
1930—1933	Alois Gédos	zatímní správce školy
1933—1939	Petr Kubečka	
1939	Josef Mádr	zatímní správce školy
1940	Františka Vrbková	pověřená správou školy
1940	Oldřich Němec	zatímní správce školy.

UČITELŠTÍ POMOCNÍCI, PODUČITELÉ A UČITELÉ V NÁKLE.

Rok:	Jméno:	Rodiště:	Datum narození:
1827—1836	Stěpán Chytil	Trenčín	1807.
1836	Jan Gemsa		1810.
1836—1838	Matěj Vyhnánek	Příkazy u Ol.	23. února 1818.
1839—1843	František Konvář	Theodorov	1810.
1844—1846	Rudolf Drlík	Olšany u Ol.	16. května 1822.
1846	František Šrot	Vyšehorí	22. dubna 1823.
1846—1848	Václav Kadlec	Nitkovice	5. září 1822.
1848—1861	Osvald Wiedermann	Štěpánov	29. února 1832.
1861—1867	Ferdinand Čoček	Jezernice	1. února 1843.
1867—1868	Vítězslav Balcárek	Šumvald	
1868	Karel Merta	Troubelice	6. července 1845.
1869—1871	Jan Sokol	Troubelice	
1871—1874	Jan Zapletal	Jezernice	
1874	Josef Večeřa	Náklo	7. dubna 1851.
1875—1877	Jan Březáček	Brumov	
1877—1887	Alois Konečný	Dol. Otaslavice	23. února 1858.
1887	František Svozil	Náklo	16. října 1855.
1886—1891	Jan Vychodil	Stařechovice	25. srpna 1865.
1886—1900	Jan Kočí	Unčovice	24. června 1860.
1887—1891	Josef Loutocký	Hnojice	31. března 1868.
1890	František Fidler	Jesenec	
1890—1909	Ladislav Pospíšil	Vojnice	1. ledna 1870.
1891—1895	Karel Mrázek	Otrokovice	4. listopadu 1871.
1892—1893	Florian Kadláček	Náklo	7. října 1872.
1893—1907	Kamil Zezula	Hvozdečko	4. srpna 1874.
1895	Josef Neradil	Tovačov	21. listopadu 1876.
1896—1928	Kat. Crhová-Deckerová	Nasobůrky	16. listopadu 1874.
1895—1896	František Mík	Dolní Újezd	4. října 1876.
1896—1933	Marie Novotná	Konice	26. ledna 1876.
1900	Alois Kleveta	Dědice	
1900—1912	Theodor Papežík	Olomouc	14. dubna 1881.
1907—1909	Stanislav Ošťádal	Senice na Hané	14. listopadu 1882.
1907—1915	Adolf Novotný	Loučka u St. J.	3. května 1887.
1909—1932	František Indrák	Ivaň	6. března 1890.
1909—1910	Jan Liška	Třešť	25. listopadu 1890.
1910—1911	Metoděj Schmied	Bezuchov u Př.	20. října 1884.
1910—1911	Marie Dvořáková	Tří Dvory	
1911—1912	Václav Smékal	Hradečná u Lit.	18. září 1890.
1912	Rudolf Matějů	Kamenice v Č.	3. října 1889.
1913—1914	Marie Gardavská	Konice	27. února 1881.
1913—1926	Jaroslav Hubáček	Odrlice	26. dubna 1886.
1913—1930	Jaroslav Pokorný	Zalíbená v Č.	26. ledna 1887.
1914—1915	Františka Dokoupilová	Štěpánov	12. ledna 1896.

<i>Rok:</i>	<i>Jméno:</i>	<i>Rodiště:</i>	<i>Datum narození:</i>
1915—1918	Božena Šunová	Jesenec u Kon.	7. května 1894.
1916	Albína Losová	Litovel	15. prosince 1896.
1917—1919	Eliška Nimrichtrová	Oujezd u Choc.	19. listop. 1893.
1918	František Krejčí	Klášter v Č.	3. dubna 1895.
1918	Marie Mikšová	Veselná	19. srpna 1899.
1918	Marie Chocenská		
1919—1933	Alois Gědoš	Náklo	27. července 1892.
1919—1921	Marie Fišarová	Náklo	30. dubna 1894.
1919—1921	Žofie Havlíčková	Cakov	9. dubna 1899.
1920	Marie Zezulová	Náklo	1. února 1886.
1923	Ž. Havlíčková Vymětalová	Cakov	9. dubna 1899.
1924	Jan Sapara	Senice na Hané	
1924	Vlasta Deckerová	Náklo	2. června 1905.
1925	Jan Němec		
1926	Leopold Hřivna	Náklo	18. května 1902.
1926	Žofie Tiefenbachová	Hnojice	
1926	František Svozil	Střeň	31. října 1904.
1927	František Stavěl	Bílovice u Pr.	22. února 1903.
1927—1930	Marie Jurášová	Vilémov	20. dubna 1905.
1928	Vladimír Sedláček	Ludmírov	
1928—1929	Anna Kalabisová	Lhota Štědrák.	3. dubna 1894.
1929	Anastazie Navrátilová	Pěňčín	
1930—1936	Marie Mlčochová Procházková	Fryšták	13. listop. 1903.
1930—1931	Ladislav Procházka	Ostašov	22. července 1909.
1930—1940	F. Doubková-Vrbková	Cholina	29. dubna 1905.
1930—1939	Z. Pillichová-Petříková	Odrlice	24. ledna 1902.
1930—1932	Josef Hubáček	Mírov (Mirau)	7. prosince 1908.
1932	Bohumír Šváb	Velká Bystřice	17. února 1910.
1932	Anastazie Pínová	Pěňčín	
1932	Julie Vařejková	Javoříčko	
1932—1933	Stanislav Soldán	Prostějov	1. listopadu 1912.
1932—1934	Oldřich Dobšík	Brno-Bohnice	15. března 1912.
1933	Kamila Kubíčková	Bohuslavice	10. dubna 1909.
1933—1935	Julie Slezáková	Příbor	
1933—1934	Anna Hanusová	Vojtěchov	
1933—1940	František Svozil	Střeň	31. října 1904.
1934	Marie Matoušková	Červenka	24. listopadu 1900.
1934—1935	Josef Tichý	Náklo	30. ledna 1911.
1934—1935	Jaroslav Hampl	Dubicko	
1935	Eliška Navrátilová	Červenka	10. list. 1911.
1935—1937	Rafael Vintr	Kroužky u Vyš.	18. října 1909.
1935—1936	Božena Čapková	Němčice na H.	3. července 1889.

<i>Rok:</i>	<i>Jméno:</i>	<i>Rodiště:</i>	<i>Datum narození:</i>
1936	M. Fabiánová-Ganjarová	Litovel	
1936—1937	Vlasta Štěrbová	Boletín u Bosk.	
1937—1940	Jaroslav Doležel	Příkazy u Ol.	24. srpna 1907.
1937—1940	Marie Muzikantová	Bohuslavice	19. února 1906.
1937—1940	Kamila Kubičková	Bohuslavice	10. dubna 1909.
1937	Julie Jirkovská	Grešlovo Mýto	30. srpna 1910.
1939—1940	Otakar Mikulka	Raková u Kon.	8. září 1912.
1939	J. Horyl, hospitant	Náklo	4. října 1914.
1939	Josef Mádr	Bohdašín	11. pros. 1884.
1939	Štěpán Kristen	Dubíčko (Dubitzko)	
1939—1940	M. Hnátková-Valeriánová	Olomouc-Běl.	23. srpna 1912.
1940	Mir. Beran, učit. prakt.	Březina	3. ledna 1918.

POČET DOMŮ A ŽÁKŮ V JEDNOTLIVÝCH VESNICÍCH FARNOSTI.

<i>Vesnice:</i>	Počet domů	Chlapců	Děvčat	Celkem žáků
1846.				
Náklo	100	32	51	83
Příkazy	123	49	53	102
Unčovice	67	28	27	55
Mezice	47	23	21	44
Březová	35	13	19	32
Jáchymov	38	9	7	16
Lhota	16	12	5	17
Střeň	31	12	15	27
Hynkov	37	18	8	26
1856.				
Náklo	104	50	52	102
Příkazy	125	57	52	109
Unčovice	67	25	35	60
Mezice	47	26	20	46
Březové	35	20	23	43
Jáchymov	38	11	12	23
Lhota	16	10	4	14
Střeň	34	18	27	45
Hynkov	37	12	18	30

POČET ŽÁKŮ NA ŠKOLE OBECNÉ A NEDĚLNÍ ROKU 1842.

Vesnice	Chlapců	Děvčat	Všech	Nedělní škola	Celkem
Náklo	32	35	67	51	118
Příkazy	41	42	83	44	127
Unčovice	34	28	62	27	89
Mezice	27	16	43	23	66
Březová	10	14	24	13	37
Hynkov	6	11	17	17	34
Lhota	4	1	5	6	11
Střeň	8	12	20	14	34
Jáchymov	7	13	20	17	37

POČET ŽÁKŮ OBECNÉ A NEDĚLNÍ POKRAČ. ŠKOLY V NÁKLE r. 1858.

Vesnice	Počet domů	žáci obecné	žačky obecné	všech	žáci nedělní	žačky nedělní	všech	celkem
Náklo	108	54	40	94	26	35	61	155
Příkazy	125	50	47	97	30	39	69	166
Unčovice	67	28	27	55	18	17	35	90
Mezice	47	30	21	51	15	20	35	86
Březová	35	20	19	39	10	16	26	65
Střeň	34	16	21	37	11	15	26	63
Lhota	16	13	6	19	5	6	11	30
Hynkov	37	11	14	25	12	12	24	49
Jáchymov	38	13	14	27	9	11	20	47

Všech žáků obecné školy 444, nedělní 307, dohromady 751.

POČET ŽÁKŮ OBECNÉ ŠKOLY V NÁKLE 1831—1940.

Rok	Chlapci	Děvčata	Všech	Rok	Chlapci	Děvčata	Všech	Rok	Chlapci	Děvčata	Všech	Rok	Chlapci	Děvčata	Všech
1831			398	1853			504	1896			361	1918	172	150	322
1832			395	1854			524	1897			348	1919	159	139	298
1833			399	1855	250	242	492	1898			344	1920	169	146	315
1834			427	1856			473	1899	157	176	333	1921	174	144	318
1835			399	1857	234	211	445	1900	160	182	342	1922	161	133	294
1836			399	1858	235	209	444	1901	163	166	329	1923	140	125	265
1837				1859			458	1902	166	166	332	1924	119	108	227
1838			401	1860			456	1903	168	168	336	1925	90	107	197
1839			393	1861			479	1904	174	169	343	1926	99	106	205
1840			384	1862			484	1905	176	168	344	1927	97	103	200
1841			358	1863			455	1906	176	178	354	1928	102	101	203
1842			343	1864			435	1907	184	168	352	1929	106	115	221
1843	178	186	364	1865			457	1908	167	164	331	1930	106	112	218
1844	182	142	324	1866				1909	152	150	302	1931	108	132	240
1845			359	1867				1910	151	143	294	1932	116	142	259
1846			430	1868			240	1911	144	135	279	1933	124	136	260
1847			434	1869	až 1890 neznámo			1912	138	127	265	1934	126	121	247
1848	225	225	450	1891			347	1913	128	118	246	1935	124	121	245
1849			456	1892	177	169	346	1914	136	119	255	1936	99	99	198
1850	247	251	498	1893			356	1915	143	128	271	1937	99	99	198
1851				1894	182	174	356	1916	156	138	294	1938	99	99	198
1852	228	272	500	1895			365	1917	166	142	308	1939	101	109	210
												1940	93	85	178

ŠKOLNÍ DOHLÍŽITELÉ A PŘEDSEDOVÉ MÍSTNÍ ŠKOLNÍ RADY:

1824—1833 František Kulatý
1833—1839 František Hrabal
1845—1849 František Falec
1852—1858 František Látal
1859—1862 František Havlina
1863—1866 Martin Závodný
1868—1870 František Chytil

PŘEDSEDOVÉ MÍSTNÍ ŠKOLNÍ RADY:

1868—1872 Josef Streith, Náklo.
1872—1874 František Kameníček, Náklo č. 21
1874—1876 Josef Kočí, Náklo-Jáchymov
1876—1880 Matouš Staroščík, Mezice
1880—1882 Josef Škrabal, Náklo č. 7
1882—1891 Josef Kočí, Náklo-Jáchymov
1891—1894 Jakub Škrabal, Náklo č. 9
1894—1901 Josef Vymětal, Náklo č. 104
1901—1907 Jakub Zlámal, Náklo č. 65
1907—1910 František Mach, Náklo-Jáchymov
1910—1921 František Vodička, Náklo č. 3
1921—1925 Jakub Vaněk, Mezice
1925—1929 František Papica, Mezice
1929—1933 Jan Papica, Mezice č. 7
1933—1937 František Tareš, Náklo č. 39
1937—1940 Miloslav Dostál, Mezice.

JUBILEJNÍ ŠKOLNÍ SLAVNOST V NÁKLE.

Padesátileté jubileum nové školní budovy v Nákle si přálo občanstvo oslaviti velkou slavností. Bylo usneseno již před prázdninami, aby se slavnost konala; pořádala ji místní školní rada. Slavnost se pořádala dne 13. září 1936 s tímto pořadem: Dopoledne byla prohlídka školní místnosti, při níž se hosté zapisovali do pamětní knihy; u hrobu prvního řídícího učitele Osvalda Vídrmana se konala pietní vzpomínka. V poledne byl společný oběd hostů v hostinci „U růže“. Odpoledne se konal slavnostní průvod do záloženské zahrady, kde hosty uvítal starosta obce František Tareš a slavnostní proslov přednesl bývalý nákelský učitel Dr. Karel Mrázek z Brna, školní inspektor v. v. Pak byly zapívány sbory „Věno“ od B. Smetany, „Modlitba na Řípu“ od Dr. O. Zichy a „Kytice valašských písní“ od E. Marhuly; sbory řídil F. Tareš, ve sboru zpívalo 80 členů.

Učitelka Františka Vrbková nacvičila se žáky různé hry, které pak byly předvedeny. Prvním číslem byl starý moravský tanec Královničky, který zatančily žáčky obecné školy v počtu 100 žaček za vedení uč. F. Vrbkové a žáci provedli hry Kopýtko, Řetěz a Srážení jablka. Při tom koncertovala hudba a večer se konala lidová veselice v sále u Maulerů. Slavnost se konala pod záštitou obcí Nákla, Mezic a Lhoty. Počasí bylo velmi pěkné a slavnost se skvěle vydařila; návštěva byla ohromná. Akční výbor učitelské jednoty v Li

to vli svolal do Nákla schůzi učitelstva, která byla hojně navštívena učitelstvem z Litovelska, z Konicka a z Olomoucka. Všichni učitelé-hosté se zúčastnili pietního projevu na hřbitově a položili kytice na hroby nadučitele Vídrmana a učitele Indráka.

Na slavnost zavítali mnozí vzácní hosté: okresní hejtmán Geisler, soudní rada Josef Richter, školní inspektor Cyril Nemeškal, předseda Obce učitelské Adolf Škrabal, předseda starostenského sboru J. Zedník a jiní. Všechny školní dívky, které se slavnosti zúčastnily, byly pohoštěny. Mimo drobných darů věnovali občané z Nákla, z Mezic a ze Lhoty na pohoštění dítek máslo, mouku a mléko, a četní vzdálení dobrodinci větší peněžní dary.

MĚŠŤANSKÁ ŠKOLA V NÁKLE.

Dne 1. září 1939 byla zřízena jako pobočka měšťanské školy dívčí v Litovli měšťanská škola v Nákle a počalo se v ní vyučovati hned ve dvou třídách. Do první třídy bylo zapsáno 49 žáků, do druhé třídy 47 žáků. Chodili do nich žáci z Nákla, z Mezic, z Unčovic, z Březové, ze Lhoty u Nákla, z Příkaz, z Hynkova a ze Skrbeně.

Bohumil Valouch

Ředitel Josef Faltýnek.

Otilie Karkošová.

Ředitelem pobočky v Nákle byl ředitel měšťanské školy dívčí v Litovli Josef Faltýnek. Narodil se dne 11. listopadu 1885 v Ladíně u Konice. R. 1904 maturoval na olomouckém gymnasiu a jako externista vykonal r. 1905 zkoušku dospělosti na učitelském ústavě v Kroměříži. Působil 8 roků v Chudobíně, dále v Nasobůrkách a v Cholině. Pak se stal správcem jednotřídky v Poníkvi, odkud v dubnu 1922 přešel na měšťanskou školu v Konici a v září téhož roku odešel na měšťanskou školu do Litovle, kde se stal v r. 1937—38 ředitelem.

Jako odborní učitelé byli na pobočku v Nákle ustanoveni Ctibor Krček a Bohumil Valouch. C. Krček se narodil dne 5. října 1907 v Hnojicích. Studoval na reálce v Olomouci a pak absolvoval přírodovědeckou fakultu české

Karlovy university v Praze. Zabýval se mineralogií a geologií, velmi dobře ovládal geografii.

Bohumil Valouch se narodil dne 18. května 1902 v Litovli. Studoval na reálném gymnasiu v Litovli, kde maturoval r. 1921, a na filosofické fakultě Karlovy university v Praze.

Jako učitelka byla přidělena na měšťanku do Nákla Ottilie Karkošová, narozená v Paloníně dne 28. června 1892. Učitelkou domácích nauk na měšťance byla Marie Pšeničková, která se narodila dne 21. března 1915 v Lipníku nad B.

Učitelský praktikant Miroslav Beran vyučoval též na této škole; narodil se dne 3. ledna 1918 v Březině u Bouzova.

Obě třídy měšťanské školy v Nákle byly umístěny v prvním patře obecné školy.

LIDOVÁ ŠKOLA HOSPODÁŘSKÁ V NÁKLE.

Již v dubnu 1894 navrhoval nadučitel František Novotný, aby byl v Nákle zřízen pokračovací běh hospodářský pro mládež škole odrostlou. V učitelském sboru a místní školní radě bylo k jeho návrhu usneseno, zaslati dotaz představenstvu obce, zda by platila otop, světlo a pomůcky. Bylo to vykonáno, ale na dotaz nedošla vůbec odpověď.

Nadučitel Novotný však nelenil a staral se o provedení své myšlenky dále. 1895 přednášel dvakrát v Besedě „O důležitosti pokračovacího běhu při škole obecné“; přednášky byly hojně navštíveny, hovořilo se o významu a důležitosti této školy, ale nestalo se nic.

Teprve roku 1920 počalo se jednati o zřízení lidové školy hospodářské v Nákle, a to na základě nově vydaného zákona. Poradní schůze byla svolána na den 12. prosince a dostavili se do ní zástupci Nákla, Příkaz, Unčovic, Mezic, Lhoty a Střeneň. Učitel Jaroslav Pokorný podal zprávu o významu a organizaci lidové škol a nato přikročeno k jednání, aby taková škola byla v Nákle zřízena pro celý farní obvod. Do přípravného výboru zvoleni: František Chytil, Dr. Fr. Strava, Jar. Pokorný a Fr. Vodička z Nákla, Vladimír Vaněk z Mezic, Ant. Korhoň ze Lhoty, Václav Olšanský ze Střeneň, Al. Nepustil z Březové, Jan Vaca z Příkazu a Alois Vaněk z Unčovic.

Tento přípravný výbor zvolil za předsedu Dr. F. Stravu a za jednatele Jar. Pokorného, pokladníkem A. Korhoň ze Lhoty. Z počátku se zdálo, že bude škola zřízena pro celý obvod, ale později odepřely svou účast Příkazy a Unčovice. Školní obvod byl tedy utvořen jen z obcí Nákla, Mezic a Lhoty; Střeň přistoupit nemohla jen pro vzdálenost, ale na zřízení školy přispěla 200 K.

Na úhradu věcného nákladu se usnesla přispívati obecní zastupitelstva v Nákle, v Mezicích a ve Lhotě, a to každoročně podle určitého klíče přímých daní. Osobní náklad hradí ministerstvo zemědělství z protekt. a zemské subvence. Na darech dostala nová škola od Občanské záložny v Nákle 500 K a stejný obnos jí věnoval továrník V. Svoboda ze Lhoty. Dr. Fr. Strava se uvolil, že bude do své smrti přispívati 100 korun ročně, a tím se stal členem zakládajícím. Místnost a pomůcky dala bezplatně místní školní rada.

Ustavující schůze nového školního výboru se konala 24. října 1921. Předsedou byl zvolen Dr. Fr. Strava, pokladníkem Lad. Kokeš, jednatelem Jaroslav Pokorný. Za obec Mezice zvolen do výboru Josef Mrtýnek, za obec Lhotu Jaroslav Vrbka, za učitelský sbor Lad. Pospíšil, za místní školní radu Jakub Vaněk, zástupcem vlády jmenován Fr. Chytil a zástupcem zemského

výboru Fr. Molík. Správcem školy se stal Jar. Pokorný a dalšími učiteli byli: L. Pospíšil, Jaroslav Hubáček, Fr. Indrák, Alois Géhoš a Marie Novotná. Zdravovědě učil Dr. Fr. Strava.

Lidová škola hospodářská v Nákle byla povolena ministerstvem zemědělství výnosem č. 51.457 ze dne 19. září 1921 a vyučování zahájeno dne 3. listopadu 1921: příštího dne se počalo učití podle rozvrhu hodin. Nebylo však dosud učebných pomůcek ani knih; vše musela lidová škola opatřovat na účet vlastní.

Pochopení pro novou školu nebylo též velké; někteří rodiče neposlali své děti do školy, ač bylo to zákonem nařízeno. Ale jiní žáci byli zase tak pilní, že nezmeškali ani jedinou vyučovací hodinu. Od různých továren a závodů dostala škola modely hospodářských strojů a náradí, ministerstvo zemědělství darovalo jí kabinet učebných pomůcek v ceně 7500 K. Zakoupeny dva šicí stroje, předplaceny různé hospodářské časopisy a školní knihovna značně rozmnožena. R. 1927 měl inventář školy 123 čísla a všechny pomůcky měly cenu 11.823 K 90 h. Knihovna měla 138 čísel.

R. 1930 se přestěhoval správce lidové školy hospodářské Jar. Pokorný z Nákla do Myslechovic a jeho nástupcem se stal Alois Géhoš. Za jeho řízení se škola dále rozvíjela a dobře prospívala. R. 1933 byl učitel A. Géhoš ustanoven řídicím učitelem v Cakově a novým správcem se stal řídicí učitel Petr Kubečka. R. 1934 čítala knihovna 235 svazků, 1935 měla 240 svazků. Po pensionování P. Kubečky r. 1939 převzal vedení školy František Svozil. Na ustavující schůzi školního výboru lšh v Nákle, konané dne 10. září 1939, ustavil se výbor: předsedou je Fr. Kašík, jeho zástupcem Fr. Hrabal, jednatelem Fr. Svozil, pokladníkem Fr. Nedoma z Mezic, revisory Fr. Molík a učitelka Františka Vrbková, členy výboru Fr. Tareš a Alois Olšanský ze Lhoty. Přírodovědě vyučoval Jaroslav Doležel, počtům a měřictví Fr. Svozil, jazyku vyučovacímu, zdravotědě a domácí nauce Františka Vrbková, vaření Kamila Kubíková a šití Terezie Grulichová.

ŽIVNOSTENSKÁ ŠKOLA V NÁKLE.

Dne 1. května 1923 se konala v Nákle schůze za účelem zřízení živnostenské školy, na které přednášel inspektor živnostenských škol Schön z Brna. Bylo tam projevováno přání, aby se v Nákle tato škola otevřela 1. října 1923, ale stalo se to teprve dne 1. listopadu 1924. Největší zásluhu o zřízení této školy měli krejčí František Mach, obchodník František Šišma, obuvník Karel Pěček a j. Správcem školy se stal řídicí učitel Ladislav Pospíšil, který v ní vyučoval zároveň s A. Géhošem.

Do školy v prvním roce docházeli žáci z Nákla, z Jáchymova, z Mezic, ze Lhoty, z Unčovic a z Příkaz. Žáků bylo zapsáno 75, takže se třída rozdělila na dvě oddělení.

R. 1928 byla správkyňou této školy učitelka Marie Mlčochová. Žáků bylo však stále méně a méně, takže r. 1931 měla živnostenská škola jen 13 žáků a r. 1932 se v ní nevyučovalo. Příštího roku se již nekonal ani zápis a škola zanikla.

MATEŘSKÁ ŠKOLA V NÁKLE.

Mateřskou školu v Nákle zřídil svým nákladem Dr. František Strava s manželkou Jenovefou Stravovou. Byla vystavěna jako přístavba k sokolovně a slavnostně otevřena dne 9. března 1930. Vyučování bylo však zahájeno až

13. července 1930. Žáků bylo přihlášeno 50, ale později se počet zvýšil. První pěstounkou byla Anežka Veselá z Mezic, která však brzy odešla na jinou mateřskou školu a od 15. září 1930 počala na školce učit Marie Molíková z Nákla. Platu měla měsíčně 500 K. Správcem školy byl zatím řídicí učitel Alois Gědoš.

Božena Šišmová,
učitelka mateřské školy.

Mateřská škola v Nákle byla povolena zemskou školní radou v Brně dne 18. dubna 1930. Vnitřní zařízení školky stálo 4688 K a to: pomůcky 986 K 50 h, prostředky zaměstnávací 266 K, školní zařízení — stolky, židličky a j. 3313, na knihovnu věnováno 122 K 50 h.

R. 1931 darovala obec na udržování školky 2000 K a Občanská záložna 1000 K. Jinak školu udržovala jednota Sokol v Nákle. R. 1933 žádala jednota obec, aby převzala udržování školky. Obec podala své podmínky, jež byly usneseny na schůzi dne 24. září, ale jednota Sokol je nepřijala, takže mateřská škola je stále udržována místními dobrodinci.

Marie Molíková přestala učit r. 1935 a ode dne 1. září 1935 se stala učitelkou mateřské školy Božena Kokešová, která na ní učila do 1. dubna 1936. Pak ve školce učila Míslada Haderková z Mezic a ode dne 1. září 1939 je tam učitelkou Božena Šišmová z Nákla. R. 1940 bylo ve školce 28 žáků.

STAVBA DĚDINY

Základ dědiny Nákla byl na Okolisku, kde byl kostel, fara, panský dvůr, tvrz či hrad a později i škola. Usedlosti selské byly stavěny proti panskému dvoru v řadě až po uličku, na protější straně od č. 11 k uličce. Od uličky k Zábrani byly též řady usedlosti chalupnických, mezi nimiž byl druhý panský dvůr a na konci hospoda Kocanda.

Tato část dědiny byla zvaná návsi nebo prostě dědinou. Později vznikla nová část vesnice pod kopcem u cesty, vedoucí ke Lhotě. Tato část se nazývá Kravařovem; vypravuje se, že bývala tam kdysi panská kuchyně. Jméno této části Nákla se lidově vysvětlovalo podle krav, které se tam s počátku pásly přímo u dědiny. Také se tvrdilo, že Kravařov jest pojmenován po pánech z Kravař, kteří prý dle pověsti byli též majiteli Nákla.

Ulice zvaná Kravařovem byla ještě před 100 lety malá; čítala pouze několik chalup a menších domků. Pod strání k Mezicím se rozkládal velký panský rybník, podle něhož se nazývala část Kravařova Loviskem. Na tom místě se vytahovaly sítě s rybami, které se tam lovily, odtud název Lovisko. Chomáč chaloupěk v Kravařově se jmenoval kdysi Rendlíkem. Tyto staré názvy zanikly a více se jich neuzívá.

Ulice pod kostelem se nazývá Řitivsí, kterýžto název se snažili vysvětliti O. Vídrman a jiní od toho, že to byla rytířova ves pod hradem nákelským. Nikde však tento název nenacházíme ve starších listinách a knihách a jeho výklad je až příliš umělý a přímo nemožný. Rytířovou vsí bylo celé Náklo, pokud patřilo rodu rytířů z Nákla. Malá část pod kostelem se tedy nemohla jmenovat „Rytířovou vsí“, neboť názvu rytíř se o pánech z Nákla málo používalo. Byli to staročestí vládykové, kteří se sami nikdy rytíři nenazývali.

Nezvyklý název této části vesnice nutil k výkladu jména a náhodné slabiky, poněkud stejně znějící, byly podkladem domněnky řádně neodůvodněné. Kdyby byli rytíři z Nákla měli svou ves jen pod tvrzí (byli nynější kostel opravdu hradem), pak byli ještě chudší než majitelé horního dvora na Zábrani. V zápise z roku 1705 se píše o „nové vsi“ pod kostelem a to nás uvádí na jinou stopu, jak název této části Nákla můžeme vysvětlit. Řitives je novou částí osady a proto zpočátku byla jmenována Novou vsí; lidovým vtípem byla nejchudší část vesnice posměšně pojmenována Řitivsí, kterýžto nepěkný název se uchová dosud.

Později postavené domky na poli a pastvině se jmenovaly Trávníkem, neboť byly na Trávníku. Vedle byl lesík Kaluhy, a když na tom místě byly postaveny domky, jmenovala se nová část dědiny na Kaluhách nebo prostě Kaluhami. Trávník a Kaluhy se pak staly částmi vesnice stejně jako Kravařov a Řitives; kdyby měly větší rozlohu, byla by to nová větší ulice.

Zajímavý je také název samoty Hráč v hliníku pod strání za školou. Než daleko toho místa vedla hlavní cesta hradní, která se jmenovala Hračicí. Pole

u ní se jmenovalo také Hračicí, ale postupně byl název tratí změněn na Hráč, stejně jako samota, vystavená tam po roce 1800.

Nejstarší stavby v Nákle byly dřevěné a z hlíny; teprve později se počaly stavět větší budovy kamenné. Staré grunty a chalupy byly z válků, později z vepřovic. Aby se zabránilo podkopávání zdí zloději, dávaly se dovnitř zdi prkna a trámy. Po každém požáru se domy posunovaly dále na náves, neboť tím přibývalo dvorů jednotlivým majitelům. Starobylý tvar okrouhlice byl tím úplně setřen a ulice počala se vypřimovati.

HOMEK V HRÁČI.

Fot. Josef Svobid.

Obytná stavení měla vpředu žudry, jako jinde na Hané. Na půdorysu obce Nákla z roku 1834 vidíme, jak dědina vypadala před stoletím. Žudry byly před domy č. 6, 7, 11, 56, 57, 61, 62 a 63. Zahrádky před domy byly zakresleny jen u č. 56, 57 a 61. Před Maulerovou zahradou byl obecní „kamrlík“ s malou přístavbou vzadu. Na Zábrani byl velký rybníček, který byl sedmkrát delší než širší; začínal proti rohu domu č. 71 a končil se před domem č. 69. V Hráči vedle domku byla zaznamenána tírna lnu, pazderna Fr. Richtra.

Ve farské zahradě byl velký rybník, jen poněkud delší než širší. Přítok a odtok vody z rybníka Podkovy byl přesně mapován; Močidlo pod kostelem bylo na Cholince, do níž ústily též přítoky Podkovy. Na Okolisku byly u kostela jen dva domy, farská zahrada byla zakreslena s velkou částí nynější návsi, kde je umístěna socha sv. Floriána. Pod domem č. 52 bylo v Kravařově jen 5 domků, na Rendlíku 7 domků a 2 zahrádky, v části na druhé straně 10 stavení. U Cholinky dále bylo pouze 9 domků. V Řitivsi bylo zakresleno do mapy 10 chalup a jeden domek, v části pod kostelem 7 domků, u Močidla dva a dále jeden — kovárna.

Žudry zmizely po přestavbách a požárech, rovněž zahrádky před domy se počaly rušit. Poslední zahrádky na hlavní ulici nákelské byly před domy č. 56, 68 a 6. Byly to zahrádky Chytilova, Falcova a Vyhlídalova.

Grundy a chalupy v Nákle byly nízké, s malými okny, většinou jedno-
patrové. Dveřmi se vcházelo do síně, kde někdy byla i malá předsíňka, z níž
se šlo do kuchyně. V obytném stavení bývala zpravidla jedna velká světnice
čili „jizba“ s pecí na pečení chleba, jejíž „čelesno“ bývalo v kuchyni. Selské
kuchyně a jizby mívaly zpravidla po dvou oknách. K jizbě přiléhala malá
jednooknová „světnička“ nebo starohanácky „jizbečka“, v níž byly truhly se
svátečním šatstvem a posteje. Byl-li někdo z rodiny nemocen, ležel ve světničce
v klidu a pokoji.

Vedle kuchyně jako protějšek světničky bývala „komůrka“, používaná za
skladiště všedních šatů a za spížku. Nad přízemím byly komory s malými
okénky, nízké, s trémovým stropem, jednoduše vybílené vápnem, kde se sklá-
dalo obilí, len, pytle a hospodářské drobné náčiní. Také tam bývaly truhle a
hrnce se zásobami sádla, rozpuštěného (převařeného) másla, dále luštěniny,
sušené ovoce a jiné věci. Často bývalo první patro jen na straně obrácené k ulici,
ze dvora byla budova přízemní s „námětky.“

Na „horní komoru“ vedly dřevěné schody, před nimiž byly dveře pečlivě
zamykané. Tyto komory byly sýpkami a skladištěm všech produktů domácího
a polního hospodářství, bylo tedy potřeba je chránit před zloději. Vedle vchodu
na komoru bývaly různé komůrky, používané jako skladiště záložních postrojů
koňských, nádobí, býval tam i vchod do sklepa a v komůrce u dveří „návso-
vých“ spávaly služky. Sklep býval pod každým hospodářským stavením a z něho
ústila malá okénka na ulici.

Střechy gruntů i chalup bývaly slaměné nebo šindelové. Šindel se kupovala a
slaměné došky vyráběli sami hospodáři nebo je nechali dělat od domkářů,
kteří se v tom vyznali. Doškové střechy byly porostlé travou a netřeskem;
nad nimi se vypínaly vysoké komíny, značně široké s hlavicemi ozdobně sta-
venými. Ve starší době bývaly komíny z hliněných vepřovic, ale později i na
domech vepřovicových se stavěly z cihel.

Proti dveřím, vedoucím ze síně na ulici, bývaly dveře do dvora. Na pravé
či na levé straně obytných budov bývaly chlévy a stáje, vedle nichž byly umís-
těny různé komůrky a krmce pro prasata. Často však bývaly na dvoře tyto
„krmce“ dřevěné, a to buď přímo u „náspů“ čili zápraží, nebo dále do dvora.
Proti chlévům byla jáma na hnůj, který se tam ukládal před vyvezením na
pole. V polovici minulého století se počaly zřizovat hned u dveří ze síně na
dvůr prádelny a pícničky.

Na prvním místě u obytného stavení byly maštale pro koně, které byly
rozděleny na „příkladník“, kde se míchalo krmivo (oves a sečka), byla tam
umístěna kád' s vodou k napájení koní a v jednom koutě byla postel pro pa-
cholka, který tam spával. Okna do maštál a chlévů vedla z náspů, jen zřídka bý-
vala prorážena malá okénka na sousední dvůr. Ve chlévech pro dobytek hovězí
byla koryta u zadní zdi ke krmení a napájení. Krávy a jalovice stály v řadách
jedna vedle druhé. Nad chlévy byla „hůra“, kam se ukládala sláma. Nad bu-
dovami obytnými bývalo složeno seno, otava a sušený jetel. Na straně ulice
od Kocandy byly a jsou dosud chlévy na straně levé, na opačné straně ulice
zase po straně pravé. Dle toho se řídí i stavba zídek v zahradách, které s té
strany jsou majetkem usedlíka.

Výměnické budovy bývaly buď vedle selského obydlí nebo se stavěly na
dvoře, ba některé byly i v zadu zahrad. Byly značně menší a někde nebylo

v nich nic jiného, než kuchyňka a světnička. Měli výměník dobytek a pole, mívával obilí složeno v hospodářově stodole a dobytek umístěn v části jeho stáje.

Když po roce 1850 bývalo ve vesnicích ubytováno vojsko, museli mu sedláci a chalupníci stavěti zvláštní komůrky pro koně, v nichž spávali i vojáci. Tyto komůrky bývaly v pořadí stájí a jmenovaly se „vojanky“.

Proti obytným stavením na konci dvora se stavěla skladiště na obilí, jež se v Nákle nazývaly stodolami nebo humny. Bývaly dřevěné nebo jen částečně zděné; rohy byly z kamene nebo z vepřovic a boky z nehoblovaných prken. Zpředu i zezadu vedly do nich široká vrata. U některých starších humen byly se strany od zahrady nebo pole stavěny přístavky, tak zvané „špaléty“. Bývaly pokryty došky čili „dochem“ a kolem nich rostly košaté stromy. Většina starých humen bývala o samotě v sadě za dvorem, který pak byl oddělen od zahrady dřevěným plotem nebo valkovou zídka, v níž byla široká vrata. Teprve později se stavěla humna přímo na dvoře, aby tím byl dvůr uzavřenější a tak chráněný před zloději. Vedle humen na dvoře byly kůlny na vozy a hospodářské nářadí, kam se ukládaly i sáně, pluh, brány, „pospěchy“, prkna, trámy a hospodářské stroje. Mezi humnem a kůlnou bývala ulička, vedoucí do sadu na obou stranách uzavřená dveřmi, z nichž zvláště poslední se pečlivě „zastřkovala“ nebo zamykala.

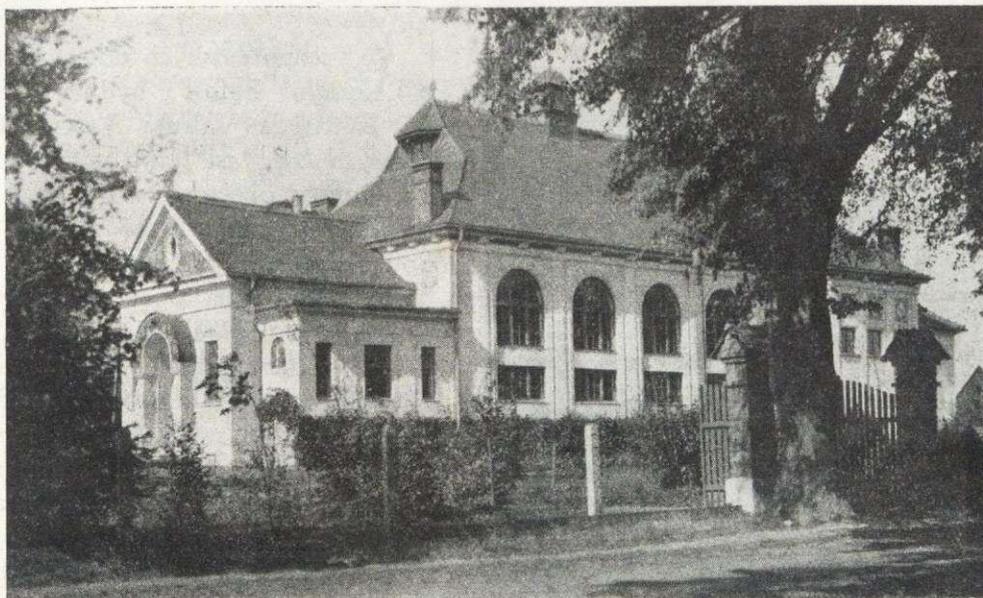
Dříví palivové bývalo složeno v hranicích v sadech nebo na dvoře; dřevníky se počaly zřizovati později. Zámožnější sedláci mívávali někdy i zvláštní malou kůlničku, v níž byl uložen kočár nebo sváteční saně, zvané „korba“.

Dříve byly často jednotlivé domy jmenovány podle svého umístění v dědině, na př. „za vodou, u kovárně, na kopci, v Hráci, na Zábrani, u kostela, proti faře, na Kaluhách“ a pod. Jinak se nazývaly podle majitelů: u Chytilů, u Nováků, u Zatloukalů a j. V Nákle všichni usedlíci byli jmenováni jenom svým příjmením, neboť to bylo vrchností nařízeno. V některých obcích sousedních bylo zvykem, že nový soused byl nazýván podle bývalého majitele usedlosti a tak vznikala přezviska, která se dlouho udržovala. Na př. na gruntě byl před lety nějaký Pilmaj, a když se tam usadil Kvapil, byl sousedy dále nazýván Pilmajem. Bylo tam vždy u Pilmajů, ne u Kvapilů. V Nákle se nesměla přezviska sousedům dávat, „aniž se držeti a kupy dle domluvy do register gruntovních se měly včasné dáti vepsati.“ To bylo věrně dodržováno a proto každý usedlík byl správně nazýván i zapisován svým pravým jménem a příjmením.

Na Litovelsku bylo zavedeno číslování domů roku 1770 a v té době bylo také zákonem nařízeno, že každý obyvatel musí mít své jméno a příjmení, které nesmí měnit. Číslo domovní počínala v Nákle na pravé straně ulice, kudy se vjíždělo do dědiny a pak se přešlo na levou stranu přes cestu, kde skončilo na počátku dědiny na straně levé. Uličky bývaly v dědinách jako ochrana proti přenášení požárů, ale v Nákle byly uličky, vedoucí k Mezicím a k Příkazům do Hráče, rozhraním majetku dvou vrchností. Po uličky byla část dědiny od Okoliska majetkem rodu vládků z Nákla a později kláštera Hradiska, od uliček k Zábrani pak byla majetkem pánů horního panského dvora a později kláštera. Rozhraní uličkami zůstalo i tehdy, když celé Náklo se stalo majetkem Premonstrátů.

Když později byly stavěny nové domy na prázdných místech nebo se rozdělávaly domy starší, nastaly změny v pořadí čísel domů a tak nacházíme v Nákle vedle čísla nižšího číslo domu značně vyšší. Podle postupu čísel domovních můžeme snadno zjistiti, které domy byly postaveny po roce 1770.

Dle seznamu z r. 1773 bylo v Nákle 79 čísel a r. 1789 bylo již 97 domů. R. 1842 bylo v Nákle 100 domů, r. 1853 přibyly 3 domy, r. 1856 bylo již 104 čísel a r. 1858 celkem 108 domů. R. 1940 je v Nákle 171 domů a v bývalé osadě Jáchymově je 59 domů, celkem tedy 230 domů. Stavební ruch v poslední době byl větší od r. 1920, kdy se počalo stavěti hojně v nové části pod kostelem u sokolovny.

SOKOLOVNA V NÁKLE.

Foto F. Němeček.

Většina domů jest majetkem soukromníků, ale také jsou některé domy obecní nebo majetkem společnosti. Roku 1889 byl znovu vystaven obecní domek č. 95 v Kravařově, kde bydlí obecní sluha a jsou umístěny stáje pro obecní býky, r. 1894 byla vystavena obecní nemocnice u hřbitova, mající popisné č. 140, obecná škola má číslo 126; Občanská záložna v Nákle jest majitelem domu č. 14, sokolovna má číslo 90, jednota Orel má dům č. 59. Fara římskokatolická má číslo 13, fara církve českomoravské č. 162. Nejvýstavnějšími budovami v Nákle vedle kostela a školy jsou bývalý prelátský letohrádek a sokolovna.

Nejstarším selským gruntem v Nákle jest grunt Vyhlídalův č. 6, pokrytý slaměnými došky. Před ním na návsi roste nejstarší a největší strom v Nákle, starobylý kaštan koňský (*Aesculus hippocastanum*), starý přes 200 let.

Nejstarší domy nákelské byly grunty a chalupy, domky se počaly stavěti později. První domky, v nichž bydleli tak zvaní „kostelní hoferi“, vystavěla klášterní vrchnost na panských pozemcích, v nichž pak bydleli deputátníci panského dvora, kteří museli ve dvoře pravidelně pracovati. Byli to krmíči a ošetřovatelé dobytka, ženy dojící panské krávy a konající domácí práce. Poněvadž vrchnost byla zastupována místním farářem, členem řádu premonstrátského, říkalo se obyvatelům těchto domků hoferi kostelní. R. 1773 byly vrchnostenskými domky č. 77, 78 a 79.

Hofery obecními se nazývali obyvatelé domků, postavených na pozemku obecním nebo selským. Často se do nich stěhovali synové sedláků a chalupníků,

kterým nemohli rodiče předati statek. Kde bylo v rodině více dětí, museli se některé přiznít nebo provdat jinde a případně se usadit v nových domcích bez polí.

V obecních domkách r. 1770 bydleli: Tomáš Filípek, Josef Dokoupil, Valenta Novotný, Alexa Hrabčík, Matěj Jior, Franc Grulich, Franc Malčánek, Norbert Spáčil, Mikuláš Růžička, Václav Matoušek, Jan Opletal, Vavra Zatloukal, Franc Brychta, Matěj Opletal, Josef Langr, vdova Večeřka, Martin Bundil, Josef Vašíček, Tomáš Coufal, Václav Dřevěný, Vavra Růžička, Martin Soustrožník a Jiřík Dvořák.

Fot. Josef Svazil.

GRUNT A KAŠTAN VYHLÍDALŮV.

Trněnému, hoferu nákelskému, kúsek země ze své zahrádce na chaloupku a to na sáhy zdylky, šířky ale na (?) sáhy za 12 R hotových peněz, kteroužto chaloupku Petr Trněný na svůj vlastní náklad vystavit povinen bude. S tej ale chaloupky platu hospodáři každoročně 2 R povinen pokládat bude, v tomto ale roce 1783, v kterém ta chaloupka se stavět bude, žádného platu nedá, až v 1784 roku poloviční plat dá a po vyjití toho roku celý plat, jak z vrchu jmenovaný je, povinen dávat bude i také jinší daně, jak císařský tak milostivej vrchnosti i do obce nákelské, on Petr Trněný i potomci jeho, kteří koliv na tej chaloupce obyvateli budou, povinni vyplácet budou a hospodáři každoročně 2 dny v práci ve žni pracovat povinnost bude a to beze všeho platu. Ta ale chaloupka Petrovi Trněnému i potomkům jeho na budoucí časy za jejich vlastní zůstane a sami sobě ju na vlastní svůj náklad opravovat povinni budou. Kdyby ale se přitrefilo, že by ta chaloupka na prodej měla přijít, tehdy hospodář má být prvním kupcem podle slušné domluvy.

Že tomu tak a nejináče jest, jak se toho obě strany dobrovolně urovnaly, tohož dosvědčují: Ignác Hrabal, ten čas rychtář.“

Ve vrchnostenských domcích jako „kostelní hoferi“ bydleli: Tomáš Zoufal a Valenta Večeřa. U některých bylo asi těžko udati, zda jsou hoferi obecními nebo kostelními, neboť někteří se uváděli v obou seznamech.

R. 1798 měla obec domek č. 47, který se nazýval „staró bécnó“. R. 1789 měla obecní kovárna č. 97.

Jiřík Zdražil, hofer ze Střeneš kupil r. 1781 místo na poli na chaloupku za Kocandou od Jakuba Kameníčka za 12 R. Byla to chaloupka čís. 89.

R. 1782 koupil Bartoň Matoušek místo na dvě chaloupky od Martina Nováka na poli za dědinou. Kdyby se chaloupky prodávaly, měl býti hospodář první kupec.

„Léta Panie 1783 dne 3. měsíce dubna s povolení velebního Pana Patra Sifrida, provisoru kláštera Hradiska, zaprodal Matouš Spáčil, chalupník z dědiny Nákla Petrovi

Z této smlouvy poznáváme všechny podmínky a pravidla prodeje pozemku na nové chaloupky v Nákle.

Obec své chaloupky také prodávala, jak poznáváme se smlouvy z roku 1795: „R. 1795 koupil od obce Antoš Dragón chaloupku bez zahrádky a dvorka za 13 R; obci bude splácet ročně po 3 R a dále plat z dobytka a to z krav, prasat a husí do obce platit bude. Co se týče vrchnostenského platu za robotu a obecního pořádku ze šupama anebo vojákama, povinen je udržovat bude.“

Musel tedy majitel domku přispívat na obecní výdaje a platit robotní výplaty, neboť tenkrát se již nerobotovalo. Prodáváný obecní domek měl však výkupní povinnosti z roboty, které platil majitel. Obec mohla se svými chaloupkami nakládat podle libosti; byly to asi domky vrchnostenské, neboť téhož roku koupil Cyril Náleza „od poctivé obce nákelské chaloupkové místo za 12 R a to bez zahrádky a dvorka. Platu se uzvolil odvádět každý rok 3 R“, jinak má povinnosti jako předcházející — robotní plat, obecní pořádek se „šupama“ a vojákama.

Za těchže podmínek koupil r. 1795 místo na chaloupku Janek Milánek. Josef Válek žádal o snížení platu z obecní chaloupky a obec rozhodla, aby mu byl snížen na 2 R, ale z dobytka musel platit jako jiný hofer. „Po Váلكově smrti bude však nastupitel toho místa povinen platit 3 R ročně, on však chaloupku po své smrti věnuje synu Šebestovi.“

„Léta Panie 1798 dne 15. dubna za rychtáře Martina Večeřu, podmistra Ignáce Vychodila a přisedících celiho práva a celé poctivé obce Nákelské ukoupil Simon Spurný od poctivé obce Nákelské chaloupku, jmenovitě staró bčenu pod numerem 47 za sumu peněz 70 R, pravím za sedmdesát renských a to pod roční plat s té chaloupky povinen bude pokládat ročně do obce 3 R a k tomu ještě z krávy a z husí a černiho dobytka povinen bude platit. A k tomu ještě vrchnostenský robotní plat povinen bude platit a císařské vojenské pořádky vypravovat povinen bude.“

Cena chaloupky byla dosti vysoká, ale poněvad se splácela po částech, mohl si domek koupiti i chudý soused.

„Léta Panie 1817, dne 15. října za rychtáře Melichara Kryla, podmistra Vavřince Domluvíla, též jiných přísězných dolúpodepsaných svědků popustila obec kousek na zahrádku Cyrilovi Zendulkovi podle uznání. S toho se uzvolil tento vejš jmenovaný Cyril Zendulka každoročně 1 R platiti do obecní kasy.“ Roku 1823 byly tyto smlouvy znovu opsány a potvrzeny. Cyril Zendulka měl chaloupku č. 93.

Původní chaloupky byly malé a většinou bez dvorků. Proto r. 1819 povolila obec Josefu Vyhřídaloovi kousek „placu“ na dvorek při jeho domku č. 28 za plat 30 krejcarů ročně.

Léta Páně 1823 povolila obec kousek pole na zahrádku Matějovi Štusovi z č. 83, který měl platit každoročně 45 kr. do obecní pokladny. Obec tedy podporovala své chudší příslušníky a podle možnosti jim pomáhala k nabytí vlastního majetku.

Domkáři zacházeli s chaloupkami jako se svým majetkem a dávali je ženám jestli se jako vdovci podruhé ženili.

R. 1760 „učinil poctivý vdovec Tomáš Kadlec domluvu k stavu manželskému s poctivou děvečkou Marynou, Vavry Chytila schovanou, že jí zavádí cha-

loupku, která je hotová, obecní záhon rolí, obecní loučku na Ostudách, až do její smrti, necht' jest na krátce neb na dlouze života jejího."

Také pro výměníky se stavěly chaloupky, ale ty bývaly v zahradě nebo na dvoře, takže nebyly číslovány. Byly součástí gruntu nebo chalupy.

Dědina stále vzrůstala, ale teprve po roce 1848, kdy sedláci mohli své pozemky libovolně prodávati, nastal v Nákle čilejší stavební ruch.

Vjezd do dvorů z ulice býval ve starších dobách dosti snadný; vedle budovy bývala vyšší zídka, v níž byla dřevěná vrata. Teprve později, když se počaly stavěti cihelné statky, zastavěla se celá stavební plocha a zřizovaly se průjezdy pod střechou. Na konci zahrad byla celá dědina obklíčena ploty a zídkami, často až nápadně jednoduchými. Někde byl plot nízký, který zabráňoval pouze husám přístup do sadu. Většina zídek byla stavěna z válků nebo z vepřovic, střecha na nich byla došková, pokrytá hlinou, na níž rostly různé byliny, hlavně rozchodník ostrý, netřesk střešní, pampeliška, kokoška, penízek a hulevník mnohodílný. Málem u všech zídek byla dvířka, jimiž se vycházelo za humna na cestičku, vedoucí kolem celé zadní části dědiny.

SPOJOVACÍ PROSTŘEDKY A JINÉ

Ve starší době bylo Náklo spojeno s dědinami sousedními pouze polními cestami, které byly neupravené a křivolaté. Občas je sousedé upravovali za vedení rychtáře a podmistra; do jam v cestách vozili kamení a písek se šterem, případně po požáru rum ze spáleniště. Bažinaté cesty byly zvláště na podzim rozbahněné a tu je vyplňovali „hatěmi“ z větví, které se vázaly do otepí.

Se sousedními městy Olomoucí a Litovlí spojovala Náklo v nejstarší době zemská cesta, zvaná Hračicí. Museli ji opravovat poddaní na rozkaz župana z Olomouce. Vedla od Příkaz do Nákla nynější polní cestou ze Zábraně k Příkazům a ze Zábraně odbočovala k nynějšímu Jáchymovu. Hospoda Kocanda byla postavena přímo u ní a jistě se u ní zastavovali všichni cestující, kteří se ubírali po zemské cestě z Čech nebo do Čech.

Roku 1816 se počala stavět státní silnice z Olomouce k Litovlí kolem Nákla a stavba trvala až do r. 1833. Až po české hranice ji stavěli bratři Kleisnové; silnice stála 485.000 zl. konv. měny. Obec Náklo musela vysázeti obě strany silnice u příkopů topoly na svůj náklad. Topoly rostly dobře, neboť jejich kořeny vnikaly daleko do pole u silnice. Po založení silnice byl u Jáchymova vystaven hostinec, zvaný s počátku „zastávkou“, poněvadž se u něho zastavovali formani a jiní cestující; silnice byla rovná a vysoké stromy ji pěkně stínily. R. 1866 bylo nařízeno vykáceti topoly podél silnice od Olomouce až k Náklu a z toho měli majitelé okolních pozemků velkou radost, neboť zastíněním pole vznikaly jim škody na obilí. Po roce 1870 podali Nákelští žádost, aby jim bylo dovoleno vykáceti topoly na silnici od Nákla k Mezicím a dále k Litovlí, což jim bylo dovoleno. Silnice byla pak osazena stromy ovocnými, a to na povrchu příkopu, ne jako dříve na části u polí.

Polní cesty vedly z Kravařova ke Lhotě a k Březové, dále k Hynkovu; ze Zábraně odbočovala cesta k Mezicím, k níž směřovala cestička z uličky. K Příkazům vede cesta od Kocandy a chodník Hrázka, po němž chodí Příkazští do kostela v Nákle. Hrázka je vysázena lipami a posypána pískem.

Z Nákla k Jáchymovu vedla cesta Dražkami na silnici, jejíž boky byly později zastavěny domy. Od hlavní silnice vede přes Dražka a vesnici Kravařovem silnice ke Lhotě. Počala se stavěti r. 1898 a byla dokončena 1899. Silnice jest dlouhá 3664 metrů a stavěl ji stavitel Jan Zatloukal z Podolí; předsedou silničního výboru byl tehdy Josef Vrbka z Nákla. Kolaudována byla r. 1900. Silnice byla stavěna na místě bývalé polní cesty a pro odpor občanstva nemohla býti vypřimena a zřízena širší. Výhodná nabídka okresního silničního výboru byla odmítnuta, a když se počalo stavěti později, musela obec platit mnohem více, než bylo předsedou J. Vrbkou navrženo.

Než byla zřízena silnice, byla cesta na dědině upravena podobně jako cesty polní. Po obou stranách byly nízké příkopy, kterými při deštích odtékala voda; do vrat se jezdilo přes příkopy, které byly proto široce rozjety; jen asi

před čtyřmi domy byly zřízeny kamenné mostky. Ovocné stromy u cesty na návsi byly zasazeny r. 1877 a 1878; koupeny byly z Náměště. R. 1879 navrhl Melichar Chytil, aby zadní část Trávníku vedle Plaviska byla vysázena lipami a akáty, což se stalo.

R. 1925 dne 2. dubna se počala vyměřovat silnice v ulici pod kostelem, která se počala stavět dne 8. června a skončena byla koncem měsíce. Zároveň tam byla provedena kanalisace. Silnice na návsi v Jáchymově se počala stavět dne 1. března 1926, zároveň s částmi silnic na Zábrani. Do dne 15. července byly silnice hotovy a zaválcovány, při čemž okresním silničním válcem byly zválcovány i silnice od Dražek v dědině a pod kostelem. Před stavbou silnice na Jáchymově byly tam vykáceny stromy u cesty.

R. 1929 byl postaven nákladem obce mostek přes Cholinku u sokolovny a schodky na Okolisku, vedoucí do Kravařova. Nákladem veřejným byla provedena úprava silnice hlavní, která proměněna v silnici asfaltovou.

Když r. 1907 byla v Nákle zřízena síť elektrického vedení k osvětlování domů, byl postaven na Zábrani nevkusný dřevěný transformátor, který na nátlak obce nákelské byl r. 1930 opraven a nahrazen zděným. Roku 1931 se obec chystala k provedení kanalisace, jak ji navrhoval starosta František Tareš. Plány byly již vypracovány a 13. března se konala komise. Fr. Tareš chtěl touto stavbou zmírnit následky nezaměstnanosti a počítal se zemskou subvencí. Nezhodou v obecním zastupitelstvu nebyla však kanalisace provedena.

R. 1932 byla provedena úprava bývalého Plaviska, které bylo prohloubeno a vyzděno. U nádrže byla zřízena studna pro potřeby občanů. Úprava Plaviska stála 31.577 K 65 h, pumpa 720 K a plot kolem nádrže 327 K 10 h.

Stavbu prováděl stavitel Havránek z Olomouce, na práci dohlížel starosta Tareš.

Pro případ požáru v obci byla r. 1932 koupena obcí motorová stříkačka od fy. Smékal v Čechách pod Kosířem za 64.272 K; při hotovém placení sraženo z účtu 1285 K 45 h, takže vyplaceno 62.986 K 55 h. K motorové stříkačce bylo koupeno tolik hadic, že voda může být od Plaviska tlačena až na konec Jáchymova.

R. 1933 byla provedena částečná kanalisace na Zábrani od domu č. 2 až za dům č. 1, dále od můstku v Hráci až po vyústění do Hráče. Potrubí pod okresní silnicí bylo sníženo a položeno dále až k domu č. 48 na Jáchymově a odpad byl přizpůsoben budoucí kanalisaci z Jáchymova. Úprava se prováděla jako stavba nouzová nákladem asi 23.000 K. U hasičské kůlny v Kravařově byl zhotoven můstek a byly také opraveny břehy v „Býčím koutě“ u řeky Moravy.

Dráty elektrického vedení jsou vedeny částečně na domech, většinou však na dřevěných sloupech. Rovněž dráty vedení telegrafního a telefonního jsou na dřevěných sloupech.

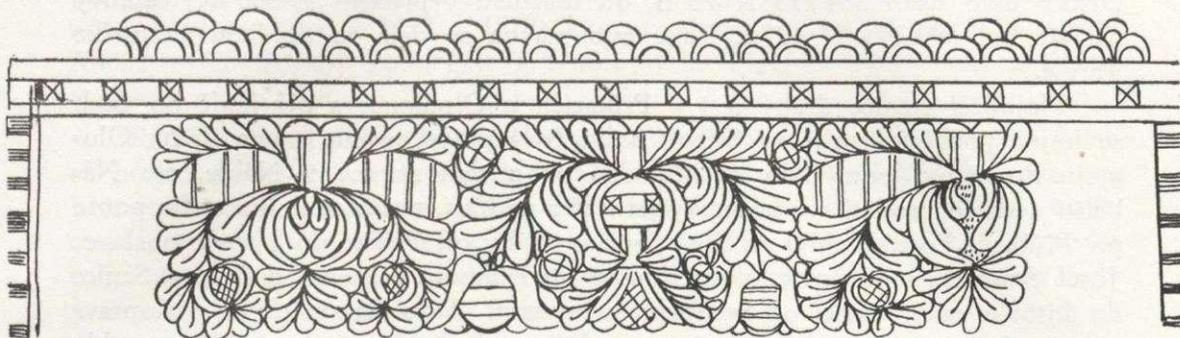
R. 1938 se dláždila kamennými kostkami silnice v obci. První vyměrování a přípravné práce byly zahájeny dne 16. června 1937 a komisionelní řízení okresního úřadu v Litovli a stavebního úřadu v Olomouci v zastoupení zemského úřadu v Brně se konalo dne 31. srpna. Projekt nebyl dodán včas a proto se započalo se stavbou až r. 1938. Práce byla zadána obecním úřadem inž. Hložánkovi z Olomouce; firma Jašek z Přerova dodala kamenné kostky, které sázeli dělníci Jana Krejčího ze Zábřeha (Hohenstadt). S prací bylo započato dne 18. dubna 1938; byl při tom snížen značně kravařovský kopec. Za kamenné

kostky bylo dáno 284.713 K 70 h, od dláždění vyplaceno 35.888 K; celkový náklad byl 399.243 K 40 h. Také tato stavba se dala za dohledu Františka Tareše.

Nejbližší stanice dráhy jest v Příkazích u Olomouce a při jízdě do Čech se hojně používá stanice ve Střeni. Když byla projektována stavba dráhy Olomouc-Prostějov, pomýšlelo se původně na zřízení stanice v Nákle, ale Nákletští nechtěli prodati své pozemky na trať a nádraží, proto se dráha vedla pouze po Příkazy. Později chtěl zřídit odbočku dráhy od Příkaz do Litovle poslanec Josef Staroščík u Unčovic, ale nechal se předstihnout zřízením dráhy od Senice do Litovle, takže musel od svého plánu upustiti. Tuto těžkou chybu v dopravnictví nebylo možno nahradit, ač se později uznávalo, že stanice v Nákle mohla mít velký vliv na hospodářský i kulturní rozvoj Nákla. Částečně bylo to nahrazeno zřízením autobusové linky po silnici od Olomouce k Litovli v r. 1931.

Náves v Nákle je čistá a dobře upravená; velkou její ozdobou jsou košaté stromy ovocné, které se postupně ustavičně doplňují. Před lety bylo na návsi několik obecních studní s dlouhými ráhny a rumpály. Jedna byla na Okolisku, druhá uprostřed návsi před domy č. 61 a 62, třetí na Zábrani. Byly vyzděny do velké hloubky kamením a voda v nich bývala čistá a chutná. Později (v letech 1860—1870) počali si zřizovat na svých dvorech pumpy jednotliví hospodáři a proto staré studně na návsi byly zasypány. Někde v Kravařově byly pumpy zřízeny i v síních. Na horní části dědiny je voda dobrá, ale v místech níže položených jest silně železitá a rezavě zbarvená.

Čas. VSMO.

HANÁCKÁ VÝŠIVKA Z NÁKLA.

HANÁCKÝ KROJ V NÁKLE

Ještě počátkem minulého století se nosil v Nákle kroj lidový, který počal mizeti teprve po roce 1850. Kroj mužský vymizel nejdříve. Nebyl tak bohatý jako kroj ženský, ale pohled na Hanáka z Nákla byl vždy pěkný. Ve všední den nosili muži režné košile a krátké kabátce, kalhoty mívali v zimě též režné, s jednoduchým koženým pásem. Na podzim a v zimě nosili kalhoty kožené, které byly trvanlivé a pevné. Mladíci mívali ve svátek na hlavě vysokou aksamitku a bílé zástěrky, kalhoty červeně obarvené, z jemné kůže. Strýci nosili nižší aksamitky, ač někteří parádníci se mnoho nerůznili krojem od mladých chasníků. Kabáty měli z tmavých látek, často neozdobené výšivkami. V zimě nebo za chladnějšího počasí měli dlouhé kožichy, mnohdy červené nebo modré. Červená barva byla velmi oblíbena, vždyť i kalhoty bývaly červené, ač někteří je nosili žluté. Barva bývala po letech otřelá, proto se občas zachovalé kalhoty barvily znova.

Nohavice byly krátké a pod koleny bývaly ozdobeny štrapečkem barvy zelené, nebo červené. Kožichy bývaly pestře vyšívány, ale tato ozdoba bývala různě provedená dle toho, pro jaký věk muže byla určena, a podle jeho zámožnosti. V poslední době vyšívali mužské kroje hanácké bratři Vymětalové v Příkazích, z nichž Konstantin se pak přestěhoval do Nákla. Také je vyšíval Coufal v Příkazích, ač v Nákle bývalo též několik zručných hotovitelů mužských krojů. Starší muži nosili haleny, jen málo zdobené výšivkou, a to buď z režného plátna tmavěji obarveného nebo ze světlejšího. Baranice se nosily v zimě, v létě mívali na hlavách klobuky se širokými i úzkými skyvami. Na svátečních kloboucích mívali bohaté „čluny“, kterým říkali darmovisy. U chlapců nikdy nescházelo péro za kloboukem, které však nesmělo být příliš vysoké. Místo kabátů mívali muži též lajdíky, pěkně vyšívány a ozdobené penítkami.

Oděv ženský byl pestřejší a podle něho se poznávaly mladé ženy od starších. Mladá děvčata mívala oděv bohatěji vyšívány a světlejší, staré ženy tmavější. Vdané ženy se odívaly do plachetek čili obrusů, kdežto svobodná děvčata obrusy a cirkasové houně nikdy nenosila. Jednotlivé části ženského obleku byly tyto: „pančuche, střevíce, krbce, papuče šfořák čili opasek, fěr-

toch, zástěra, oplečí, rokávce, lajdik, placák, šátek na hlavo, gargola, pantlák, flanelka, batan, kužoch, valaška, marinka, obrus a heta.“

Nejdražší šaty se brávaly ve výroční svátky, na nešpory, na svatby a křtiny; v obyčejné neděle a na pohřby se chodilo v šatech méně pěkných. Na sváteční odpoledne, méně významné svátky a k muzikám se braly šaty lacinější. Všední šaty ženské byly jednoduché, zhotovené z hrubších látek nebo se braly obnošené sváteční šaty.

Podle šatu žen bylo poznati, který svátek se slaví. Při oděvu nedělním a nešporním převládala barva červená, o svátcích Panny Marie barva bílá; také na pohřby se ženy odívaly bíle.

Na svatby chodily pouze vdané ženy a ze svobodných jen ty, které byly družičkami. Nevěsta a „dróžky“ byly vždy oblečeny bíle a největší jejich ozdobou byl „pantlák“.

Ženský kroj hanácký v Nákle popsala nejlépe Božena Vídrmanová, která jej vylíčila takto:

V létě při krásném počasí chodily ženské bez oblečení, při špatnějším nebo chladnějším byly oblečeny ve flanelu, flanelce, bataně a marince, v zimě v zimním flanelu a kožichu.

Punčochy neměly ani určitý ráz ani barvu. Byly to punčochy vesměs kupované, barvy rozličné; některé byly zdobené nad kotníky malou vyšitou větvičkou nebo tulipánkem.

Obuv byla trojí: sváteční, všední a zimní. Obuv sváteční byly střevíce kožené safiánové a lakyrované, s červenými podpatky vpředu se zelenými střapci nebo vázankou (mašlí), s knoflíčkem.

Krbce byla obuv hrubší až po kotníky sahající. Krbce obouvaly ženy na obyčejnou chůzi, pakli nebyly bosy. I v zimě za mokra užívaly těchto krbců, za sucha pak nosily velké papuče ze soukenných krajků pletené.

Opasek „ščořák“ hotovily si z plátna domácího, buď hrubšího nebo jemnějšího, konopného či lněného. Brávaly na sebe opasek jeden, dva i více. Opasek byla spodní sukně, z tří, 4, 5 i více „půlek“ dohromady sešitá, vpředu rozparkem opatřená.

Fěrtoch nebo „šorec“ se hotovil z domácího nebo koupeného jemnějšího plátna lněného nebo bavlněného. Pozůstával ze 16 půlí, v předu na pravém boku nesešitých, až po kotníky sahajících, jejichžto hořejší okraj byl po šířce vzadu hustě, v předu lehce nabrán a všit do limečka, buď pestře, nebo bílým hedvábím a perlami vyšíván. Dle barvy se rozeznával trojí: bílý, černý a tmavočervenohnědý. Sváteční fěrtoch býval od barvíře leštěn a skládán do úzkých záhybků. Později kladl se fěrtoch do širších skládanek, což každá dovedná ženská sama si pořídit uměla; později vymizel i tento způsob a fěrtoch se jen prostě nabral a zůstal „rozházen.“ Na konec zanikly fěrtochy úplně a nosily se sukně kanafasové, kartounové, šulinové, dále tisknuté, a to buď přerovské nebo unčovské, jichž některá ženská až 8 na sebe navěsila.

Zástěry byly z plátna, záhybkami i vyšíváním okrášleného, později z rozličných jemnějších látek kupovaných. Zástěry zakrývaly z předu dvě třetiny fěrtochu. Rozeznávala se bílá zástěra plátěná čili „tintechová“ pro nevěstu, červená lipská na nešpory, listová na dny P. Marie a pro zvačky, pak „vyvazovaná“, tisknutá atd. K ušití zástěry bylo potřebí 5, 6 i více šířek látky, jejichž vrchní strana byla opatřena velmi širokým, někdy i vyšívaným límcem z téže látky.

Zástěra připevňovala se širokými, hedvábnými pentlemi různých krásných tvarů a barev. Na velké svátky a do kostela ovíjely si pentle, zástěru upevňující vzadu nad oblecím, křížovaly se nad lajdíkovými „faldíčkami“ a na prsou končily vkusnou vázankou, „mašlí“. V obyčejné neděle doma, při návštěvách a při muzice široký límec jednoduše přeložily a pentli jen prostě uvazovaly

kolem pasu. Oblecí a rukávce jsou ony částky oděvu, které oblékaly ženské místo nynější košile. Oblecí tvořilo část spodní, rukávce vrchní. Ona plátěná látka pod prsama začínající, pevně přiléhající, bylo oplecí. Jeho střední část se rozmanitě vyšívala a žádným oděvem se nezakrývala, takže postava pěkně vystupovala. K jeho dolejšímu kraji přišitá, řasnatě nabíraná krajka nebo kousek plátna, na nějž se fěrtoch „opasoval“, nazýval se fěrtůšek. Oblecí zavěšovalo se na ramenu na tak zvané trháčky a zepředu se zavazovalo, později šněrovalo bílými nebo červenými tkaničkami.

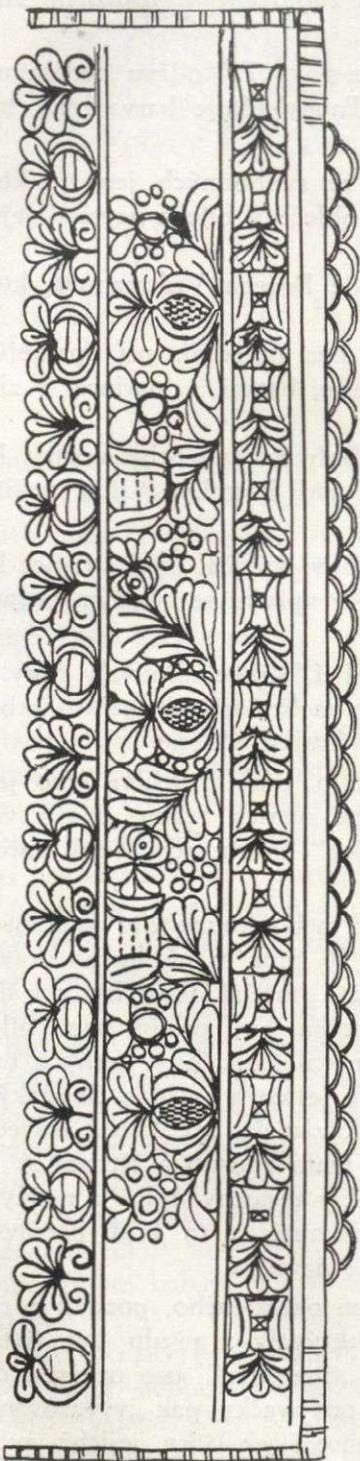
Rukávce patřily k doplnění oblecí, ačkoliv tvořily samostatnou část oděvu. Byla to košílka s vydutými neb hladce šitými rukávy, z domácího více či méně jemného plátna, jen pod prsa sahající. Velmi hezké tyto výduťky rukávce dělávaly vesnické švadleny, které se v tom umění dobře vyznaly. Vyduťté rukávce končily bíle nebo černě vyšívanými límečky, dole pod rukou hedvábnou pentlí zavázanými. Vyšívání límečky nazývaly se tažičky a bývaly ovroubeny hedvábnou, šedivou nebo žlutou, velmi hustou nabíranou krajkou. Krajky tímto způsobem našité jmenovaly se „tacle“ a potřebovalo se na každou 5 loket krajek.

Lajdík býval nejnádhernější a nejdražší částka hanáckého oděvu z látky vždy vzácné, hedvábné, posázené barevnými, zlatými a stříbrnými květy, bohatě zdobené pestrým vyšíváním. Lajdíky bývaly zlatohlavové, ornátové, korouhivové, damaškové, kytkové, pazourové, lážové, atlasové a soukenné, všech barev. Oděv tento byl bez rukávů, kratičký, jen k vyšívání na oblecí zasahující a jeho ořasa záležela:

z „paterky“, staroslovanské to pentle, umístěné na okraji kolem krku a na prsou, z „gracóny“, krajky zlatem nebo stříbrem protkávané, drahé nebo lacinější, jejíž místo bývalo hned pod paterkou; pak z jedné řady

HANÁČKÁ VYŠÍVKA Z NÁKLA.

Čas. TSMO.

zlatých nebo pozlacených knoflíčků, z nichž se zapínal jen nespodnější. Na do-
lejší okraji části lajdíku bývalo našito pět červených něžných „faldíčků“. Vy-
šívání na přední části lajdíku bývalo nepatrné, na zadní části však uprostřed a
u obou paží nádherné a bohaté.

Placák se dával kolem krku a zavazoval v předu tkanicí, na níž byla na-
vlečena ozdobná pentlová vázanka. Byly to hedvábné krajky, na úzký pruh do-
mácího plátna přišité, nabrané a s úzkou vyšívanou tkaničkou spojené. Dle
barvy se rozeznával placák dvojí: šedý a žlutý. Šedé krajky byly zcela nové,
žluté však již prané a šafránem obarvené. Na celý placák bylo potřeba 10 loktů
krajek.

Šátek na hlavu býval červený nebo bíločervený; později nosily se šátky
i jiných barev. Sváteční šátky bývaly bílé, s nádherně bílým hedvábím vyšitými
cípy a okrajem jemně zoubkovaným, dále bílé turecké s barevnými cestami a
lipské. Poslední bývaly dvojí: červené a černé. Podle vzorů rozdělovaly se opět
v „steklé“, halouzkové, lístkové, kvítečkové, hladké atd.

Pro obyčejnou potřebu bývaly šátky lacinější. Vázání šátku na hlavu
bývalo dosti těžké, takže mnohá ženská se v tom nevyznala. Do kostela byl
šátek vázán tím způsobem, že oba cípy visely dolů; jeden vpředu, druhý
vzadu. Při obyčejném chození byly však cípy kolem hlavy omotávány. Za star-
ších dob mívaly ženy hlavu pokrytu čepcem čili „gargulí“ z bílého plátna zho-
toveným, na temeni hlavy vkusně a nádherně vyšívaným a vzadu jedním vy-
šívaným cípem opatřeným. Čepec se nevázal, nýbrž jednou navždy nebo aspoň
do vyprání upravil trvale.

Mezi šátky nutno také začítati obrus a houně.

Obrus byl velký kus lněného domácího, damaškového bílého plátna, bez
vyšívání, ale ozdobený trásněmi na dvou protějších stranách.

Houně byl velký, zelený koupenný šat s trásněmi, jenž se nazýval též ze-
lenou, cirkasovou „hětou“. Tyto šátky nosily jen vdané nebo starší ženské.
Obrusu používaly při pohřbu a v čas postní, houně však při chladném a de-
štivém počasí.

Ostatní svrchní, kratičké obleky ženské podobaly se látkou i stříhem je-
den druhému a oblékaly se podle příležitosti a počasí. Na flanelu čili kanduši
nebylo žádného vyšívání; byl toliko paterkou lemován. Jeho rukávy u ramen
vyduté, u pěstí úzké, byly zdobeny výložkami z květovaných pentlí, zlatou
portou lemovaných. Flanel měl zlaté knoflíky (bumbíky), pouze na jedné řadě
a zapínal se na „haklici“ pod nejspodnějším knoflíkem přišitou.

Zadní část jeho končila jako u lajdíka osmi velkými „faldami“, jimž se také
říkalo „varhany“.

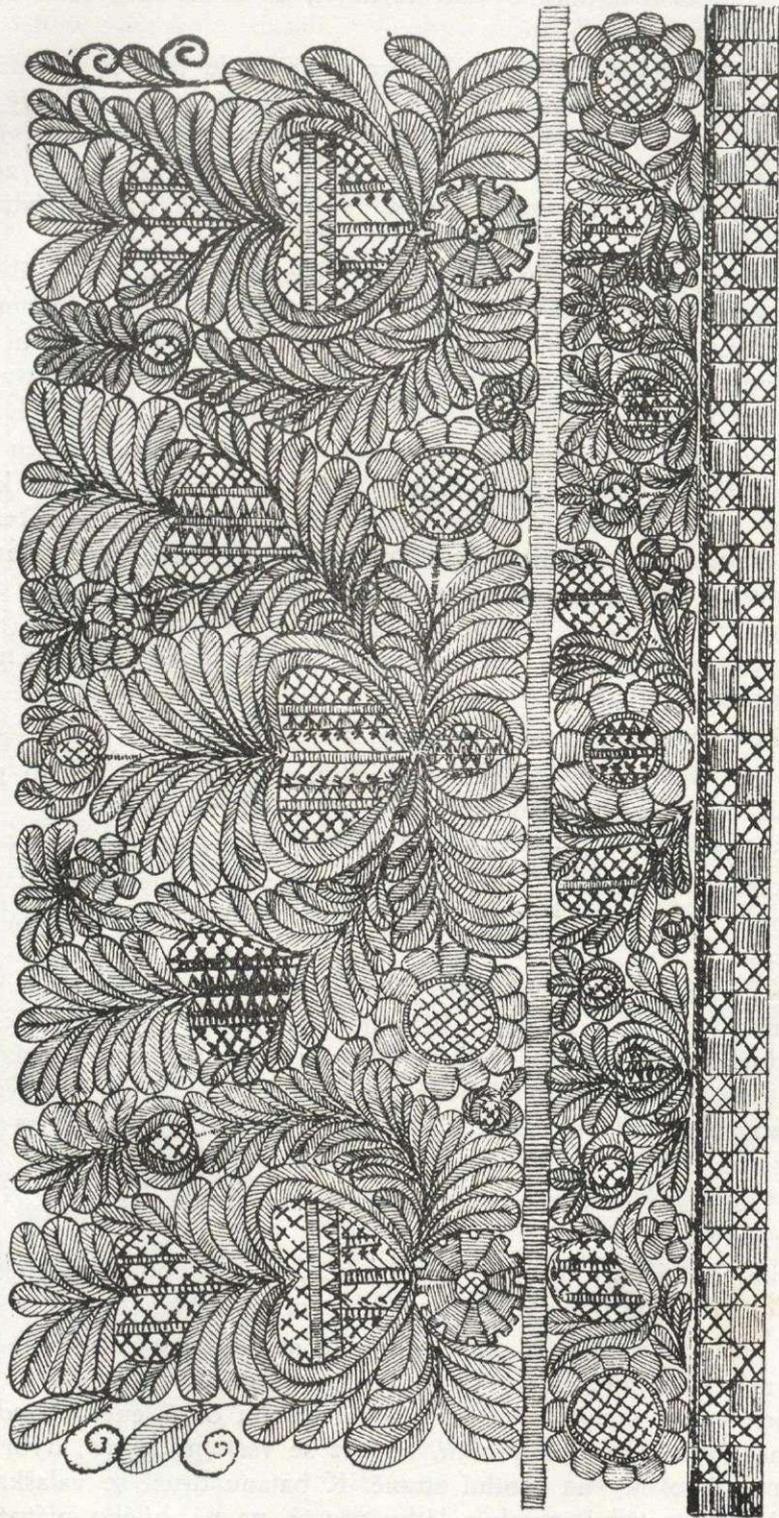
Flanelka (kamizola) byl oděv lehčí, mužskému podobný, na prsou a vzadu
kolem spodního kraje bohatě vyšívaný zeleným hedvábím.

Batan pocházel z novější doby a mnoho se od flanelky nelišil. Byl z látky
hedvábné neb soukenné, barvy černé, zelené nebo červeněměňavé, vatou pod-
ložené a jen vzadu malými vyšívanými větvičkami okrášlené. Vpředu od krku
až dolů měl řadu zlatých bumbíků, na něž se však nezapínal, nýbrž na háčky
skrytými pod knoflíky na spodní straně. K batanu druží se valaška nebo ma-
rinka, podobného stříhu, avšak z látky prosté, na př. bílého plátna, marinu a
pod. Marinku nosívaly ve svátek odpoledne, k muzice, ba i ve všední den
na pole.

Čas. VSMO.

HANÁČKÁ VÝŠIVKA Z NÁKLA.

Kresila Libuše Kondřová.

Kožichy bývaly krátké, lemované černým nebo bílým baránkem, liščí kožíšinou a pod. Bývaly vpředu na prsou a vzadu nad baránkem a na rukávech vyšívány hedvábím. Poněvadž kožich neměl knoflíků, překládaly se jeho přední díly přes sebe a zavazovaly se hedvábnou šňůrou se štrápcem. Šňůra byla připevněna vzadu na obou stranách u vyšívání pod knoflíky.

V starší době neuzívaly Hanačky žádných deštníků; v deštivém počasí buď nikam nechodily anebo se oděly houní. Teprve později vlivem cizí mody počaly užívat deštníků červených a modrých.

Nevěsta a družičky mívaly na hlavě „pantlák“. Byl to štít na čele nádherně vyšitý zlatem, stříbrem a perlami, vykládaný zrcádky; na jeho dolní části visely penízky buď zlaté nebo pozlacené a nahoře byl věneček z rozličných květín, zlatem a stříbrem napodobený. Na hlavě byly všechny vlasy zakryty ohromným množstvím pentlí, jichž bývalo někdy více než 40 loktů.

HANÁCKÁ SVATBA Z NÁKLA 1895.

Sedící zleva: Anna Vyhnánková, Alois Dostál, nevěsta Růžena Wiedermannová, ženich Karel Fišara, Františka Husičková, František Hřivna.

Prostřední řada: Valburka Kristová, Amalie Husičková, Marie Rubišová, A. Svozilová, Rosalie Rubišová, Eleonora Přidalová, dítě Anežka Utíkalová.

Horní řada: Antonín Procházka, František Papíca (v nejsvátečnějším obleku), František Dolínek (s klebetníkem), Josef Rubiš (ve svátečním obleku chasníků).

Čepec býval majetkem veškeré obce žen a nasazoval se nevěstě druhý den po svatbě. Čepička dětská, pravá to koruna hanáckého vkusu a umění, byla zhotovena z látky hedvábné a úplně pokryta vyšíváním zlatým, stříbrným a jinými ozdobami. Kolem čela byla lemována černými krajkami a na temeni ozdobena třápcem z červených pentlí.

Před lety bylo v Nákle množství hanáckých krojů, o jichž zachování byl vzbuzen zájem hlavně Národopisnou výstavou v Praze r. 1895. Již dne 30. dubna 1895 se nechali Nákeltští společně fotografovati jako skupina Ha-

náků a Hanaček; ve skupině byly zastoupeny všechny kroje mužské i ženské. Vedle družiček a nevěsty byla tam i kmotřenka jdoucí ve „varhanách“ s dítětem zavítným v úvodnici ke křtu. Také nescházel žena, ubírající se v bílém šatě a s modlitbami v rukou na pohřeb, dále jdoucí na nešpory, třetí byla ustrojena na Mariánský svátek a čtvrtá představovala „zvačku“ na svatbu.

Z mužských krojů byl tam zastoupen ženich a družba, ve vysokých ověněných aksamitkách a bílých zástěrách, pak „stréc“ v haleně s dýmku a s prostým kloboukem, a jiný v červeném kožichu s vysokou beranicí a s klebetníkem v ruce, jak chodívali na Hradisko pro „cedolo“. Jeden se sousedů v plášti měl na klobouku bohaté „darmovisy“, (člun), a mladší soused se představil s nastrčenými rukávy, v lajdíku a v širokém kulatém klobouku.

Výšivky z Nákla byly velice pěkné a různily se od výšivek z obcí sousedních. Vlasta Havelková a Madlenka Wanklová je považovaly za nejmělečtější výšivky hanácké vůbec. Krása výšivek nákelských je tak upoutala, že počaly sbírat národní vyšívaní na celé Hané a věnovaly mu zvýšenou pozornost. Výšivky z Nákla se staly základem národopisného oddělení olomouckého muzea.

Hanácký kroj se vyvíjel svým způsobem od doby renesance až do doby nedávno minulé. Každá kultura mu vtiskla ráz: renesance okružní a rukávce u marinek, rokoko široké a hluboce vystřižené kordulky, empire vysoké pásání. To vše můžeme dobře pozorovati na hanáckém kroji z Nákla. Libuše Kovářová tvrdí, že motivy hanáckých výšivek, zvláště pásků na rukávcích a úvodnic, jsou převážně renesanční. Rokokové motivy se uplatňují na límcích u sukní. Motivы hanáckého ornamentu jsou většinou původu rostlinného. Vyskytují se tu jablíčka, zvonky, srdéčka, tulipánky, kopretiny a slunečnice.

V Nákle se vyskytovaly hojně výšivky růžové, zvláště na pestře vyšívaných úvodnicích. Nákelské výšivky se chválí, že jsou krásné a pečlivě provedené. V ornamentu převládají otevřené tulipánky košíčkovitého tvaru rozvětvené lístkovými ozdobami, drobná jablíčka jsou provázena vějířovými lístky anebo jsou srdéčka různých velikostí. Bílé vyšívaní se střídá s černým. Jsou často krásně prolamované a dírkované.

Velmi vkusně bývaly vyšity velké plachty čili boudnice, které se zavěšovaly na trámy stropu a visely až na zem kolem lůžka šestinedělky. Měly vyšívaný nebo hasavý pruh, ozdobený vzorky nejrozmanitějších tvarů, který byl ve výši hlavy ležící ženy, která mohla dírkami výšivky hleděti do jizby, aniž sama byla viděna. Často bývaly boudnice ještě na spodní části vyšívané a jinak zdobené. Boudnice byla nezbytnou součástí výbavy každé nevěsty, a to vedle úvodnice, chůvky, plátna, kolovratu a truhly bohatě pomalované vzory, které se mnoho nerůznily od motivů výšivkových.

V jizbě, vyplněné bílým nábytkem pestře pomalovaným, mezi nímž nikdy nechyběla koutnice na modlitby, rodinné listiny a památky, vyjímalo se dobře krásné vyšívaní boudnice i šatů ženských a mužských.

RODY V NÁKLE

Jména a příjmení nejstarších usedlíků nákelských byla zapsána ve farních matrikách a knihách panských, z nichž nejstarší se nám nedochovaly. Sedláci a chalupníci se střídali na usedlostech jednak přiženěním, jednak stěhováním nebo vyměněním rodu. Ve farní matrice jsou zapsána tato příjmení v letech 1625–1632:

Zdražil, Šilhavý, Hanzl, Mlčoch, Hudeček, Sušil, Pytrů, Šmíd, Mráz, Malounek, Kroupa, Kabilka, Sekanina, Křoupal, Procházka, Navrátil, Kurhoň, Pinčura, Zahradníček, Zdráhal, Blaha, Balcar, Pačura, Ženišek, Zindulka, Sláma, Pučil, Roztřisal, Trnka, Vrtal, Štvrtník, Krátký, Polivka, Filip, Kalousek, Staněk, Šumbera, Šulych, Hromek, Obcházal, Tlach, Nekoupil, Hudec, Martinec, Hučil.

Dále byli v oné době v Nákle: Stroužek, Hofírek, Malíček, Kocourek, Hambalek, Sotorář, Poslušný, Huňka, Kubálek, Strmisko, Přivalil, Dratva, Kratochvíl, Vrbka, Synáček, Držka, Svobodník, Duchánek, Kadečka, Hladil, Hrachovina, Hložek a Závitka.

Po vypálení Nákla Švédy r. 1642 mnohé rody z Nákla vymizely a proto od r. 1648 do roku 1658 nacházíme jména nová: Šmejral, Štumbald, Zelinka, Bezdek, Brzáček, Vurda, Novák, Kouřil, Okleštěk, Nesvadba, Nemrava, Kovář, Kasal, Palaty, Nebozítek, Krejčí, Fuličárek, Čech, Vypínal, Špatný, Fandejs, Dostál, Konečný, Poledne, Bednář, Karník a j. Ze starších příjmení se uvádějí: Tlach, Hromek, Balcar, Strmisko, Kroupa, Poslušný, Polivka, Kubálek a Mlčoch.

Rody nynějších sedláků a chalupníků tedy před r. 1625 mimo Vrbku nežily, ale i rod Vrbkův v Nákle po roce 1642 vymřel a noví nositelé toho jména se do Nákla přistěhovali ze Lhoty. Mnohý rod se podle jména udržel v některé sousední vesnici a po letech se znovu přestěhoval do Nákla, ale ani zde nemůžeme s jistotou tvrdit, že je to opravdu jeden a týž rod. Lidé v Nákle se stále měnili, nové rody přicházely a staré vymíraly. Marně bychom hledali potomky starých nákelských rodů, které ještě r. 1698 hospodařily na svých statcích v Nákle: Trtily, Talamasky, Nohalíky, Šklubaly, Pluhaříky, Povýšily, Čecůvky a Poslušné.

Některé rody se přestěhovaly do jiných dědin, kde žijí dále. Do Nákla se přistěhovali jiní a tak se jména usedlíků stále mění a střídají. V Nákle jest nejstarším majitelem gruntu č. 6 rodina Vyhlídalova. V roce 1680 byl tam ještě Jan Zdráhal, později Jan Sklenář, ale již r. 1731 se ujal gruntu Jiří Vyhlídal, jehož potomci hospodaří tam dosud. Vdova po Jiřím Vyhlídalovi, Barbora, se provdala po druhé za Františka Šišmu z Dubčan, který na gruntě hospodařil od r. 1760 do r. 1775, kdy syn Jiříkův Jan se ujal gruntu po otčím Šišmovi. R. 1828 převzal grunt Josef Vyhlídal po otci Janu a r. 1841 jej odstoupil za 1400 zl. svému nezletilému synovi Josefovi. Po tomto se stal majitelem gruntu r. 1888 Jan Vyhlídal, který jej r. 1924 předal synovi Františku Vyhlídalovi.

Rod Vyhlídalův pocházel původně z gruntu č. 59 v Nákle, jehož držitelem byl r. 1680 Tomáš Vyhlídal, po kterém měl grunt převzít jeho syn Jiřík, který se však příženil na grunt č. 6 a tak se stal majitelem rodného místa jeho bratr Josef, a to r. 1731. Jeho syn Isidor dostal grunt r. 1757, ale rod Vyhlídalův grunt neudržel, poněvadž Vyhlídalova dcera si vzala A. Vymětala a tak se dostal do držení jiného rodu. Zato na gruntu č. 6 se rod Vyhlídalův udržel dosud.

Hojně rozvětvena byla rodina Chytilova, která se připomíná v Nákle již r. 1650. Mezi usedlíky nákelskými r. 1698 nejsou Chytilové jmenováni. Původně sídlili na gruntě č. 55 a později se přestěhovali na grunt č. 56, kde žijí dosud. Dříve tam hospodařily rodiny Hraba'ova, Skáče'ova, Vychodilova a Novákova, teprve 1804 se grunt připsal Matouši Chytilovi, který ho odevzdal synovi Matoušovi, po kterém grunt zdědil syn František, který ho poručil bratrovci Josefovi. Po něm převzal grunt František Chytil r. 1907 a pak se stal jeho majitelem Josef Chytil.

Jedním z nejstarších rodů v Nákle jest rod Vrbkův. Již r. 1625 byl v Nákle sedlák Václav Vrbka s manželkou Evou, kterým se r. 1628 narodil syn Jakub a r. 1630 syn Jan. Po zničení Nákla tento rod zanikl, ale žil dále ve Lhotě, odkud Vrbkové stále později pronikali do Nákla. Hospodařili na gruntech č. 55 a 11, na gruntě č. 62 se jim podařilo pevně usadit teprve r. 1806. Prvním majitelem tohoto gruntu byl Josef Vrbka, který si vzal za manželku vdovu po Josefu Novákovi. Na gruntě č. 62 se vystřídalo mnoho rodů; nejdříve byl tam rod Večeřův, pak Hřivnův, Babužkův, Loubalův a Novákův, po nichž se stali držitelé této usedlosti Vrbkové.

R. 1834 byl předán grunt Josefu Vrbkovi, který jej předal r. 1871 synovi Josefovi Vrbkovi. R. 1905 se stal majitelem tohoto místa Jaroslav Vrbka, po němž od r. 1932 jest majitelem gruntu syn Jaroslav Vrbka.

Nákelské grundy drží déle než jedno století pouze tři rody; Vyhlídalů, Chytilů a Vrbků. Některé staré selské rody vymřely po meči teprve v nedávné době. Rod Malých na gruntě č. 58 hospodařil 193 roky, rod Vymětalův na gruntě č. 59 pak 146 roků. Starobylý rod Zlámalův v Nákle zanikl, ale později r. 1894 se opět v Nákle na gruntě č. 65 usadila vedlejší linie Zlámalova z Příkaz. Rody Krylů, Skácelů a Běhalů se udržely na jiných místech, z bývalých sedláků se stali chalupníci nebo z chalupníků sedláci. V domkářských rodinách se udržely rody Kvapilovy, Zbořilovy, Hrabalovy, Zatloukalovy, Pošpíšilovy a Sklenářovy.

Do dějin obce nejvíce zasahovaly rody Chytilovy, Vrbkovy, Zatloukalovy, Malých, Zlámalů, Sklenářů, Skácelů, Hrabalů a Krylů; mezi jejich členy bylo nejvíce nákelských rychtářů a podmistrů. Podle jmen rychtářů a podmistrů zjišťujeme, že v Nákle vymřely selské rody: Lenhartů, Klimešů, Martinců, Křupalů, Obcházalů, Hladných, Oklešťků, Němců, Látalů, Večeřů a Domluvilů. Rod Dostálův byl v Nákle též rozšířen, také chalupnická rodina Kadláčková byla hojně rozvětvena (z počátku se psali Karláčkové) a také rod Spácilův patří mezi nejstarší v Nákle stejně jako rod Běhalův. Rod Kašlíkův se připomíná r. 1577, kdy byl nákelským fojtem Matouš Kašlík, ale pak rod Kašlíkův v Nákle zanikl; později se potomci vedlejší linie usadili v Nákle poznovu na několika chalupách.

Roku 1773 bylo v Nákle 79 majitelů domů, z nichž bylo 14 pololáníků, 39 chalupníků a 26 domkářů. Jména usedlíků podle domovních čísel jsou tato:

Číslo 1 František Kropáč, č. 2 Ondřej Vaca, č. 3 Martin Dostál, č. 4 Jan Vychodil, č. 5 Antonín Závodný, č. 6 Jan Vyhlídal, č. 7 Jan Kryl, č. 8 Izidor Holcar, č. 9 Josef Zatloukal, č. 10 Valenta Sklenář, č. 11 Libor Vrbka, č. 12 Karel Zlámal, č. 13 panský dvůr, č. 14 Josef Husička, č. 15 Jan Pospíšil, č. 16 Izidor Smékal, č. 17 Norbert Kadlec, č. 18 Martin Hofman, č. 19 Mikuláš Mareš, č. 20 Vávra Uvizl, č. 21 Jakub Kupka, č. 22 Antonín Pluskal, č. 23 Matouš Skácel, č. 24 Izidor Železný, č. 25 František Svozil, č. 26 Vávra Skácel, č. 27 Matouš Horák, č. 28 Moric Majtnar, č. 29 František Hrachovina, č. 30 František Svozil, č. 31 Josef Dostál, č. 32 Tomáš Dostál, č. 33 Klement Utíkal, č. 34 František Vychodil, č. 35 Florián Kadláček, č. 36 Matouš Malý, č. 37 Matouš Hamr, č. 38 Josef Tichý, č. 39 Josef Řezníček, č. 40 Valentin Běhal, č. 41 Florián Ošťádal, č. 42 Jan Havelka, č. 43 František Doležel, č. 44 Antonín Štýbna, č. 45 Bartoň Kadlec, č. 46 Tomáš Pospíšil, č. 47 Bartoloměj Moudrý, č. 48 Vendelín Frýbort, č. 49 František Doležel, č. 50 Alois Kadlík, č. 51 Matouš Spáčil, č. 52 Ignác Hrabal, č. 53 Šebesta Hrabal, č. 54 Josef Běhal, č. 55 Vávra Chytil, č. 56 Jiří Novák, č. 57 Jiřík Zlámal, č. 58 Jan Malý, č. 59 Izidor Vyhlídal, č. 60 Martin Hrabal, č. 61 Jakub Kameníček, č. 62 Martin Novák, č. 63 Jan Závodný, č. 64 Tomáš Zatloukal, č. 65 Šebestián Večeřa, č. 66 Josef Ošťádal, č. 67 Valentin Smejkal, č. 68 Jan Falec, č. 69 Jakub Vrba, č. 70 Šimon Kadláček, č. 71 Antonín Kokeš, č. 72 Šimon Kryl, č. 73 Ignác Látal, č. 74 Josef Opletal, č. 75 Matouš Dolejnek, č. 76 Jiří Zbořil; č. 77, 78 a 79 byly domky vrchnostenské.

Z tohoto seznamu poznáváme, že mezi staré rody nákelské musíme započítati také tyto příjmení: Vaca, Vychodil, Závodný, Smékal, Kadlec, Mareš, Svozil, Utíkal, Tichý, Štýbna, Frýbort, Kadlík a Kokeš. Rod Kameníčkův z č. 61 je rozdílný od rodu Kameníčková nyní v Nákle žijícího.

Rody v Nákle žijící se živily většinou zemědělstvím, méně řemesly. Postupem doby se mnozí věnovali různému zaměstnání. Není řemesla, živnosti a zaměstnání, aby nebylo zastoupeno rodákem nákelským. Mnozí vystudovali a zaujímali důležitá místa v životě veřejném.

Nejvíce bylo z Nákla učitelů: Josef Chytil narozen 21. ledna 1743, Josef Večeřa narozen 7. dubna 1851, Ludmila Wiedermannová-Konečná narozená 16. II. 1862, Karel Frýbort, 21. XII. 1862, František Svozil 16. X. 1865, Zdenka Wiedermannová 18. IV. 1868, Josef Kupka 25. IV. 1868, Florian Kadláček, 7. X. 1872, Josef Kadláček 27. I. 1875, Josef Spáčil 8. III. 1883, František Obšil 18. II. 1884, Marie Závodná-Zezulová 1. II. 1886, Marie Husičková-Novotná 2. VII. 1886, František Sklenář 8. I. 1886, Alois Gědoš 27. VII. 1892, Františka Hrbková 6. II. 1893, Stanislav Vymětal 11. VI. 1893, Marie Fišarová 30. IV. 1894, Jan Kočí 18. XII. 1894, Bohuslav Mackerle 20. VII. 1895, Marie Běhalová 25. V. 1895, Leopold Hřivna 18. V. 1902, Miloslav Fišara 11. VIII. 1902, Vítězslav Pospíšil 18. X. 1902, Vlasta Deckerová 2. VI. 1905, Jaroslav Běhal 9. IV. 1905, Oldřich Šišma 15. XII. 1905, Josef Vodička 17. VII. 1906, Marie Molíková 20. XI. 1908, Božena Šíroká-Utíkalová 28. V. 1909, Marie Andělová-Stárková 25. III. 1909, Josef Tichý 30. I. 1911, Božena Kokešová-Vintrová 14. I. 1911, Miluše Papežíková 5. II. 1911, Ludmila Obšilová 18. IX. 1911, Božena Šišmová 24. IV. 1912, Libuše Novotná 29. VII. 1914, Božena Dostálová-Šindlerová 23. XI. 1914, Josef Horyl 4. X. 1914.

Profesorem byl Josef Spáčil 13. XII. 1844. Lékaři: Dr. František Vodička 9. VIII. 1901, Dr. Josef Spáčil 3. III. 1903, Bedřich Utíkal 27. II. 1914. Zvě-

rolékař MVDr. Josef Zlámal 26. VIII. 1897. Kněží: P. František Husička, P. František Pišmistr, profesor náboženství, 17. X. 1864, P. Vít Kryl 22. VIII. 1872, P. Jaroslav Kočí 3. V. 1881, P. Jan Haderka, provincionál Redemptoristů, 9. IV. 1886, P. František Skácel, profesor gymnasia redemptoristů, 30. VIII. 1905.

Inženýři: Ing. Miloslav Kráčmar, rada Zemědělské rady, 22. VI. 1889, Ing. Ladislav Fišara 10. III. 1901, Ing. František Šišma 28. III. 1908.

Soudní a berní úředníci: Jan Vrbka 28. V. 1831, František Červínek 8. II. 1858 Tomáš Kupka 3. IX. 1873, Bohumil Husička 22. IV. 1883, Josef Kašlík 3. I. 1890, právník JUDr. Karel Závodný 29. I. 1901.

Živnostníci se počali usazovati v Nákle teprve ve století XVII., dříve byla osada pouze zemědělská. Nejstarší řemeslo bylo kovářské a kováři nákelští byli považováni za rovnocenné sousedy se sedláky a chalupníky.

ŘEMESLA A ŽIVNOSTI V NÁKLE

Nejdůležitějším řemeslníkem ve staré dědině byl kovář, neboť byl výrobcem různého náradí hospodářského a koval hospodářům koně. Proto mu obec postavila kovářnu, z níž platil obci roční nájem. Kovárna stávala za dědinou, aby se zabránilo rozšíření požáru jiskrou vyletěvší z výhně. Mistr kovář zastával v Nákle také jiné důležité „auřady“. Mimo práce kovářské léčil dobytek, hlavně koně, a to společně s pastýřem. Používal tedy kovář jisté vážnosti a v jeho výhni se scházeli sousedé k poradám. Pomáhali si vzájemně při kování mladých nebo divokých koní a při tom se učili poznávatí jejich vlastností.

Obecní kovářna v Nákle bývala před rokem 1724, neboť tehdy byla postavena nová kovářna, jak vidíme z tohoto zápisu:

„Po vystavení novéj kovářně, kteráž z rozkazu v roku 1724 mezi sv. Bartolomějem a Martinem (byla zbudována), náčiní kovářské, které zůstalo na děti po nebožtíku Michalu Jedličku, kováři Nákelskym, obec přijala, totiž: Nakovadlí 1, rohatina 1, hřebovna 1, šrabštík 1, perlík 1, kladiv všelijakých ve váze 22 (funtů), mlat 1, probič maly 1, narušku 1, štensl 1, špidlaty probič 1, skraňovnik 1, burchemle 2, zučlich 1, sekáč 1, znamínko 1, raz 1, nýt hamr 1, špurníky 3, hřebovně na cveky 3.“

Bývala tedy kovářna nákelská bohatě vybavena různým náradím. Mistři z ní platili obci roční nájem, který nebyl vždy stejný. R. 1740 dával kovář obci 5 R, ale v roce 1741 platil jen 3 R 30 kr. platu z obecní výhně „po srážce co nějakým dílem k proviantskému vozu udělal.“ R. 1744 platil z výhně 4 R 16 kr. 2 denáry, v letech 1745–1747 opět po 5 R.

Od 14. září 1760 bylo v kovářně 14 kusů náčiní, které patřilo kováři Ansošovi, a to „drobného náčiní“. Podle seznamu bylo v kovářně: žlutá palice 1, kolní kleště 1, pluhovy kleště 1, ohnivy kleště 6, bezšpic 1, kropáč 1, lžice 1, mčzl starý spravovaný 1, struh 1, kladivo na ráfy 1, zdířka když se probíjí 1. Kovář Petr Bříza přijal r. 1780 od svého předchůdce dne 30. září: „Nakovadlí 1 kus, rohatina 1, šrabštýk 1, hruby kladivo 1, maly 1, dále ještě jedno maly, hřebovna, druhá hřebovna ve špalku, plechový kleště 1, ohnivý kleště 1, malý kladiva 2, suma 12 kusů.“

Sousedé zůstávali kováři za práci dlužní, neboť peníze za práci vybíral kovář až o vánocích. Na jedné stránce v knize „počtův obecních“ je zápis: „Poznamenání sousedův, kteří zůstávají dlužní peníze kováři na platy z vyhně obecní, totiž za rok 1731. Jira Zatloukal 2 R, Wawra Wečeřa 1 R, Jan Skácel 1 R. Za rok 1732 Jan Petr 1 R 8 kr. (dáno Johaně 1 R 8 kr.) Starý kovář Šimon Bartošek 7 kr., Norbert Němeček 36 kr., Wrbka 30 kr., Šimon Pospíšil 27 kr., Josef Pospíšil 10 kr., Martin Robal 4 kr., Jan Skácel 45 kr. Na to zůstává dlužen starý kovář 1 R 13 kr. Za rok 1733–1734: Wawra Wečeřa 2 R 4 kr., Matěj Loubal 2 R, Jan Vychodil 1 R 51 kr., Jira Vyhlídal 1 R 18 kr., Bartoň Malčanek 18 kr., Franta Brděk 21 kr., Šebesta Vitásek 18 kr. Item dal lišku obci

na rok 1735 a nebyl kovářem, utrl 1 R 44 kr. Na to dáno Johaně, pozůstalé dceři po nebožtíku Jehličku 4 R 45 kr.“

Z tohoto suchého zápisu se dovídáme, že sousedé zůstali dlužni nebožtíkovi kováři Jehličkovi a obec učinila soupis dluhů, aby je mohla vybrati pro jeho dceru. Nebožtík kovář dal obci na propití 1 R 44 kr., ale když nebyl více kovářem, tedy se to z obecního účtu odrazilo.

Jestli zemřel některý z nákelských sousedů, zapsalo se pečlivě do jeho pozůstalosti, co je komu dlužen. Z těchto zápisů zjišťujeme, že dluhů bývalo dosti, zvláště když soused zemřel před vánoce, než kovář podal svůj účet za celoroční práci. Tak r. 1732 byl Josef Stejskal dlužen kovářovi 1 R 36 kr., r. 1756 byl Urban Železný dlužen kováři Václavu Dostálovi 1 R 30 kr. Sousedé z Nákla však zůstávali dlužni také za práci kovářům jinde: Jan Motyka, chalupník nákelský byl r. 1767 dlužen kovářovi do Litovle od kutí vozu 13 R. Byl to soused velmi zadlužený a proto asi místní kovář nechtěl mu dělat na dluh. R. 1735 byl „ošacován“ vůz obitý za 10 R, kolečka plužní a dvě brány za 1 R 30 kr., kotel a kružadlo na zeli za 3 R. R. 1738 byla odhadnuta pozůstalost po bývalém nákelském rychtáři Janu Petrovi a mezi jiným byl tam vůz za 15 R, vůz bez obití za 2 R. Viděti, že největší cenu vozu dodávala práce kovářská.

Železné nářadí mělo tenkrát velkou cenu a nebylo ho nikde mnoho. 1751 zůstal po nebožtíku Josefu Pospíšilovi vůz za 2 R 30 kr., a to neokovaný, dále jeden železný kotel, jedna velká sekera za 18 kr. a jedna malá sekera za 11 kr. R. 1743 byly odhadnuty dva vozy, starý a nový za 20 R, dvě brány, pila a dvě sekery za 2 R. Roku 1744 měl Bartoň Matoušek pouze jeden vůz neokutý, jednu motyku a 1 sekeru, 1751 měl Jan Pokorný pouze vůz neokutý, 1760 měl Václav Skácel okutý vůz v ceně 14 R.

Roku 1760 zůstal po Jiřím Vyhliďalovi jeden „štrandlík železem okutý“ za 45 kr, dvě sekery za 36 kr., dva řetězy, jeden za 1 R 30 kr., druhý za 45 kr. R. 1767 stála radlice s kroidlem 1 R 30 kr., dvě sekery 48 kr., kosíř 30 kr., poříz 9 kr. a kopáč 9 kr. Po Jakubu Novákovi zůstala náprava kutá za 1 R 30 kr., 1 řetěz „nášék“ za 15 kr., 1 řetěz za 21 kr., menší za 15 kr., 4 motyky za 18 kr. R. 1768 bylo u Jana Vychodila mimo jiné „pluh s rodlicou a všechnou správou“ za 1 R 15 kr. a železo na starých kolách bylo odhadnuto ve stejné ceně. Oceňoval se každý jednotlivý kus železa. R. 1760 zůstalo po Janu Dostálovi 7 šinů z voza a 6 zdíř, 4 plechy z nápravy za 1 R 27 kr., dvě „kola malej ozdířeny a jedno okutý za 1 R 3 kr., dvě nápravy okuty 1 R 30 kr., jedna brána neokutá za 18 kr., jeden rýč za 15 kr., jedna kutá lopata za 7 kr., jeden pluh s radlicou a se vším za 1 R 30 kr.“

Kovářská práce se vysoce cenila a kováři byli považováni za řemeslníky důležité a dovedné. Museli také dělati vše, co bylo ze železa potřebno v selské domácnosti. Kovář dovedl okouti sousedům vozy, hotovil motyky, rýče, řetězy, sekery, lopaty, dělal železné obruče na sudy, vědra a putny, vyráběl srpy, kosíře a vůbec vše, co tehdy bylo v domácnosti nutné. Když obec dostala od vrchnosti pojízdnou stříkačku, byl jejím řízením a čištěním pověřen kovář za určitý poplatek. Když r. 1838 opravovali Nákelsťi hodiny na kostelní věži, byla tabule s ciferníkem na věž vytažena bez lešení. Dali zhotoviti z proutí veliký koš, pevný a prostorný, v němž spustili kováře s vrchu věže, aby kutými hřebíky upevnil tabuli na zeď. Pracoval bez žebřů a lešení jako v bašlonu a provedl svou práci dokonale k spokojenosti sousedů.

Však také byli kovářům za všechnu práci vděční. Opravovali svou obecní kovárnu nepřetržitě. R. 1749 dali za vápno na komín na „kovárnu“ 12 kr. a od obmítání toho komína 33 kr. Matěj Melčánek dostal od „vtažení trámu na kovárnu 18 kr. a za ten trám bylo dáno Vitáskovi 24 kr.“ Dále bylo vyplaceno za formu k měchu kovářskému 48 kr. a Valentovi Sklenářovi od okna v kovárně dali 4 kr. a za korejtko do kovárně 10 kr.

R. 1763 se kovárna znovu opravovala, neboť bylo vyplaceno tesařům, „jak táhli vazbu na kovárnu“ 6 kr. a dále jim „doloženo“ 2 R 16 kr. a 2 denáry. „Při spravování kovárně „na litku“ dáno 30 kr. a „kryvačům, co kovárnu kryli“ bylo vyplaceno 9 kr. R. 1763 dáno za dřevo na kovárnu Brďkovi 1 R. Přes stále opravy nebyli sousedé s kovárnou spokojeni a proto se rozhodli postavit novou. Dali se do stavby 1766. Sousedům, co ji bořili, dáno 36 kr., za kamení k stavbě dáno 2 R 15 kr., sousedům, jak „byli v Savině na kovárnu pro dříví“ dáno 24 kr. a Husičkovi, který byl to dříví kupovat, bylo vyplaceno 12 kr. Za „podlažinu“ na kovárnu vydali 3 R 30 kr., za trámy 1 R 48 kr., od „mazání kovárně Košovi a Růžičkovi“ dali 7 R, za desky do kovárny a do pazderny se dalo 1 R 30 kr.; kovářovi za hřebíky na trouby, na lavky a na dveře bylo vyplaceno 18 kr. a za háky, panty a řetězy 27 kr.

O rok později se doplňovalo vnitřní zařízení kovárny. Byl koupen špalek na kovadlí za 1 R, doloženo na měch kovářský 1 R 30 kr., za tesaný špalek do kovárny dáno 30 kr. a od „tužení špalku“ 6 kr. Měch kovářský se mastil na účet obce, aby byl měkší a pevnější. V roce 1768 koupila se do kovárny dokonce kamna, za něž dali 1 R a za železa do kamen 12 kr. Kovář tedy mohl býti se svým obydlím i dílnou spokojen.

Staré obecní kovárny byly stavěny vždy za dědinou, aby hřmotem z výhně nebyli rušeni sousedé. Obecní kovárna byla na Trávníku pod kostelem; r. 1789 měla číslo 97, ale dříve stávala na místě nynějšího domku č. 138. V padesátých letech minulého století prodala obec domek s kovárnou a přidělenými k němu pozemky J. Dostálovi, který byl posledním nákelským obecním kovářem. Pozdější kováři se počali usazovati v Nákle na svých vlastních kovárnách, které byly zřizovány hlavně v Kravařově. Tam byla kovárna Hrabalova a Zdražilova, která zanikla a nyní je tam kovárna Planičkova. Novější kovárna Fialova je zřízena přímo u kapličky na Zábrani, ve středu vesnice.

O jiných řemeslnících a živnostnících víme ze starší doby méně. Roku 1669 žil v Nákle rezník Šimon, ale nevíme kde. Krejčíři, švadleny a ševci byli zde též usazeni, ale i o těch víme málo. R. 1723 žil v Nákle kolář Martin, tesařem a stolařem byl Vitásek, Valenta Sklenář sklenil okna a Kadleci tkali plátno na ručním stavu. Sousedy holívali někteří domkáři, a to jednou za týden; platilo se jim obilím a luštěninami. Obchodníci se smíšeným zbožím nebyli v Nákle dlouho, veškeré potřeby se kupovaly ve městě, kam hospodyně chodily pravidelně každý týden s máslem, s vejci a s tvarohem. První obchod v Nákle a v celé farnosti zřídil r. 1854 Josef Streith. Hostince bývaly na počátku minulého století v Nákle dva, starobylá Kocanda na Zábrani a zájezdny hostinec u silnice za Jáchymovem, zvaný Majtnarkou po prvním majiteli. Později byl zřízen malý hostinec Plevník a u Maulerů, k nimž přibyl r. 1881 hostinec záloženský.

Mnohá řemesla prováděli chalupníci a domkáři jako vedlejší zaměstnání. Jeden domkář vázal knihy, které jiný dovedně opisoval, další pekl za mírný poplatek chléb a jiný zase vyráběl truhle, stoly a lavice, některý si přivyděl

lával látáním šatů a druhý správkami botů a střevíců, dovedné vyšivačky vyšívaly ve volných chvílích sousedkám a některý dovedný souseď spravoval hospodářům koňské postroje jako sedlář. To nebylo před stoletím nic nečestného, vždyť stejně si přivydělávali i nákelští kantorři. První porodní babičkou v Nákle byla žena rektora Josefa Chytila, Majdalena Chytilová.

S rozvojem řemesel a živností počalo upadat vedlejší zaměstnání, až konečně se počali v Nákle usazovat živnostníci a řemeslníci, kteří jindy žili pouze ve městech. Některé živnosti v Nákle zanikly, a to v nedávné době. Není zde více koncesovaná živnost tkalcovská, řezbářská, kloboučnická, malířská, natěračská, čalounická, lakýrnická, bednářská a zámečnická.

Roku 1940 jsou v Nákle živnostníci:

Pekaři: Alfons Stejskal a Antonín Neoral.

Obuvníci: Karel Pěček, Bohumil Horyl, Mořic Olšanský a prodejna Baťa.

Krejčí: Josef Gédoš, Jaroslav Anděl a Josef Čech.

Obchodníci: František Šišma, Josef Réman, Josef Ohara, Adolf Procházka, Marie Dragounová a prodejna Budoucnost.

Řezníci: Josef Vilímec, Josef Pavelka, Josef Planička a Josef Kapl.

Hostinští: Josef Planička, Inocenc Gája, Alois Růžička a Josef Kapl.

Drogerie: Josef Ohera.

Obchody střížné: Filomena Kadlecová a Ludmila Dostálová.

Švadleny: Terezie Grulířhová, Marie Pospíšilová, Marie Březinová, Marie Sekaninová a Františka Vaňková-Čechová.

Kováři: Vilém Planička a Florian Fiala.

Klempír: Hynek Šibl.

Strojník: Jan Horký.

Hodinář: Miroslav Derka.

Stolaři: Alois Koudelný a Rudolf Dočekal.

Koláři: Josef Škurek a František Ženožička.

Holiči a kadeřníci: Leopold Hrabčik a Vladimír Zbořil.

Obchod selaty: Richard Hnilica.

Zahradníci: Josef Dvořák a Bedřich Heinze.

Pokryvač: Josef Štýbnar.

Stavítel a zednický mistr: Florian Dohnal, maj. vdova Dohnalová.

Sedlář: Josef Navrátil.

Obchodnice cukrovinkami ve stánku: Anežka Široká a Františka Vacová.

Hojně pracují Nákelští jinde jako zedníci, tesaři, sazeči, kniháři, obuvníci, krejčí, stolaři, zahradníci, strojníci, holiči, pekaři, řezníci a j. Kolem r. 1900 se počalo v Nákle rozširovatí vázání trásní k šátkům, čímž se zaměstnávaly starší ženy i děvčata. Dílo odváděly do Olomouce závodu Terezie Závodné; práce z Nákla byla hledána a dobře placena. Když bylo vázání zaváděno na severní Moravě, učila tamní ženy pletení Františka Navrátilová z Nákla. Některý rok se touto prací zaměstnávalo v Nákle 40–50 žen a děvčat. Později zaváděné pletení sítěk na hlavu se v Nákle neujalo.

Děvčata nákelská pracují též hojně jako šičky zástěr, košilí a pod. pro různé závody v Olomouci a v Příkazích. Rovněž jsou chlapci a děvčata z Nákla hojně zaměstnání pracemi ve školkařských a zahradnických závodech Bohumila Veselého v Mezicích (který má školky i v Nákle) a Přemysla Sedláčka v Unčovicích.

Nákelští živnostníci jsou většinou majitelé vlastních domů.

SEZNAM MAJITELŮ DOMŮ V NÁKLE 1940

Č. 1 Antonín Nevrlý, č. 2 Inocenc Gája, č. 3 Jan Vodička, č. 4 Anna Fišarová, č. 5 František Hřivna, č. 6 František Vyhlídal, č. 7 Vladimír Vaněk, č. 8 Františka Kráčmarová, č. 9 Florián Škrabal, č. 10 Václav Kryl, č. 11 Bohumila Gebauerová, č. 12 František Mauler, č. 13 fara římsko-katolická, č. 14 Občanská záložna, č. 15 Marie Jurášová, č. 16 Marie Kubáčková, č. 17 Marie Fišarová, č. 18 Dominik Dostál, č. 19 Eleonora Vychodilová, č. 20 Josef Široký, č. 21 František Kameníček, č. 22 Terezie Fišarová, č. 23 Antonín Nečesaný, č. 24 František Molík, č. 25 František Kašík, č. 26 Vít Skácel, č. 27 Marie Zatloukalová, č. 28 Jaroslav Široký, č. 29 Karel Tuík, č. 30 Jan Škop, č. 31 Jiří Utíkal, č. 32 Jan Vlček, č. 33 Alois Hrabčík, č. 34 Rudolf Široký, č. 35 Ladislav Kokeš, č. 36 Alfons Stejskal, č. 37 Josef Šoustal, č. 38 Gabriel Tichý, č. 39 František Tareš, č. 40 Alois Koudelný, č. 41 Justina Obšilová, č. 42 Anna Vrbková, č. 43 Jan Drozd, č. 44 Josef Navrátil, č. 45 František Kadlec, č. 46 Bohumil Horyl, č. 47 Hynek Šibl, č. 48 Anežka Zbořilová, č. 49 Vít Kadlík, č. 50 Josef Kadlík, č. 51 František Spáčil, č. 52 Alois Smyčka, č. 53 Vojtěch Dostál, č. 54 Josef Běhal, č. 55 Oldřich Hrabal, č. 56 Josef Chytil, č. 57 Josef Fišara, č. 58 Františka Malá, č. 59 Orlovna, č. 60 Jaroslav Kašík, č. 61 Jenofeva Stravová, č. 62 Jaroslav Vrbka, č. 63 Josef Vrbka, č. 64 Barbora Fišarová, č. 65 Miloslav Zlámal, č. 66 Josef Planička, č. 67 Eduard Poštulka, č. 68 Antonín Neoral, č. 69 František Šišma, č. 70 František Kadláček, č. 71 František Pišmistr, č. 72 Josef Svozil, č. 73 Anna Kvapilová, č. 74 Josefa Coufalová, č. 75 Marie Kvapilová, č. 76 Florian Fiala, č. 77 Leopold Jedelský, č. 78 Jan Dostál, č. 79 Matěj Utíkal, č. 80 Vojtěch Mach, č. 81 Vít Molík, č. 82 Jan Grulich, č. 83 Metoděj Frýbort, č. 84 Ladislav Závodný, č. 85 František Mořka, č. 86 Anna Zatloukalová, č. 87 Josef Dolínek, č. 88 Helena Procházková, č. 89 Jan Měřil, č. 90 Sokolovna, č. 91 Richard Hnilica, č. 92 Františka Pospíšilová, č. 93 Augustin Klapka, č. 94 František Hubáček, č. 95 obecní domek, č. 96 Jaroslav Zatloukal, č. 97 Vít Dostál, č. 98 Adolf Baxant, č. 99 Josef Pavelka, č. 100 Vilém Hrbek ml., č. 101 Hynek Pospíšil, č. 102 Josef Starošínský, č. 103 Antonín Suchomel, č. 104 Jaroslav Vymětal, č. 105 Marie Tomková, č. 106 Emil Lolek, č. 107 Bohumil Fišara, č. 108 Josef Závodný, č. 109 Anna Kvapilová, č. 110 Marie Kopečná, č. 111 Anna Tichá, č. 112 Vít Zatloukal, č. 113 Božena Augustinová, č. 114 Josef Svozil, č. 115 Josef Škůrek, č. 116 Josef Štýbna, č. 117 Eleonora Papicová, č. 118 Ferdinand Svozil, č. 119 Karel Závodný, č. 120 Antonín Hrabal, č. 121 František Vlček, č. 122 Ferdinand Hřivna, č. 123 Eleonora Zbořilová, č. 124 Hynek Pospíšil, č. 125 Anna Hejtmánová, č. 126 škola, č. 127 František Zapletal, č. 128 Josef Kopečný, č. 129 Cyril Marek, č. 130 Vilém Planička, č. 131 Hynek Kroupa, č. 132 Tomáš Pospíšil, č. 133 Tomáš Pospíšil, č. 134 Marie Zezulová, č. 135 Karel Pěček, č. 136 Josef Smékal, č. 137 Ladislav Dostál, č. 138 František Opletal, č. 139 Josef Smékal, č. 140 obecní domek, č. 141 Josef Vilímeč, č. 142 Jaroslav Anděl, č. 143 František Coufal, č. 144 Evžen a Svatava Liškovi, č. 145 Josef

Vaca, č. 146 František Dostál, č. 147 Vilém Hrbek, č. 148 Jaroslav Veselý, č. 149 Jan Majtner, č. 150 Bedřich Heinze, č. 151 Vladimír Zbořil, č. 152 František Mlčoch, č. 153 Jan Mlčoch, č. 154 Marie Čamková, č. 155 Josef Vlček, č. 156 Jaroslav Dostál, č. 157 Josef Dostál, č. 158 Jaroslav Štýbnar, č. 159 Alois Kvapil, č. 160 Vít Přidalík, č. 161 Božena Indráková, č. 162 fara církve českomoravské, č. 163 František Vrba, č. 164 František Vařeka, č. 165 Josef Gédoš, č. 166 Leopold Hrabčík, č. 167 František Kvapil, č. 168 Miloslav Vymětal, č. 169 František Štýbnar, č. 170 František Kadlčík, č. 171 Josef Vítek.

JACHYMOV PŘED NOVÝM OČÍSLOVÁNÍM 1940:

Číslo 1 František Gédoš, č. 2 Anna Kejvalová, č. 3 František Dragoun, č. 4 Alois Dostál, č. 5 František Ženožička, č. 6 Františka Kokešová, č. 7 Eleonora Bednářová, č. 8 Jan Majtner, č. 9 Marie Měřilová, č. 10 Jan Horák, č. 11 Leopold Šindler, č. 12 Josef Novotný, č. 13 Josef Zapletal, č. 14 Josef Měřil, č. 15 František Spáčil, č. 16 František Kameníček, č. 17 František Bednář, č. 18 Josef Utíkal, č. 19 Jakub Kopřiva, č. 20 Oldřich Pluskal, č. 21 Alfons Němec, č. 22 Vladimír Zatloukal, č. 23 Marie Špundová, č. 24 Vít Navrátil, č. 25 Josef Mrtýnek, č. 26 František Dolínek, č. 27 Jan Horák, č. 28 Marie Pátková, č. 29 Antonín Směšný, č. 30 Ladislav Babica, č. 31 František Kadlčík, č. 32 Amalie Špundová, č. 33 Josef Rubiš, č. 34 Marie Dostálová, č. 35 Jan Prázdný, č. 36 Hynek Měřil, č. 37 Jan Haderka, č. 38 Alois Růžička, č. 39 Vít Kejval, č. 40 Karel Balatka, č. 41 František Vrbka, č. 42 Marie Němečková, č. 43 Josef Prázdný, č. 44 Jan Vařeka, č. 45 Anna Pišmistrová, č. 46 Karel Kulatý, č. 47 Jan Prázdný, č. 48 František Koupil, č. 49 Ladislav Bárta, č. 50 Vít Kadlčík, č. 51 František Dostál, č. 52 Marie Stránělová, č. 53 František Pišmistr, č. 54 Josef Kryl, č. 55 nezastaveno, č. 56 Josef Zbořil, č. 57 Mořic Olšanský, č. 58 František Večeřa, č. 59 František Večeřa.

KRONIKÁŘI A PÍSMÁCI V NÁKLE

Zivot v minulém čase poznáváme ze zápisů, které nám zanechali naši předkové. Jsou to hlavně farní matriky, obecní účty, knihy smluv svatebních a posledních vůlí, kroniky obecní, farní a školní, zápisné knihy jednatelské a pokladní různých spolků a konečně zápisy soukromníků, kteří se snažili zapsat pro vlastní potěšení a pro příslušníky svých rodin vše, co pamětihodného se v jejich rodné obci přihodilo.

V Nákle máme takových písemných památek dosti, ale mnoho se jich ztratilo nesvědčitostí a nevědomostí lidí, kteří neměli úctu k starým památkám. Leč i z toho mála, které nám zbylo, můžeme si učinit představu o tom, jak se kdysi u nás žilo. Staré zápisy jsou často poškozeny stářím a nedbalou úchovou, písmo bývá vybledlé a mnohdy i nečitelné, ale každý řádek, napsaný před několika stoletími rukou dávno zetlelou, je nám milou památkou na naše předky, kteří se snažili zaznamenat vše pamětihodné a dle jejich soudu důležité.

Vedle rukopisných knih jsou to hlavně staré listiny, uchované v archívech nebo v starých koutnicích, truhlách a zásuvkách stolů. Bez těchto důležitých zápisů neznali bychom nic z toho, co se před dávnými lety v naší obci odehrávalo.

Nejstarší písemnou památkou v Nákle jsou farní matriky. Matrika křestní počíná rokem 1625 a jejím zakladatelem byl asi farář Pavel Svitavský. Od roku 1632 vedena byla farářem Janem Minským, a to až do roku 1642. Pro vpád švédský bylo v ní pokračováno až v roce 1648. Nejstarší zápisy jsou české, později latinské, pak německé a v dalších svazcích opět české.

Matrika, do níž se zapisovaly sňatky, počíná rokem 1635 a má titulní list tohoto obsahu:

„Letha Panie 1635 dne 7. Decembris založena jest tato kniha při chrámu Božím dědiny Nákla založení patrona našeho milého sv. Jiřího, mučedníka Božího: ode mne kněze Jana Minského z Rokycan, faráře toho času, v kterážto knize vedlejc nařízení Concilium Tridentského mají se zapisovati a znamenati ti všichni, kteří v stav Sv. manželství vstupovati budou i také svědkové jejich pro pamět, i všeliké potřeby a příhody, které se budoucně státi mohou. A za kostelníkův: Jana Kraupy z Nákla, Šebesty Oklešťka z Příkaz, Urbana Poledne z Hunčovic, Marka Kurhoně z Mezic a Cantora Martina Bonitasa.

Nyní však v nově převázaná za farářství velebného pana Patra Gregora Holláaska, řádu sv. Premonstrátenského, písma sv. doktora, kláštera Hradiště Profesa a kostelníků: Jiřího Obcházela, Jana Pospíšila, obouch z Nákla, Matouše Koutnyho z Příkaz, Jana Zlámala z Hunčovic a Valentina Papicu z Mezic a Norberta Zahradu, toho času Rectora, Leta Panie 1716, 18. Julii.“

Titulní list matriky úmrtí z roku 1648:

„Založeny jsou tyto Rejstra, do nichž se zapisují všichni ti, kteří při záduší Nákelském zemřeli, hned počnouc od Letha 1648 ode dne 28. Aprilis

za dvojícti hodného kněze Mikoláše Lotharingusa, ten čas faráře při kostele sv. Jirí založení v dědině Nákle.“

Všechny tyto staré matriky farní jsou dobře zachovalé a obsahují velice mnoho cenných zpráv o rodech, které v dědinách farnosti Nákelské žily a žijí. Pro studium rodopisu jsou nepostrádatelné a nacházíme v nich i jiné důležité poznámky.

Další knihou, v obci nejstarší, jsou účty obecní, které počínají rokem 1696. Kniha tato byla částí kdysi bohatého obecního archivu, který byl uložen v domku, kde se chovají obecní býci. O archiv nikdo nedbal, takže se tam zkazilo mnoho listin i knih, z nichž četné byly vypůjčeny a nevráceny, případně odcizeny. O bohatství bývalého nákelského archivu a o zacházení s ním učiníme si představu z poznámky v této knize: „Č. 27 Náklo, obecní archiv.“ Nyní z něho zůstávají jenom dvě knihy, 25 se jich ztratilo beze stopy. Na starou knihu účtů obecních dědiny Nákla byl jsem upozorněn r. 1937 a pak podařilo se nám ji získat z Brna nazpět. Kniha je vázána v kůži z pergamenu, na jehož straně uvnitř hřbetu jsou staré rukopisy církevních zpěvů, provedené ve třech barvách, dle všeho z XV. století. Má rozměry 33×20 cm a obsahuje přesné záznamy o obecních příjmech a vydáních od r. 1696 až do roku 1770.

Rukopisnou knihu smluv svatebních od r. 1722 má rodina Hrabalova na gruntě č. 55 v Nákle. První zápis do ní učinil rektor Norbert Zahrada, a to svatební smlouvou Jana Vrbky, na jehož popud byla kniha založena. Podmistr Jan Vrbka zaznamenával do ní námluvy, jichž byl svědkem, a to nejen z Nákla, nýbrž i ze Lhoty, která tehdy tvořila s Náklem jednu obec. V této knize jsou opisy všech starých nákelských privilegií, které r. 1785 učinil rektor Josef Chytil, rodák z gruntu č. 55. Po smrti Jana Vrbky dostala se kronika do majetku nevlastního syna Janova, Vavry Chytila, a později do ní zapisoval své zkušenosti Franta Chytil.

Roku 1732 založil hospodářský správce panství kláštera Hradiště u Olomouce, P. Tadeáš, pamětní knihy ve všech vesnicích kláštera patřících. Na prvních listech napsán byl selský řád, který býval všem sousedům předčítán na obecních hromadách, a to s počátku třikrát, později dvakrát ročně. Dále byl tam zapsán „Pořádek proti ohni.“ Obce měly do knih zapisovati prodeje usedlostí, svatební smlouvy, poslední vůle a jiné věci, obce se týkající. Do nákelské pamětní knihy činil první zápisy rektor Aurlíček r. 1732. Kniha je vázána v kůži a mnoho listů má nepopsaných. Některé jsou vytrženy, ale smlouvy a záznamy jsou všechny. Nejdříve do ní psávali rektoři, později činili zápisy rychtáři nebo podmistři. Písmo je většinou vybledlé, ale většinou dá se ještě dobře čísti. Jsou v ní zápisy velice důležité a cenné.

Kronika farní má první záznamy z let kolem r. 1700. Je v ní uveden seznam usedlíků celé farnosti, platících desátky k záduší sv. Jirího v Nákle, jenž byl založen v roce 1698, kdy vystavěn byl v Nákle nový kostel. Do kroniky jsou zapsány památnější události, týkající se farnosti, a to od farářů. Velmi cenné jsou tam zápisy faráře Evermonda Růžičky, Maximiliána Štědrone, Adalberta Rozaňského a z poslednější doby P. Antonína Sokola, P. Petra Hradkovského a P. Jakuba Knappa.

Ve farním archivu jsou též důležité knihy seznamů kostelního inventáře, které jsou psány latinsky, německy a česky. Některé české a latinské zprávy o kostele jsou zapsány na pergamenovém prvotisku „Missale Romanum“ z roku 1488.

Kronika školní byla založena 1. srpna 1879 Osvaldem Vídrmanem, který do ní činil první zápisy o dějinách Nákla za pomoci kaplana P. Mořice Růžičky. Jeho následníci psali do ní kuse a nesoustavně, a to často i události, které s Náklem nemají nic společného. Velice dobrým školním kronikářem byl nadučitel František Novotný, který zapsal přesně všechny významné události, jež se týkaly školy a obce.

Obecní zápisy od roku 1848 jsou ztraceny, počínají teprve rokem 1865. První kniha protokolů nákelských se jmenuje „Zapsaník“.

Jednatelská kniha Čtenářského spolku v Nákle byla založena r. 1862 dne 1. listopadu. Zápisy činil Hynek Večeřa a Osvald Wiedermann, později jednatelé spolku. Poznáváme z nich první kulturní činnost v Nákle a společenský život. Zápisy končí rokem 1871, kdy se Čtenářský spolek proměnil v „Občanskou Besedu.“

Zajímavou je „Kniha přání“ Čtenářského spolku, založená r. 1865, z níž se dovídáme různé ze spolkového života vnitřního.

Stejně důležitá je i zápisní kniha Zpěváckého spolku v Nákle, do níž první zápisy počaly se psáti 1863. Většina protokolů je psána Osvaldem Wiedermannem, který teprve později počal se podepisovat Vídrman. Do knihy psal též učitel Ferdinand Čoček a Jan Juráš. Poznáváme z přesných a obšírných zápisů celý spolkový život a činnost Vídrmanovu. V jednom svazku jsou vylíčeny počátky a konec spolku, který patřil mezi nejčilejší na Moravě.

Stejně důležitými budou po čase i jiné zápisní knihy různých spolků v Nákle, které mají být zrcadlem činnosti spolkové, neboť později budou důležitým pramenem pro toho, kdo bude chtít poznati spolkový život v obci.

Velmi cenným místopisným příspěvkem k dějinám Nákla jsou rukopisné knihy výměníka Melichara Chytila, který do nich vepsal vše, co vyčetl o Nákle v různých knihách a časopisech, v listinách obecního archivu a to, co slyšel vypravovati nebo co sám prožil. Najdeme tam opisy článků profesora V. Praska ze „Selského archivu“ a jiné. Melichar Chytil byl rázovitým písmákem a proto se zmiňujeme o něm obšírněji.

Narodil se v Nákle dne 5. ledna 1831. Obecnou školu navštěvoval za rektora Drlíka a Jiřího Wiedermanna. Účastnil se živě ruchu národního a roku 1863 byl zvolen do výboru Čtenářského spolku, mezi jehož zakladatele též patřil. Když se počala v Nákle hrát divadla, byl jedním z prvních ochotníků. 1864 byl zvolen do výboru Čtenářského spolku, mezi jehož zakladatele též patřil. záložnu v Nákle, jejímž byl prvním předsedou. Také sbor hasičský byl založen za spolupráce Melichara Chytila. Byl všude horlivě činným, jak ve spolcích tak v obci, jejímž starostou byl v letech 1878—1886. Později pro osobní neshody s Osvaldem Vídrmanem a jinými sousedy se uchýlil do soukromí, kde jako výměník v chalupě č. 40 počal, jako stařec 70 letý, psát rukopisné paměti obce Nákla. Již před tím psával články o Nákle a starých zvycích do různých časopisů, hlavně do „Selských listů“, „Selského archivu“ a „Litovelských novin“. Také ve Svozilově „Selské stráži“ otiskoval besídky a zprávy z minulosti Nákla. Některé práce otiskl i v Sonntagově „Moravském Venkovu.“ Když byla pořádána národopisná výstava v Nákle 1893, byl Melichar Chytil místopředsedou výstavního výboru.

1. května 1900 počal psáti první stránky svého rukopisu na papír velkého kvartu, zvláště za tím účelem zjednaným a ozdobnými rámečky opatřeným. Napsal tak málem půl třetího sta stránek, které pak nechal svázati v knihu, kterou

věnoval „Občanské Besedě“ v Nákle. Na deskách byla kniha opatřena nápisem: „Paměti ze starších dob obce Nákelské. Sepsal Melichar Chytil.“

Uvnitř knihy napsal svou práci: „Paměti obce Nákelské a jiné různé věci.“ Na další straně napsal úvod, v němž poznamenal, že v pokročilém věku 70 let se chápe práce kronikářské. Jako prameny uvedl „paměti našich stařečků, pamět vlastní, časopisectvo, hlavně však archivální bibliotéku v Olomouci.“ V knize je 34 kapitol rozmanitého rázu, v nichž popisuje, jaké platy měla obec Nákelská v roce 1669, obecná nadání a privilegia a j. Dále píše tam o sirotcích Nákelských, o příslušnosti cigánů do obce, o škole v Nákle, o faře a lékařství; napsal i úvahu o robotách, popsal přástky, pazdernu, hanáckou svatbu, obilní sýpky, erární silnici a napsal i náčrtek ze života Karla Havlíčka Borovského, který byl v Nákle hostem r. 1848.

Na dalším titulním listě napsal autor: „Paměti ze starších dob. Příspěvek k místopisu a statistice sepsal Melichar Chytil, bývalý starosta obce Nákelské. — Věnuje Občanské Besedě v Nákle.“ Když byla kniha dopsána, bylo do ní přilepeno ještě několik listů jako doplněk a zapsáno, že dílo skončeno na den sv. Lukáše, evangelisty Páně, dne 18. října léta Páně 1901.

Za devět let napsal druhý díl svých pamětí, který dal opět svázati do tuhých desek a daroval Občanské Besedě s nápisem: „Melichar Chytil: Místopisné črty dědiny Nákla.“ V tomto druhém svazku popsal ještě přes 100 stran kancelářského formátu, většinou doplňky svazku prvního. Jsou tam črty: Po scelování pozemků 1909, Jména osedlých předků roku 1773, Místopisné črty dědiny Nákla, Plat a dávka bývalým rektorům, Hradské cesty, Sedlák samouk, Smlouva na porážení robot, Zaniklé žudry a sruby, Výsada obce Nákla z roku 1507 na odúmrtí, Patent císaře Josefa II. a j.

Když se Občanská Beseda v Nákle proměnila v odbor Národní jednoty, staly se obě rukopisné knihy majetkem tohoto spolku. V posledních letech svého života přestal Chytil psát do časopisů a omezil se jen na doplňování písemných Pamětí. Nákelský starý obecní archiv znal lépe než kdožkoliv jiný, ale bohužel četné listiny z něho vzal domů a půjčil do Olomouce prof. Praskovi a jiným, od nichž nebyly více vráceny.

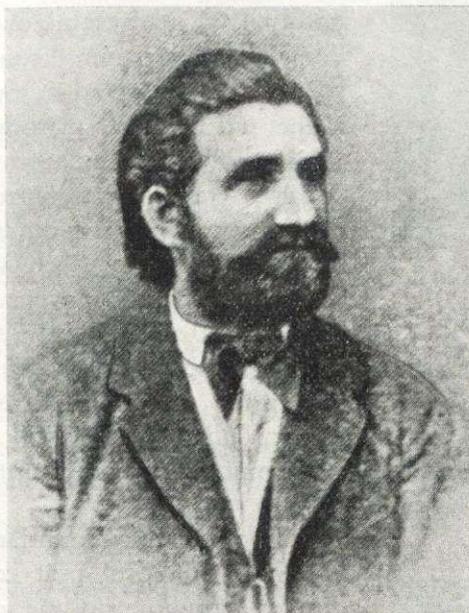
Tak kniha obecních účtů od roku 1771 byla M. Chytillem odeslána V. Praskovi, který z ní čerpal zprávy o osudu Nákla v letech 1785–1789. V obecní truhlici byla chována též „hruška“ k zaplání úst provinilce, která ještě r. 1893 byla vystavena na výstavce národopisné, ale r. 1902 ji zaslal Melichar Chytil prof. Praskovi a od té doby je pro Náklo ztracena. Ještě r. 1907 uváděl M. Chytil v „Selském archivu“, že v obecním archivu se chovají pergamenové listy v originálech s přívěsky pečeti z roku 1596 a druhý z r. 1630. Kam je dal, není známo!

Uvádí tam též, že byla v archivu kniha, do níž se zapisovaly smlouvy svatební, kupní a prodejní, kšafy a jiná drobná místní poznamenání. Počínala rokem 1786, ale neměla úvodního nápisu. Byla tedy pravděpodobně založena toho roku, kdy novou vrchností po zrušení kláštera Hradiště byla obcím odebrána gruntovní registra. Také beze stopy zmizely objemné fascikle listin o sporech s novou osadou Jáchymovem a Lhotou o právo na pastviska.

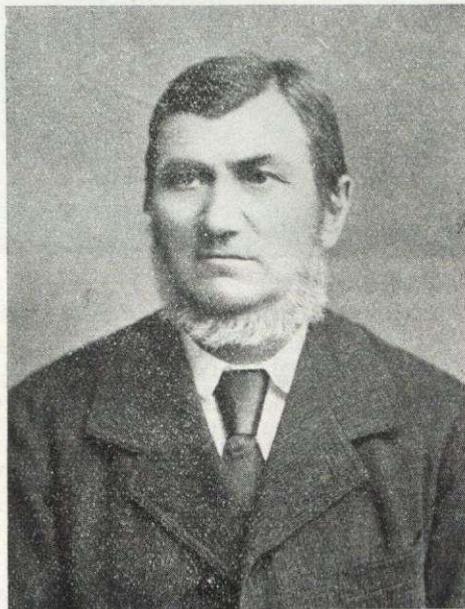
Tím bylo Náklo připraveno o mnoho důležitých zápisů, bez nichž není možno podati ucelený obraz dějin vesnice v letech 1785–1800. Zde místo originálních záznamů jsme odkázáni čerpati jen z knih a časopisů, kde ovšem se nám zachovalo málo.

Melichar Chytil se dožil vysokého věku 85 let a zemřel dne 8. listopadu 1916. Pochován jest na hřbitově v Nákle.

Již před Melicharem Chytillem žilo v Nákle několik písmáků, kteří horlivě zapisovali vše, co prožili a od starých lidí slyšeli. Prvním byl švec Ignác Večeřa, který se narodil dne 25. října 1822. Byl synem Františka Večeře, výměníka v Nákle a jeho manželky Terezie, rodem Horákové z Jáchymova. Ignác se později podepisoval jako Hynek Večeřa; za manželku měl Mariánu, dceru Matěje Látala, domkáře z Odrlic. Měl tři děti, dceru Františku a syny Františka a Josefa, z nichž poslední byl učitelem a r. 1874 působil i v Nákle.

MELICHAR CHYTIL
1831—1916

FRANTIŠEK CHYTIL
1824—1904

Mladý Hynek se účastnil živě ruchu národního již v letech padesátých minulého století a horlivě četl vše, co mu přišlo do rukou. Byl odchovancem kaplana Ondřeje Brázdila, na jehož podnět se scházeli sousedé nákelští ke čtení poučných knih a časopisů. Mezi nimi vynikal zvláště horlivostí domkář Hynek Večeřa, který později se stal jedním ze spoluzakladatelů Čtenářského spolku v Nákle, jehož byl jednatelem. Měl zájem o dějiny národa a obce, proto všiml si i vykopávek a společně s Osvaldem Vídrmanem zachraňoval při stavbě domu na Okolisku r. 1854 z tamní mohyly vzácné starožitnosti. Nalezené předměty chtěli odevzdati do pražského musea, ale než svůj úmysl uskutečnili, vyhořel r. 1856 domek Večeřův č. 46 v Kravařově. Požárem byly zničeny starožitnosti a všechny knihy Večeřovy, jeho poznámky a zápisy z let čtyřicátých a tím jsme pozbyli cenné doklady o společenském a národním životě v oněch dobách.

Za sporů nákelských domkářů se sedláky a chalupníky o pastviska byl Hynek Večeřa místním vůdcem domkářské oposice. Jeho práce neměla však úspěchu a konečně ztratil důvěru svých přívrženců. Zemřel dne 18. září 1873 ve věku 51 let.

Velmi cenné kronikářské zápisy činil do staré knihy Jana Vrbky z roku 1722 vyměňík František Chytil z gruntu č. 55. Narodil se v Nákle dne 7. května 1824 a zemřel dne 29. prosince 1904 ve stáří 80 let. Byl to starý mládenec, který měl zájem o vše ušlechtilé a dobré. V dědině byl znám pod jménem „svobodný Chytil.“ Byl kostelníkem a dbal o zvelebení a okrášlení chrámu Páně, stejně jako se staral s láskou o rodnou obec. Do rodinné kroniky, která po Janu

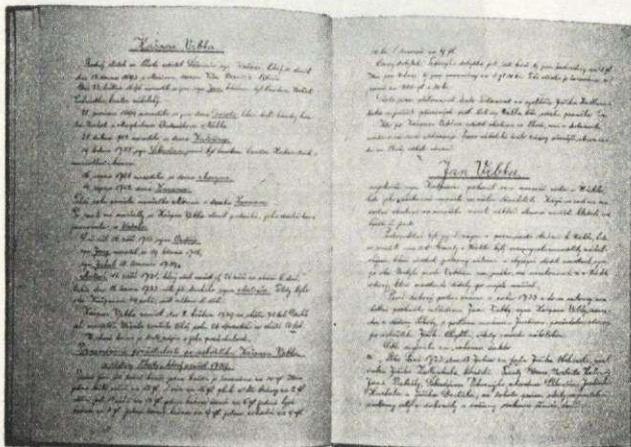

Archiv MK, Brno.

Rukopisná kniha Jana Vrbky a Fr. Chytila.

Vrbkovi se dostala do majetku Vávry Chytila, jeho nevlastního syna, počal Fr. Chytil zapisovat různé události, které se v Nákle přihodily. Byl neobyčejně svědomitým a přesným kronikářem. Zapisoval rád mimořádné události, přírodní zvláštnosti, živelní pohromy, požáry, léta úrody a neúrody, zajímavě popsal svou cestu s příprěží do Čech ve válečném roce 1866 a neza-

pomněl též zapsati, kdy se stavěla nová škola v Nákle, nebo kdy se konala biskupská visitace a významnější slavnost v kostele. Jeho zápisy mají velkou cenu hlavně proto, že zapisoval jen to, co sám pozoroval a zjistil; cizím údajům a současným událostem nevěřil a nikdy nezapsal to, čím by ohrozil čest souseda. V jeho kronice pokračuje rolník František Hrabal č. 55, a to hlavně zápisy hospodářskými.

Archiv MK, Brno.

Rukopis z Pamětní knihy rodu Vrbkova.

základě bohatého vlastního archivu listinného napsal kroniku svého rodu do „Pamětní knihy rodu Vrbkova v Nákle“, která počíná rokem 1628. Je tam sneseno mnoho dat o všech členech Vrbkova rodu v Nákle a částečně i ve Lhotě u Nákla. Dne 10. ledna 1909 počal si Josef Vrbka psáti deník pozorovací stanice včelařské v Nákle, kde jsou zapsány nejvyšší a nejnižší denní teploty, zaznamenány dny větrné, deštivé, dále dny s mlhou, s rosou, bouřky místní i vzdá-

Také rolník František Chytil č. 56 počal psát rodu dinnou kroniku, do níž opsal mnohé části z Paměti Melichara Chytila.

Četné poznámky z různých knih historických, vlastivědných, archeologických a ze zápisů archivních opisoval si do dvou svazků Josef Vrbka č. 63. Je tam sneseno mnoho materiálu o Nákle, z něhož pak byla sestavena i tato kniha. Podle zpráv ve farních matrikách, knihách obecních a ze sou-

lené, je tam udán směr větru, výše sněhu atd. Dále zapisoval rozvoj rostlinstva, majícího význam pro včelařství, sestavil seznam rostlin medonosných v Nákle rostoucích, seznam ptáků a hmyzu včelám škodlivého a vše, co se stanoviska včelařského souvisí s přírodou.

Přírodopisný deník si založil v červnu 1926; jsou v něm zapsány vzácnější druhy ptáků, hmyzu a rostlin, které byly v Nákle zjištěny, pokračuje v něm ve zprávách o počasí a zapisuje vše, co má vztah k přírodě.

Před lety konal zápisy o počasí Tomáš Pišmistr na Jáchymově, který si všiml i událostí v obci a vše pečlivě zapisoval.

Jistě si rodinné i místní kroniky psali v Nákle také jiní sousedé, ale ty se během doby ztratily, takže o nich nevíme a nemůžeme z nich čerpat. Zmizely stejně, jako velké množství krásně psaných knih modlitebních a kancionálů, které bývaly před stoletím v každé nákelské rodině. Některé z nich zachovaly se podnes a tak se můžeme obdivovat vytrvalosti, obratnosti a trpělivosti starých písařů.

Velmi pěkně a ozdobně psali takové knihy nákelský rektor Josef Chytil a jeho syn Šimon. Byli to umělci, na něž se neprávem zapomnělo. Když listujeme jejich rukopisnými knihami, nevíme, čemu se máme více obdivovati, zda krásnému a úhlednému písmu, či bohaté výzdobě. Zvláště počáteční písmena kapitol jsou provedena s jemným uměleckým vkusem, ač nebývají barevná, jak jsme zvyklí vidět na iniciálkách starších rukopisů. Jako byla v Nákle stará tradice kronikářská a písmácká, tak byla zásluhou rektora Josefa Chytila zavedena i tradice opisovačská. K Josefovi a Šimonu Chytilovi družil se i podučitel Štěpán Chytil, jehož rukopis byl tak úhledný a ozdobný, že můžeme ho nazvat pravým mistrem krasopisu.

Po Josefu Chytilovi zachovala se rukopisná kniha „Adventní Slavíček, o Předrahém Wtělení Syna Božího w Životě Nejsvětější Panny Marie, pobožné písně prospěvující. Přepsaný od Jozefa Chytila, ten čas Rectora w Nákle. Roku 1780.“ Vkusně vázaná kniha má rozměry 18×24 cm a je v ní mnoho písní s notami. Písmo je velké, polostojaté, krásného tvaru.

Mnohem jemnějším a drobnějším rukopisem jsou psány knihy Šimona Chytila. Titulní listy a nadpisy jednotlivých částí jsou psány dvojité a mezery mezi tahy brka jsou zlehka čárkovány. Písmo je ležaté a dokazuje ruku pevnou a vypsanou, neboť od první stránky až do poslední je rukopis úplně stejný a pravidelný.

Vkusně je upravena kniha:

„Duchovní Zahrádka rozličnými Modlitbami jako nejakým Kvitím Ozdobená.“ Přepsána pro Jána Wrbku ze Lhoty Roku 1810. Vázána je v kůži velikostí 12×18 cm.

Některé rukopisy Šimona Chytila jsou přivázány ke knihám tištěným. Na př. „Modlitba ranní“ a různé jiné, rovněž v celokožené vazbě rozměrů 10.5×18 cm.

Rovněž ve vkusné kožené vazbě s vtačenými ozdobami je psána kniha: „Rajská Růže v zahradě Milosti Boží vsazená a mnohými Modlitbami ozdobena pro osobu Milého France Raddy z Příkaz. dne 18. září 1816.“ Písmo je stejné, ale titulní list je malován vodovými barvami, rovněž jako nové části a rámečky kolem nich. Nadpisy kapitol jsou napsány inkoustem červeným. Místy je písmo stojaté, ozdobnější než obvyklé ležaté.

Ozdobné písmo nebylo však obvyklé pouze v rodině rektorů nákelských, ale oni učili psát ozdobně i své žáky. Dostí pěkně na tehdejší dobu psali rychtáři a podmistři nákelští, ale vyvrcholení uměleckého písma nacházíme v jedné rodině bývalých chalupníků a domkářů nákelských. Byla to rodina Vitáskova, jejíž členové projevovali jemný umělecký smysl pro krasopis a malování. Povázíme-li, že navštěvovali tehdejší jednotřídnou školu v Nákle, kde se tísnilo několik set žáků, musíme se obdivovat tomu, jak dokonale se tam naučili psát.

Dne 7. srpna 1799 se narodil v Nákle v domku č. 88 František Vitásek, syn Dominika Vitáska, podruha a jeho manželky Lucie, dcery Matěje Skácela, chalupníka v Nákle. Tento František byl písařem a kreslířem tak dovedným, že jeho díla, která se zachovala, vzbuzují náš obdiv. Živil se hlavně opisováním knih modlitebních, které vyzdobil umělými nápisy, iniciálkami a kresbami. Psal celé dny, od rána do večera. Dostával za hotové knihy nejen peníze, nýbrž i potraviny, hlavně mouku, krupici, čočku, hrách, prosnou kaši (jáhly), kroupy a chléb.

Zachovalo se několik jeho knih, z nichž některé jsou uloženy i v museích. Do městského musea v Litovli daroval r. 1934 student Fux z Mohelnice (Müglitz) ručně psanou knihu: „Život Pána našeho Ježíše Krista pro mne Francka Vytáska z Nákla dne 1. ledna roku 1820 pod numerem 88 stojící.“

Paní Marie Zezulová v Nákle má knihu „Žaltář Davida krále“, II. vydání z roku 1796, do níž napsal některé modlitby a písně tentýž Franc Vitásek z Nákla a dokončil je dne 12. září 1831. Psal to pro Václava Němečka z Příkaz, jak na jednom místě Vitásek uvedl.

Rukopisné modlitební knihy psal František Vitásek hojně do obcí sousedních, jak poznáváme z knížky „Zahrádka duchovní jako nějakým kvítím ozdobena, modlitbami rozličnými, písničkami duchovními, též také žalmami Páně, pro nešpory a pro den vzkříšení Páně. Vypsány jsou knížky tyto pro Jana Svozila v Příkazích od Holomouce. Dopsány jsou dne 18. srpna a roku 1841. Franc Vitásek to psal.“

Písař se při tom pochlubil, že zná i písmo řecké, kterým napsal jeden řádek. Kniha je majetkem Jiřího Svozila v Příkazích.

Malý zájem o uchování památek na předky byl příčinou zkázy četných překrásných rukopisných knih modlitebních, které by byly ozdobou každé sbírky a každého musea. Škoda, že opisovatelé těchto knih nezapsali do nich některé pamětihodné události z Nákla a okolí. Ale i tak zaslouží naši vděčné vzpomínky, neboť nám ukázali, že i na Hané byli mistři malíři a písaři s jemným a vybroušeným smyslem uměleckým.

Ve schůzi obecního výboru dne 10. ledna 1875 bylo usneseno zřídit pamětní knihu obecní, což jednohlasně schváleno. Nevíme však, jestli tato kniha byla koupena — v obecním inventáři vedena není.

Nová obecní kronika byla založena dne 1. března 1924. Počal ji psát učitel Alois Gédoš, který byl zvolen prvním obecním kronikářem. Psal ji až do r. 1933, kdy se z Nákla přestěhoval. Od té doby v psaní pokračoval František Tareš až do konce r. 1939. Pamětní kniha obecní má 242 strany a je vlepenými vložkami rozšířena na 252 stran. Patří k ní album obrazů a fotografií z Nákla.

V lednu 1940 byl zvolen druhým obecním kronikářem Josef Vrbka. Kniha první byla celá vyplněna zápisy do konce r. 1939, proto se koupil svazek II., ve kterém se pokračuje od r. 1940.

ŽIVELNÍ POHROMY

Náklo za dlouhou dobu svého trvání bylo často postiženo různými živelnými pohromami, které někdy ohrožovaly život obyvatel. Ze starší doby nezachovaly se nám zprávy a také z nedávných časů nevíme již o mnohém. Za válek zuřících na Moravě bylo jistě Náklo častokrát vypleněno a vypáleno.

Většina budov byla stavěna z dříví a kryta slaměnými došky. Proto jestli počalo hořet na jednom konci dědiny, obávali se všichni usedlíci, že budou bez přístřeší a majetku. Pomůcky k hašení ohně byly nedostatečné, ale sousedé si obětavě pomáhali vespolek a ušetření pohromy rádi a ochotně pomáhali svým přátelům. Často se celé okolí zúčastnilo záchranného díla a poskytovalo nešťastníkům pomoc peněžitou i v naturáliích.

První zprávu o požáru v Nákle máme z roku 1626, kdy Řehoř Langnacht ze Střílného prodal svůj spálený statek. Jestli se tehdy požár rozšířil i na okolní chalupy na Zábrani, nevíme. Je pravděpodobné, že majitel prodal statek proto, že bylo v něm zničeno všechno.

1642. Tento rok je zapsán smutně v nákelských dějinách. Bylo to dne 15. července, kdy se v Nákle objevili Švédové, táhnoucí k Olomouci. Vedl je plukovník Slang, který se těšil na bohatou kořist ve velké klášterní dědině. Vojáci švédští počali hned vnikat do panského dvora, kostela a na faru, jiní se hrnuli do chalup selských a již se ozýval všude pláč a nárek. V kostele nenašli zlato a stříbro, jak očekávali, proto sekali do železem pobitých dveří v kostelní věži, prokopávali zdi v kostele i na faře, hledali na hřbitově i v zahradách a dvorech, kostelní poklad a knihy však nenašli. To je rozlítlo tak, že ze vzteku počali vražditi bezbranné obyvatelstvo a konečně zapálili celou vesnici.

Vyhořel tehdy kostel, panský dvůr, fara, škola a všechny selské usedlosti; v celém Nákle nezůstala jediná střecha, ba snad ani zeď, vyjma pevnou kamennou věž kostelní, která jediná smutně čněla nad spáleništěm celé vesnice. Kdo mohl, zachránil se útekem do lesů a bažin, kam se nepřátelé neodvážili pronásledování. Na hašení zhoubného požáru nebylo ani pomyslení.

Všechny zásoby potravin, obilí, šatstva a náradí byly zničeny, nábytek shořel a dobytek byl rozehánán nebo odveden. Několik let zůstávalo Náklo zříceninou; teprve kolem roku 1648 počali se v Nákle usazovat sedláci, kteří až dosud žili jako zvěř v lesích nebo se ukrývali v sousedních dědinách, které nebyly od Švédů vydrancovány ani vypáleny. Četné chalupy byly osídleny teprve za více než půl století. Některé staré rody vyhynuly úplně a jiné se nemohly dlouho vzpamatovat z děsné pohromy, kterou při švédském vpádu prožily.

1695. Nákelský kantor, Norbert Zahrada, zanechal nám v báni sanktusové vížky kostelní zprávu o udeření bleskem do věže u kostela. Zápis v originále zní:

„Léta Panie 1695 dně 29. Julii (července) na den Svaty Marty, hospodyně pana Krista, na věž anebo zvonici při tomto chrámě Páně hrom dvakráte udeřil, skrz dvě komory až do žebračky. Chvála Pánu Bohu žádné škody to nenadělalo, jen toliko zdi poškrabalo; ale že uhodilo když zvonili, tehdy zvonari byli jako

omámení a zvony z rukú pustili. Jeden byl Lukáš Bezděk, Jiřík Beneš a Jan, syn nebožtíka Jiříka Kantora, kterýž byl 45 let Kantorem a nyní po něm ostává syn jeho Norbert, jsoucí v letech 15. Ale temu Janovi, mymu bratrovi, vedle něhož udeřilo, když zvonil Marií, malém zvonem, tedy hned mu to na hlavě klobouk prorazilo třemi dírami, jak by nožem prořezal; byl bez paměti tři dny, i kněz jej zpovídal.

Leťa 1694 bylo viděti z naší věže tady okoličně 35 ohní. Ty dvě leta byl strach veliký, nebo jak se jen málo zamračilo, hned hrom bil až hrozno; kusy ledu pršely z nebe, mnoho škod tento bídný svět musel sněsti. Do Příkaz dvakrát udeřilo.“

1753 dne 9. července „vznikl jest nešťastný oheň, skrz který spáleno bylo 5 sedláků, totiž Bartoň Zbořil, Martin Sklenář, Václav Skácel, Jan Němec, Jiřík Vyhlídal a jeden zahradník, Pavel Růžička. Škodu visitirovali komisaři, kterým se vystrojil bohatý oběd, k němuž koupeno maso hovězí a telecí za 38 kr., dvě páry kuřat za 18 kr., za koření dáno 8 kr., šafárce za sůl a za maso 17 kr.“ Obec se snažila ochotou získat komisaře, aby sousedé pohořelí nebyli poškozeni nízkým odhadem škod. Téhož roku přijela komise do Nákla podruhé „visitirovat pohořelé“ a dostala k obědu slepicí na účet obce za 12 kr.

1764 dne 29. června „udeřením hromu vyhořelo 7 sedláků a 4 zahradníci a to: sedláci Šebesta Večeřa, Jakub Novák, Matouš Svozil, Josef Vyhlídal, Franc Malý, vdova Zlámalka, Jan Vychodil; zahradníci: Jan Trněný, Tomáš Zatloukal, Norbert Němeček a Jan Závodný. Hořela tehdy část vesnice proti panské zahradě a dvoru, od uličky až po č. 55.“

1764 dne 29. června „udeřením hromu vyhořeli dva sedláci, totiž Jan Němec a Franc Šišma a 8 zahradníků, totiž: Jiřík Růžička, Antonín Karláček, Josef Otava, Martin Dostál, Vavra Gebrth, Jan Motyka, Franc Falec a Valentin Smejkal. Tento požár zachvátil obě strany návsi od uliček k Zábrani.“

1765 hořelo asi opět v Nákle, neboť obec vydala komisi „z strany ohně“ 1 R 37 kr.

1769 dne 26. srpna vyhořely opět udeřením hromu dvě stodoly dvěma sedlákům, Janovi Němcovi a Francovi Šišmovi, kteří vyhořeli před pěti lety.

1781 byly „hromem zapáleny obě strany vesnice až po uličku. Stalo se to v den sv. Petra a Pavla. Žár byl tak veliký, že hořelo i obilí na poli.“

1798 vyskytl se „nešťastný oheň“ na Kocandě u Jana Kubáčka, který se rozšířil na sousední chalupy. Vedle Kubáčka vyhořeli: Martin Dostál, Juliána Domluvilka a Norbert Dostál.

1817 dne 8. května „vyšel oheň v čísle 61 u Floriána Vacu, ten čas na tom gruntě hospodáře a vyhořeli následující: Č. 52 Franc Hrabal, č. 53 Tomáš Kadlec, č. 54 Franc Běhal, č. 55 Josef Chytil, č. 56 Matouš Chytil, č. 57 Jan Chytil, č. 58 Ondřej Malý, č. 59 Antonín Vymětal, č. 60 Franc Hrabal, č. 61 Florian Vaca, č. 62 Josef Vrbka, č. 63 Josef Závodný, č. 64 Franc Večeřa, č. 65 Jiřík Večeřa, č. 66 Josef Ošťádal, č. 67 Martin Němec, č. 68 Franc Falec, č. 69 Anton Kratochvila, č. 70 Valentin Kadláček, č. 71 Franc Kokeš, č. 72 Josef Spurný, č. 73 Franc Látal, č. 74 Franc Brděk, č. 75 Martin Dolínek, č. 76 Matouš Zbořil a č. 84 Jan Moudrý, domkář; všech spolu 26.

Tento oheň šel od toho Vacu na oba konce a tak jedna strana celá vyhořela. Tito ale do toho hrozného neštěstí upadli obdrželi almužny jak následuje:

Od obce Příkazské 255 R, od obce Hodrlické 80 R, od obce Malosenické 31 R, od obce Ratajské 31 R, od Vydrů z Hunčovic 20 R, od Jiříka Sedláčka z Hunčovic 10 R a od Josefa Zlámala z Hunčovic 45 kr. Summa 427 R 45 kr.

Slámu obdrželi od následujících obcí: Od obce Příkazské, Skrbeňské, Hořecké, Křelovské, Olšanské, Dubčanské, Ustínské, Ratajské, Luběnické, Tršické, Malo-Senické, Cholinské, Hunčovické, Mezické, Senické, Štěpánovské, Lutínské, Nasoburské, Schořelické, Bejstrokové a Březecké. Z tejto almužny jak na penězích tak na slámě, dělili se rovným dílem jak sedlák, tak chalupník.“

1845 vyhořely dvě stodoly, zapálené bleskem, a to od čísel 59 a 60. Hrom uhodil do stodoly Josefa Vymětala a Františka Hrabala.

1846 vyhořelo číslo 66.

1849 v listopadu vypukl požár v Kravařově u Svozilíků č. 91 a rozšířil se na dalších 5 domků.

1850 v zimě vznikl opět požár v domku č. 91, který celý shořel a s ním dalších 7 domků. Toho dne byl velký vítr a proto se oheň rychle rozšiřoval. Vyhořel tehdy prostředek Kravařova, domky na Lovisku, obecní bejčna a domky Štybnarův a Pišmistrův.

1856 hořelo opět v Kravařově a vyhořelo celkem 12 domků. Mezi pohořelými byl Ignác Večeřa, kterému v jeho domku shořelo mnoho knih, rukopisných zápisů a starožitností.

1857 vyhořely dva domky v Kravařově.

1863 dne 25. června o 10. hodině večer zapálil neznámý tulák v kůlni gruntu č. 55 a tak vyhořelo stavení Františka Chytila a chalupy Běhalova a Dostálova. V sousedním gruntu Matouše Chytila č. 56 shořely maštale, obytné stavení bylo zachráněno. Vody ve studních a ve struze nebylo ani kapky, k ohni se vozila voda z pumpy na Trávníku. V čísle 55 uhořelo šest kusů černého dobytka; 7 krav a jedna kobylna byla vytažena z chléva až hořící střecha spadla. V kůlni shořely vozy a bečka s vodou. Škoda byla tehdy velká.

1868 vyhořelo č. 8, chalupa Martina Závodného.

1870 zapálil hrom stavení Josefa Škrabala č. 7, které bylo pokryto kamenem a mělo pevný štít. Proto se požár nerozšířil na vedlejší dům Vyhlídalův, který byl pokryt slaměnými došky. Ty byly deštěm tak mokré a nasáklé vodou, že vzdor hroznému žáru ze sousedního domu se nechytily. Vyhořelému sousedu darovali občané z Nákla 283 snopky sena.

1872 hned po žních vyhořel kovář František Hrabal v Kravařově u kříže, požár se však na další domky nerozšířil.

Téhož roku dne 3. října o půl páté hodině vypukl požár ve stodole Josefa Fišary č. 4, který zničil 10 chalupnických usedlostí na Zábrani a 6 stodol se všemi zásobami. Fišarovi shořel tehdy všechn dobytek, poněvadž nikdo z domácích nebyl doma a proto jej nemohli z chlévů vyvéstí.

1876 dne 27. července počalo hořet u Husičků v č. 14; ve čtvrt hodině zničil požár celou tuto selskou usedlost a 8 chalup, jednu výměnickou chaloupku a 5 domků v Kravařově. Někde uhořel i dobytek a také jeden život lidský přišel nazmar. Jedno tříleté děvčátko bylo při tom nebezpečně popáleno. Obecní výbor v Nákle se rozhodl darovat pohořelým 100 zlatých z obecních prostředků, a to usedlíkům po 10 zl. a domkářům po 5 zl.; z přebytku měl se zaplatit povoz pro hasiče litovelské, kteří se při tomto požáru znamenitě osvědčili. Hned se také jednalo o tom, aby v Nákle byl zřízen dobrovolný sbor hasičský, aby se příště mohlo zabránit nebezpečnému rozšiřování požárů na více domů.

1879 hořelo na Jáchymově u Utíkalů, při čemž se znamenitě osvědčili nákelští hasiči.

1882 vznikl požár na Kocandě; v neděli odpoledne vyhořely chlévy Fr. Lišky a druhého dne časně z rána počalo hořeti stavení obytné, při čemž se požár nebezpečně rozšiřoval k vedlejšímu stavení Obšilovu.

1885 dne 22. července shořelo 6 domků v Nákle; požár vznikl po deváté hodině dopoledne.

1887 dne 28. května shořel domek Jakuba Pospíšila č. 87. Při tomto požáru se hasičský spolek nákelský zúčastnil po prvé hašení s novou stříkačkou.

1888 dne 6. května po 11. hodině večer zapálil někdo stodolu Františka Kryla č. 10, která v malé chvíli shořela.

Dne 10. května téhož roku zapálil týž žhář stodolu Františka Chytila č. 57, s kterou pak vyhořela i stodola vedlejšího souseda Josefa Chytila. Hasiči jen s velkou námahou zabránili dalšímu rozšíření požáru na stodolu v č. 55. Po půlnoci zjistila hasičská hlídka, že i v této stodole bylo založeno -- již tam počínalo hořeti, ale hasiči hned oheň uhasili.

1890 zapálily děti při hře se sirkami na půdě chaloupku Zmrzlého v Kravařově; zásluhou hasičů se požár omezil jen na tento domek.

Téhož roku dne 27. prosince zapálil cikán na třech místech na Zábrani, a to chaloupku Dolínkovu a Doleželovu, dále stodolu Škrabalovu. Hrbkovi v Hráči ukradl téže noci někdo krávu z chléva, a když majitel ztrátu zpozoroval, šel krávu hledat. Při tom zpozoroval, že u Škrabalů hoří střecha na zídce, proto bez odkladu oheň uhasil a tak zabránil požáru stodoly. Sotva chaloupky na Zábrani dohořely a lidé se rozešli, počalo hořeti humno u Ošťádalů č. 65 u uličky k Mezicím, které celé shořelo.

1892 dne 2. listopadu časně ráno shořela chaloupka Floriana Štýbnara na Plavisku v Kravařově.

1893 dne 30. ledna vypukl požár u Marie Kokešové v Nákle, ale byl včas zpozorován a v zárodku hasiči uhašen.

1894 dne 24. dubna zapálil blesk chalupu č. 18 pod kostelem, patřící Anně Krylové. Toho dne v malé chvíli udeřil hrom v Nákle třikráte: po prvé do té chalupy, po druhé na Kaluhách do villy nadučitele Osvalda Vídrmana, kde blesk urazil jen kus omítky na zdi, a po třetí do domu Jana Molíka, kde rozbořil pec s plotnou a vjel až do chléva, kde zabil kozu.

1895 dne 24. září počal hořeti strop nad kuchyní domu J. Tareše v Nákle, ale než se rozšířil, byl pomocí hasičů uhašen.

1896 vyhořely dne 28. června na Jáchymově dvě stodoly, Majtnerova a Měřilova.

1900 dne 25. srpna uhodil blesk do obytného stavení Jakuba Zlámala č. 65, kde shořela střecha se zásobami sena. Téhož dne sjel blesk do koruny mohutné hrušně v zahradě Josefa Vrbky č. 63, jejíž kmen roztrástil. Při téže bouřce uhodil blesk do kříže u Mezic.

Dne 25. října vznikl požár na Jáchymově v domě Josefa Kočího.

1905 dne 23. srpna po 8 hodině ranní vyhořely stodoly Josefa Běhala č. 54 a Františka Dostála č. 53. Oheň se vznal neznámým způsobem ve stodole Běhalově.

1907 dne 23. dubna o půl druhé hodině v noci zachvátil požár 8 domků pod kostelem v Řitivsi. Požár vznikl v domku Smékalově a rozšířil se na domky

sousední. Vyhořeli tehdy: Marie Široká, Josef Smejkal, Františka Hrabčíková, Jan Vlček, Jiří Utíkal, Jan Škop, František Ťuik a Františka Dolínková.

1910 dne 11. července vyhořel na Trávníku domek č. 97 vdově Aloisii Dostálové. Požár se vzňal od komína a zachvátil i chlévy a stodolu. Uhořely 2 plemenice a některé hospodářské přístroje. Požár se rozšířil i na sousední domek Františka Dostála.

1920 vyhořel domek v Hráči, patřící Eleonoře Stránělové a Vilému Hrbkovi.

1925 dne 26. února vyhořela střecha nad obytným stavením Vladimíra Zatloukala na Jáchymově a chlévy se zásobou slámy. Té noci byla tak silná mlha, že požár ani z Nákla nebylo dobře viděti.

1935 dne 8. června o 11. hodině noční vyhořely na Jáchymově dvě stodoly: Floriana Haderky a Hynka Měřila. U Haderků vyhořel i dřevník s velkou zásobou dřeva.

1936 dne 11. listopadu o 3. hodinách ráno vyhořel domek Josefa Smejkal č. 139.

1938 dne 21. srpna rozpoutala se po 22 hodině děsná bouře, jaké dávno nebylo pamětníka. Za ustavičného blýskání, rachocení hromu a hrozné vichřice lily se z mraků proudy vody. Při tom blesk udeřil do domku Jana Měřila č. 69 na Zábrani a zapálil jej. Obětí požáru se stal pak i sousední domek Františka Dostála č. 146, jehož majitel utrpěl zvláště velkou škodu, protože mu shořela celá úroda. Ohněm byl zasažen i dům starosty Vojtěcha Macha, ale přispěchavší sousedé za přispění hasičů jej zachránili.

1939 dne 18. června vypukl po půlnoci oheň ve stodole Anny Fišarové č. 4, který zachvátil brzy celou stodolu a nebezpečně ohrozil i obytné stavení. Požár byl založen mladíkem ze Skrbeně, který byl pak odsouzen na 4 léta do těžkého žaláře.

1940 dne 15. června sjel blesk do stavení č. 77 Leopolda Jedelského. Majitel byl bleskem omráčen a stavení i stáje shořely. Brzy se k požáru dostavili hasiči, kterým se podařilo oheň uhasiti.

Také o pohromách, způsobených povětrnostmi a přírodou, zanechali nám záznamy místní kronikáři. Uvádíme jejich zápisy pokud možno v původním znění.

1709. Léta 1709 byla velice tuhá zima, tak že mnoho lidí pomrzlo a zozívalo. Též i zvířata pomrzlo mnoho. Napršelo mnoho sněhu a tak trvala až do 25. Marty (března). Před tím v podzim též napadl sníh hned po sv. Havlu a tak téměř všechno zeli na poli bylo a tak jeho málo přišlo k užítku. Též i strojmů zmrzlo mnoho.

1712. Léta Panie 1712 přiletělo mnoho kobylek do naší Moravy. Posadily se u Onic na proso a loučanským téměř všecko snědly. U Nákla Povýšilovi snědly po 1 měř. pšenice, Obcházeli po 3 m., panského po 50 měř.

1718. Léta 1718 dne 29. Aprili (dubna) Řiž se metala. Toho leta kvetla dne 15. máje.

1740. Léta 1740 byla dlóhá zima od všech svatých až do máje měsíce, vody vymrzly, v rybníkách je mnoho ryb (mrtvých), ledy byly tlustý na 6. štvrti, ryby vyhynuly, pšenice mnoho zaoralí, stromoví švestky a střešně začaly kvíst 27. Máje. Ryž se začala metat až 5. Juny (června).

Ten den před svatým Tomášem vznikl se takový vítr po všem okrsku, že se zem třásla, stavení mnoho se pobořilo, vrchy z věží převracely, mnoho také

lesův, velkých stromův pokácelo, tak že vrchnosti měly skrz takové škody velké soudy.

1752 byly mokré žně, proto porostlo obilí, kteréžto škody se zapisovaly.

1788 dne 27. listopadu napadl sníh a nastala tak velká zima, že do vánoc lidu mnoho ozíblo a taky i pomrzlo.

1790 bylo velké sucho; nepršelo od měsíce března až do 24. června na sva-tyho Jána, tak že obilí jarní na poli nevzešlo. Pastvy nebyly žádné, tak že se nemohl dobytek uživit na Nákelských trávnících.

Mezi rokem 1790 a 1791 nebyla žádná zima, takže lidé orali ve vánoce i na hromnice. Pozdě na jaře, kolem 16. května nastaly mrazy, které velkou škodu na obilí způsobily.

1810. Léta Panie 1810 byla taková drahota: pšenice byla po 70 R, ryž za 65 R, ječmen za 50 R, proso za 60 R, čočka za 45 R a tak dále, jenom 1 měřice; to byly takové peníze, menovali se bankocetle nebo papírové. Peníze potom po nich přišly v roku 1811 dne 15. března k zhození i dostaly jsou zase papírové peníze jenom pátý díl těch bankocetlí; tím se pravili staženy. Za ouřadů: Matouše Chytila, rychtáře Jana Spáčila, pudmistra, Inocence Brdku, Ondřeje Malého, Rejmonta Kupku, Martina Dolínka, Melichara Svozila, Vavry Domlivila.

1812—1813 byla velká drahota.

1842 bylo hrozné sucho, nepršelo od 1. května až po Nanebevzetí Panny Marie; žádný nemohl orati, proto všechna strniska zůstala státi. Ten rok bylo velmi krásné obilí, žito i pšenice, sypali až přes 5 měřic a hrách jen 1 měřici.

1846. Cena obilí: v roku 1846 se prodávalo žito měřice za 25 R šajnu, rži 1 měř. za 22 R v šajnech, ječmen 1 měř. za 17 R a proso za 19 R v šajnech.

1855 kopa žita nedala ani jeden vrtel zrna. Toho roku přišla velká mlha o sv. Janu Křtiteli, právě když žita kvetly; pak tyto neměly žádné zrno, lidé v Nákle jedli ječmenné placky. Žito, které se urodilo, měli pouze na zasetí pro příští rok.

1857 bylo tak velký sucho, že po celý rok ani jeden déšť nepřišel; obilí a vše jiné na poli úplně uschlo. Jaré osení se nevymetalo a vůbec nekvetlo, jeteliny a míšeniny nemohly se sícti; hospodáři je buď spásli nebo trochu seškrabali a potom zaorali. Zemských jablek bylo málo a ty se k jídlu nehodily. Otava nebyla žádná a sena sotva pětina co jindy.

1858 bylo dne 15. ledna velké zemětřesení, které v Olomouci mnohé domy hodně poškodilo. V Nákle pouze okna silně zařinčela, jako když silně hrom udeří a pod nohama se země zatřásla. Stalo se to v noci ze dne 14. na 15. ledna.

1858. Toho roku objevila se dne 12. září na obloze přehrozná kometa a takový ocas měla, že sáhal od jednoho konce obzoru ke druhému. Její ohon byl tak řídký, že jím bylo viděti hvězdy na obloze, jakoby zakryty byly řídkou mlhou.

1863 dne 20. ledna na den sv. Fabiána a Šebestiána bylo hrozné povětří a prášence se sněhem, že nebylo možno ven vyjít a při večeri byla bouře s blýskáním a hromobitím. Hrom uhodil v Hrubém Týnci, takže tam několik stavení vyhořelo. Od nového roku bylo tak teplo, že sedláci orali a děti chodily bosky.

1864 bylo velké sucho a mrazy byly tak silné, že voda zamrzala skoro po celý rok. Při sečení sena o sv. Janě byl mráz; tyto mrazy způsobily velkou škodu.

1866 rostla rýž již po Novém roku; když mráz trochu pominul, rýž se čer-
venala. Potom na jaře pěkně rostla a když odkvetla, nastaly takové mrazy, že
všecka zmrzla, takže zrní žádné neměla. Nestála ani za mlácení, neboť z kopy
byly pouze 3—4 mírky obilí. K mletí se toto zrní nehodilo, bylo horší než po-
rostlé. Lidé jedli ječmenný chléb, neboť každá trocha rži se schovávala k seti.

1879 v červnu nastaly velké lijáky a následkem toho velké povodně. Mo-
rava vystoupila tak ze svých břehů, že celé pole bylo zaplaveno a voda zato-
pila celý Kravařov.

1882 nebyl žádný sníh po celou zimu, ani nepršelo; na jaře bylo též sucho,
takže zaseté obilí špatně klíčilo; nepršelo až po svatou Annu. Řepa musela se
síti místy třikráte, neboť stále usychala. Sena a jetele bylo též málo; druhá
seč úplně zaschla. Potom počalo pršet a to nejdříve s velkou bouřkou a hrozným
větrem. Obilí v mandelích i na pokládkách bylo rozmetané po celém poli,
mnoho stromů bylo polámáno. Z domů Marie Skácelové a Rosiny Stránčlové
odnesl víchr střechy na 100 kroků daleko. Po lijáku pak obilí porostlo a vyklí-
čilo do velké výšky.

1883 dne 10. října o 2. hodinách 40 minutách po poledni bylo zemětřesení.
Na poli byli lidé z práce vyrušeni otřesem země a zaduněním, jako když rychlo-
vlak ujíždí. Zvláště silný otřes země byl v Olomouci.

1886 bylo velké krupobití právě v začátcích žní. Padaly kroupy veliké jako
holubí vejce a zničily úrodu úplně. Okna, obrácená proti straně severozápadní,
byla všechna vytlučena.

1888 bylo v zahradách ohromné množství housenek, které zničily všechny
listy na rostlinách a stromech. Jejich počet odhadoval se na miliony. Z kuklí
se vylíhla spousta motýlů, které museli hubit chlapci, kterým to bylo ve škole
nařízeno. Zpustošené sady poskytovaly smutný pohled.

1892 bylo v Nákle mnoho chroustů, které hubily školní děti i dospělí.
Chrousti se usazovali na stromech nejen v zahradách, nýbrž i v lesích. Také
jiných škůdců bylo mnoho, hlavně motýlů bělásků, žlutásků, bekyně a lyšajů.

1900 dne 4. července byla v Nákle hrozná bouřka, provázená víchrem a li-
jákem. U silnice leželo mnoho stromů přelomených, na návsi bylo přelomeno
16 silných hrušní. Také v zahradách bylo zničeno mnoho ovocných stromů.
Střecha domkáře Vernerá č. 121 v Kravařově byla přenesena jako arch papíru
na střechu protější. Vše trvalo jen čtvrt hodiny.

1902 dne 1. července o půl šesté hodině odpoledne se snesla nad Náklem
silná bouřka, při níž dvakrát udeřil blesk. Druhý z nich se snesl s hrozným
rachotem na farní budovu, kde urazil kus komína a po trámě se svezl do pokoje
faráře P. Josefa Thuna, který právě v tom okamžiku do něho vstupoval. Odra-
žená omítka se stropu spadla mu na hlavu a roztránila se po celém pokoji, ale
P. Thunovi se nestalo nic. Úder blesku byl tak silný, že celý dům se otrásl.

1906 bylo v sadech mnoho housenek, které způsobily velkou škodu na ovoc-
ném stromoví. Z celého kraje se sletovaly do Nákla kavky, které usedaly po stech
na stromy a obíraly housenky. Listí na stromech bylo úplně ožrané a větve čněly
holé jako v zimě.

1907 byla zima velmi tuhá, proto školáci z Hynkova a ze Lhoty nemohli
chodit do školy. Nejvíce mrzlo v lednu a únoru. Sněhu bylo velice mnoho,
takže se musel vyvážet ze dvorů na pole.

1908 byl velmi suchý rok. Studně musely být prohlubovány a rybník Pod-
kova úplně vyschl, o čemž nebylo pamětníka v naší obci.

1909 v den sv. Vavřince ráno přede mší sv. se rozpoutala nad Náklem děsná bouře. Blesk za bleskem šlehal vzduchem a rachot hromu byl téměř nepřetržitý. Celé ovzduší bylo naplněno elektřinou. Blesk udeřil do starého, mohutného akátu na faře, stojícího na pravo od stodoly, a poškodil kůlnu.

Farář Thun pak navrhl, aby na kostele a na faře byl postaven hromosvod. Výbor konkureční vyhověl ochotně jeho žádosti, a tak na jaře 1910 byl postaven první bleskosvod v Nákle. Jeho zařízení na kostele stálo 280, na bibliotéce 35 a na faře 450 korun.

1912 v červnu byla nad Náklem, a okolím silná bouřka s krupobitím, která učinila v kraji škody za 346.000 K. Cukrovka byla úplně rozbita, obilí vytlučeno a zpřeráženo, ovoce potlučeno.

1928—1929 byla velice tuhá zima. Již v listopadu počalo mrznouti, takže půda byla stále zmrzlá. Prosinec byl celkem málo mrazivý, ale v lednu napadlo sněhu více než na půl metru, který zůstal ležeti celou zimu. Sníh byl sypký a sněžením byl stále doplňován. Mrazy v lednu nebyly však vyšší než 17° C. V únoru počaly mrazy stoupati až na 29° C. Největší zima byla dne 11. února, 32° C. Při 25° C padal sníh! V březnu mrazy povolovaly, ale dne 3. března byla noční teplota 23° C, 8. března ještě 8° C. V horách byly velké závěje sněhové, které místy byly i u nás.

První jarní práce nastaly dne 29. března. Jaro bylo suché, ale teplé, v létě málo přšelo, kromě dvou velkých bouřek dne 4. a 25. července. Jmenovaného prvního dne padaly podvečer kroupy, které rozbily četná okna. Koncem července nastala velká vedra a též celý srpen byla ohromná horka; teplota ve stínu vystupovala na 30 až 39° C. Na poli se při takovém vedru velice těžko pracovalo; na plném slunci vystoupila rtuť v teploměru až na 50—55° C.

1938 byla v Nákle pozorována dvakrát polární záře. První se objevila dne 25. ledna na severní obloze a trvala od 19 hodin 30 minut do půl 21 hodiny. Mnozí lidé se domnívali, že někde hoří, neboť celá obloha byla červeně zbarvena. Druhá polární záře pozorována byla v noci 11. května; prostírala se od souhvězdí Lva k souhvězdí Vozky.

1940 byla zima opět tuhá a dlouhá. S počátku nebylo mnoho sněhu a také mrazy nebyly kruté; teprve 10. ledna klesla teplota na 20° C a na druhý den bylo 25° C zimy. Další dny byly mrazy též silné, ač obloha byla většinou zamračená. Sníh byl sypký, proto se postupně pozvolna ztrácel. Nová mrazivá vlna dostavila se v únoru, a to ode dne 14, kdy teplota klesla na 21° C; největší mráz byl dne 16. února, 26° C. První březnový den přinesl mráz 6° C a dne 3. klesla teplota na 8° C.; později byly mrazy mírnější, ale trvaly až do konce března.

Dne 24. března 1940 byla pozorována polární záře, a to po 19. hodině. Jevila se jako krvavě červený pás směrem od severozápadu k jihu. Celá obloha byla červeně zbarvena; s počátku byla červeně sytější, ale pak náhle zbledla. Záře zmizela asi za půl hodiny. Nejdříve se objevila na severovýchodě, kde světelný odraz byl zvláště nápadný.

